

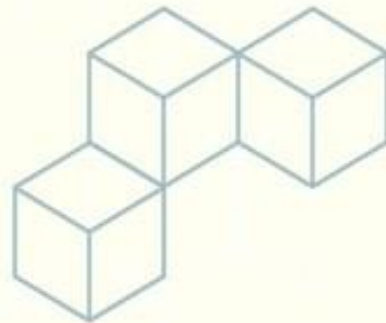

ФЕДЕРАЛНО
МИНИСТАРСТВО РАЗВОЈА,
ПОДУЗЕТНИШТВА И ОБРТА

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА
МАЛЕ ПРИВРЕДЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

2022 - 2027.

Стратегија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за период 2022–2027. година финансирана је средствима Пројекта за унапређење примјене европског оквира за мала и средња предузећа у Босни и Херцеговини подржаног од Владе Краљевине Шведске.

Радно тијело за израду Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за раздобље 2022–2027.

1. Доц. др Јозо Бејић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, координатор
2. Сеад Џихо, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, члан
3. Здравко Черовић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, члан
4. Изедин Куртовић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, члан
5. Нијаз Авдукић, Федерални завод за програмирање развоја, члан
6. Дарио Кокор, Федерално министарство околиша и туризма, члан
7. Елдара Шоше, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије, чланица
8. Сањин Дугалић, Федерално министарство трговине, члан

Консултанти за методолошку и стручну подршку изради Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. године у оквиру пројекта СБА ин БиХ2ЕУ

1. Проф. др Бахрија Умиханић, Универзитет у Тузли, Економски факултет
2. Проф. др Анто Домазет, Универзитет у Сарајеву, Економски факултет

Тематска група 1. Подузетничка инфраструктура

1. Сеад Џихо, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта
2. Амела Ђутуна, Министарство за привреду Босанско-подрињског кантона Горажде
3. Мирзета Алић-Топаловић, Министарство gospodarства, рада и просторног уређења Посавског кантона
4. Тина Магић, Министарство gospodarства Кантона 10
5. Марин Ћорић, Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона
6. Омер Зулић, Министарство привреде Средњобосанског кантона
7. Јасмина Рамадан, Министарство за привреду Зеничко-добојског кантона
8. Мартина Ковач, Министарство gospodarства Западнохерцеговачког кантона
9. Бруно Виштица, Министарство привреде Кантона Сарајево
10. Нисвета Осмић, Министарство привреде Тузланског кантона
11. Јасмира Дервишић, Министарство привреде Унско-санског кантона
12. Дијана Вилић, Министарство привреде Унско-санског кантона
13. Џенана Ахметспахић, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
14. Звонимир Милетић, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
15. Аида Пашалић Узуновић, Развојна агенција ЗЕДА Зеница
16. Лејла Шертовић, Развојна агенција Унско-санског кантона – РАУСК
17. Суад Ећо, Удружење послодаваца Федерације Босне и Херцеговине
18. Проф. др Џенан Куловић, Универзитет у Зеници, Економски факултет
19. Проф. др Жана Мркоњић, Свеучилиште у Мостару, Економски факултет
20. Проф. др Адиса Делић, Универзитет у Тузли, Економски факултет

Тематска група 2. Иновације, дигитализација и зелена транзиција

1. Адис Фајић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта
2. Амела Ћутуна, Министарство за привреду Босанско-подрињског кантона Горажде
3. Јосип Маскаљевић, Министарство gospodarства, рада и просторног уређења Посавског кантона
4. Тина Магић, Министарство gospodarства Кантона 10
21. Санела Фериз Тиро, Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона
5. Елмир Црница, Министарство привреде Средњобосанског кантона
6. Џенита Хргић, Министарство за привреду Зеничко-добојског кантона
7. Антонио Павковић, Министарство gospodarства Западнохерцеговачког кантона
8. Бруно Виштица, Министарство привреде Кантона Сарајево
9. Неда Корић, Министарство привреде Тузланског кантона
10. Јасмира Дервишић и Дијана Вилић, Министарство привреде Унско-санског кантона
11. Јелена Јаковић, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
12. Анела Карахасан, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
13. Мирза Сикирић, Развојна агенција ЗЕДА Зеница
14. Лејла Шертовић, Развојна агенција Унско-санског кантона – РАУСК
15. Јакуб Чехић, Удружење послодаваца Федерације Босне и Херцеговине
16. Доц. др Ајла Муратовић Дедић, Универзитет у Зеници, Економски факултет
17. Доц. др Мирела Мабић, Свеучилиште у Мостару, Економски факултет
18. Сабина Ђонлагић Алибеговић, Универзитет у Тузли, Економски факултет
19. Проф. др Амила Пилав Велић, Универзитет у Сарајеву, Економски факултет

Тематска група 3. Пословно окружење

3. Доц. др Јозо Бејић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта
4. Мелида Хаџиомеровић, Министарство за привреду Босанско-подрињског кантона Горажде
5. Зоран Јелушић, Министарство gospodarства, рада и просторног уређења Посавског кантона
6. Тина Магић, Министарство gospodarства Кантона 10
7. Марин Ћорић, Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона
8. Алдин Љубучић, Министарство привреде Средњобосанског кантона
9. Вања Удилњак, Министарство за привреду Зеничко-добојског кантона
20. Анамарија Бешлић, Министарство gospodarства Западнохерцеговачког кантона
10. Бруно Виштица, Министарство привреде Кантона Сарајево
11. Сандра Морић, Министарство привреде Тузланског кантона
12. Јасмира Дервишић, Министарство привреде Унско-санског кантона
13. Дијана Вилић, Министарство привреде Унско-санског кантона
14. Кемал Исановић, Обртничка комора Федерације Босне и Херцеговине
15. Алмин Малишевић, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
16. Велида Абазовић, Развојна агенција ЗЕДА Зеница
17. Лејла Шертовић, Развојна агенција Унско-санског – РАУСК
18. Марио Ненадић, Удружење послодаваца Федерације Босне и Херцеговине
19. Проф. др Јасмин Халебић, Универзитет у Зеници, Економски факултет
20. Проф. др Маја Летица, Свеучилиште у Мостару, Економски факултет
21. Проф. др Зијад Џафић, Универзитет у Тузли, Економски факултет

22. Проф. др Мелдина Кокоровић Јукан, Универзитет у Тузли, Економски факултет
23. Проф. др Хатиџа Јахић, Универзитет у Сарајеву, Економски факултет

Тематска група 4. Циљани облици подузетништва

1. Здравко Черовић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта
2. Мелида Хаџиомеровић, Министарство за привреду Босанско-подринског кантона Горажде
3. Љиљана Параџић, Министарство gospodarства, рада и просторног уређења Посавског кантона
4. Тина Магић, Министарство gospodarства Кантона 10
5. Марин Ћорић, Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона
6. Славко Релота, Министарство привреде Средњобосанског кантона
7. Аида Љубовић, Министарство за привреду Зеничко-добојског кантона
8. Антонио Павковић, Министарство gospodarства Западнохерцеговачке жупаније
9. Бруно Виштица, Министарство привреде кантона Сарајево
10. Нисвета Осмић, Министарство привреде Тузланског кантона
11. Јасмира Дервишић, Министарство привреде Унско-санског кантона
12. Дијана Вилић, Министарство привреде Унско-санског кантона
13. Белма Муџић, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
14. Ерина Ласић, Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине
15. Сенад Пашалић, Развојна агенција ЗЕДА Зеница
16. Лејла Шертовић, Развојна агенција Унско-санског кантона – РАУСК
17. Вјекослав Домљан, Удружење послодаваца Федерације Босне и Херцеговине
18. Проф. др Џенан Куловић, Универзитет у Зеници, Економски факултет
19. Проф. др Никола Папац, Свеучилиште у Мостару, Економски факултет
20. Доц. др Селма Смајловић, Универзитет у Тузли, Економски факултет

Тематска група 5. Обрти и сродне дјелатности

1. Изедин Куртовић, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта
2. Мелида Хаџиомеровић, Министарство за привреду Босанско-подринског кантона Горажде
3. Катарина Параџић, Министарство gospodarства, рада и просторног уређења Посавског кантона
4. Тина Магић, Министарство gospodarства Кантон 10
5. Санела Фериз-Тиро, Министарство привреде Херцеговачко-неретванског кантона
6. Мујо Ђејван, Министарство привреде Средњобосанског кантона
7. Игор Римац, Министарство за привреду Зеничко-добојског кантона
8. Софија Милићевић, Министарство gospodarства Западнохерцеговачког кантона
9. Бруно Виштица, Министарство привреде Кантона Сарајево
10. Адиса Готовушић, Министарство привреде Тузланског кантона
11. Јасмира Дервишић, Министарство привреде Унско-санског кантона
12. Дијана Вилић, Министарство привреде Унско-санског кантона
13. Домагој Андријанић, Обртничка комора Федерације Босне и Херцеговине
14. Есад Пашић, Привредна/gосподарска комора Федерације Босне и Херцеговине
15. Велида Абазовић, Развојна агенција ЗЕДА, Зеница
16. Лејла Шертовић, Развојна агенција Унско-санског кантона – РАУСК

17. Игор Барош, Удружење послодаваца Федерације Босне и Херцеговине
18. Доц. др Ајла Муратовић Дедић, Универзитет у Зеници, Економски факултет
19. Проф. др Маринко Јурић, Свеучилиште у Мостару, Економски факултет

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА.....	6
1 Увод.....	9
1.1 Сврха и значај стратешког документа.....	9
1.1.1. Регулаторни оквир.....	10
1.2. Процес израде и консултација.....	10
1.3. Усклађеност с осталим стратешким документима.....	12
2 Стратешка платформа.....	14
1.4. Извод из ситуационе анализе.....	14
2.1.1 Економски индикатори пословања мале привреде Федерације БиХ.....	14
2.1.1.1 Дефиниција мале привреде.....	14
2.1.1.2. Макроекономски амбијент Федерације БиХ.....	15
2.1.1.3 Резиме квантитативних индикатора стања мале привреде Федерације БиХ.....	18
2.1.1.4 Резиме квалитативних индикатора стања мале привреде Федерације БиХ.....	20
2.2 Сажетак анализе утрошака и ефекта додијељених потицајних финансијских средстава утврђених Буџетом Федерације БиХ.....	31
2.3 Анализа мјера садржаних у Стратегији развоја Федерације Босне и Херцеговине за које је ФМРПО означено као координатор или носилац мјере.....	33
2.4 Анализа организационе структуре и попуњености капацитета ФМРПО.....	36
2.5 Анализа буџетских средстава за потицај развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.....	37
2.6 SWOT анализа стања мале привреде ФБиХ.....	40
2.7 Стратешко фокусирање и визија развоја.....	42
2.7.1 Стратешки правци развоја мале привреде/стратешки фокуси.....	42
2.7.1.1 Стратешки правац 1 – Иновације и дигитална трансформација мале привреде.....	43
2.7.1.2 Стратешки правац 2 – Зелена транзиција мале привреде.....	43
2.7.1.3 Стратешки правац 3 – Поттицајно пословно окружење.....	44
2.7.1.4 Стратешки правац 4 – Унапређење предузетничке инфраструктуре.....	45
2.7.1.5 Стратешки правац 5 – Интернационализација и позиционирање у регионалним и глобалним ланцима вриједности.....	45
2.7.1.6 Стратешки правац 6 – Инклузивност мале привреде.....	46
2.7.2 Визија развоја мале привреде ФБиХ.....	47
2.8 Стратешки циљеви развоја мале привреде ФБиХ.....	48
2.8.1 Стратешки циљ 1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији.....	49
2.8.2 Стратешки циљ 2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре.....	51
2.8.3 Стратешки циљ 3. Иновације и интернационализација мале привреде.....	53
2.9 Европски акт о малом бизнису као референтни оквир за дефинисање политика и мјера за подршку развоју мале привреде.....	56
3. Приоритети и мјере с индикаторима.....	57
3.1 Приоритети за Стратешки циљ 1.....	59
3.1.1 Приоритет 1.1. Дигитализација субјеката мале привреде.....	59
3.2 Приоритети за Стратешки циљ 2.....	62

3.2.1	Приоритет 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	63
3.2.2	Приоритет 2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва.....	65
3.2.3	Приоритет 2.3. Предузетничка инфраструктура.....	66
3.3	Приоритети за Стратешки циљ 3.....	67
3.3.1	Приоритет 3.1. Иновације мале привреде.....	68
3.3.2	Приоритет 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности	69
4	Стратешки пројекти.....	71
5	Индикативни финансијски оквир	75
6	Сажети преглед Стратегије развоја мале привреде ФБиХ.....	77
7	Оквир за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију Стратегије развоја	81
8	Прилози.....	84
8.1	Усклађеност Стратегије развоја мале привреде ФБиХ с осталим стратешким документима	84
8.2	Детаљан преглед мјера	88

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

БАТА – Институт за акредитовање БиХ

БД БиХ – Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине

БДП – Бруто домаћи производ

БДВ – Бруто додана вриједност

БиХ – Босна и Херцеговина

ЦЕФТА – Централноевропски споразум о слободној трговини (енг. Централ Еуропеан Фрее Траде Агреемент)

ДОБ – Документ оквирног буџета

ЕБРД – Европска банка за обнову и развој

ЕЕН – Европска подузетничка мрежа

ЕУ – Европска унија

ЕУРОСТАТ – Статистички уред Европске уније

ФБиХ – Федерација Босне и Херцеговине

ФЕРК – Регулаторна комисија за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине

ФМЕРИ – Федерално министарство енергије, рударства и индустрије

ФМФ – Федерално министарство финансија

ФМКиС – Федерално министарство културе и спорта

ФМОиТ – Федерално министарство околиша и туризма

ФМОН – Федерално министарство образовања и науке

ФМПик – Федерално министарство промета и комуникација

ФМП – Федерално министарство правде

ФМРПО – Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта

ФМРСП – Федерално министарство рада и социјалне политике

ФМТ – Федерално министарство трговине

ФЗС – Федерални завод за статистику

ФЗЗПР – Федерални завод за програмирање развоја

ГЦ ФБиХ – Гендер центар Федерације Босне и Херцеговине

ГИЗ – Њемачко друштво за међународну сарадњу (њем. Деутсцхе Геселлсцхафт фјр Интернационале Зусамменарбеит)

ИТ – Информационе технологије

ЈЛС – јединица/е локалне самоуправе

ЈПП – јавно-приватно партнерство

КГФ – Кредитно-гарантни фонд

ЛЕР – локални економски развој

МИО/ПИО – Мировинско и инвалидско осигурање/Пензијско и инвалидско осигурање

ММСП – микро, мала и средња предузећа

МСП – мала и средња предузећа

ОЕЦД – Организација за економску сарадњу и развој (енг. Органисатион фор Ецономиц Цооператион анд Девелопмент)

ОК ФБиХ – Обртничка комора Федерације Босне и Херцеговине

ПЦМ – Управљање пројектним циклусом (енг. Пројект Цуцле Манагемент)

ПК ФБиХ – Привредна комора Федерације Босне и Херцеговине

ППИ – подузетничке потпорне институције

ПЗ – пословне зоне

РБФБиХ – Развојна банка Федерације Босне и Херцеговине

РС – Република Српска

СБА – ЕУ Акт о малом бизнису (енг. Смалл Бусинесс Ацт)

УИНО БиХ – Управа за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине

УНДП – Развојни програм Уједињених нација

УПФБиХ – Удружење послодаваца Федерације Босне и Херцеговине

WB – Svјetska banka

WB EДИФ – Инструмент за развој подузетништва и иновација на западном Балкану (енг. Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)

WEФ – Svјetski економски форум

1.1 Сврха и значај стратешког документа

Стратегија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. година је интегрисани, вишесекторски стратешки документ Федерације Босне и Херцеговине који дефинише политике развоја сектора мале привреде, стратешке циљеве и приоритете који представљају путоказ за свеукупни друштвени развој.

Стратегија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. година произилази из Стратегије развоја Федерације Босне и Херцеговине 2021–2027. те уважава развојне правце у области мале привреде који су дефинисани у Стратегији развоја Федерације Босне и Херцеговине, Стратешким смјерницама за хармонизацију подршке развоју МСП-а и предузетништва у Босни и Херцеговини 2021–2027. као и другим релевантним стратешким документима БиХ и Федерације Босне и Херцеговине, документима релевантним за процес европских интеграција и другим међународним преузетим обавезама Босне и Херцеговине, укључујући и Агенду 2030 коју је донијела Генерална скупштина УН-а.

Процес израде Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. година започео је доношењем Одлуке о изради Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. година коју је донијела Влада Федерације Босне и Херцеговине у фебруару 2022. године.

Носитељ израде Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине је Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, док је Радно тијело, сачињено од осам чланова – четири члана из Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта те по један члан из Федералног министарства енергије, рударства и индустрије, Федералног министарства трговине, Федералног министарства околиша и туризма и Федералног завода за програмирање развоја, које је именovala Влада Федерације Босне и Херцеговине, задужено за израду Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. година, уз подршку ангажованих консултаната – проф. др Бахрије Умиханића и проф. др Анте Домазета. За потребе израде документа формирано је пет тематских радних група и то Тематска група 1 – Предузетничка инфраструктура, Тематска група 2 – Иновације, дигитализација и зелена транзиција, Тематска група 3 – Пословно окружење, Тематска група 4 – Циљани облици предузетништва и Тематска група 5 – Обрти и сродне дјелатности. Тематске групе су сачињене од представника кантоналних ресорних министарстава у чијим надлежностима су послови везани за развој мале привреде, представника Привредне коморе Федерације Босне и Херцеговине, Обртничке коморе Федерације Босне и Херцеговине, удружења послодаваца, релевантних јавних институција, невладиног сектора, академске заједнице итд. Кроз рад тематских група вршено је разматрање и усаглашавање кључних развојних секторских и међусекторских изазова и потенцијала, усаглашавање развојних циљева, одабир приоритета развоја мале привреде у Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ) те усаглашавање предложених мјера које ће бити у функцији развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.

Значај израде овог секторског документа огледа се у планском усмјеравању развоја мале привреде Федерације БиХ како би се у складу с доступним ресурсима остварили максимални ефекти у потицању развоја ове развојне области Федерације БиХ.

Остварење развојне визије мале привреде Федерације БиХ реализоваће се кроз три стратешка циља, разрађена у седам приоритета и 16 мјера. Припремљен је индикативни буџет за реализацију Стратегије, као и индикатори за мјерење степена њеног остварења.

1.2 Регулаторни оквир

Процес израде Стратегије развоја мале привреде Федерације БиХ за период 2022–2027. у потпуности је спроведен у складу са Законом о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији БиХ¹ темељним нормативним актом којим је дефинисана сврха система за развојно планирање и управљање развојем у ФБиХ кроз “транспарентно и усаглашено развојно планирање и управљање развојем у Федерацији, кантонима и јединицама локалне самоуправе” као и “координација и интеграција стратешких докумената и јавних и других финансијских ресурса ради реализације утврђених развојних приоритета”².

Чланом 17. став (1) наведеног Закона утврђено је да се секторским стратегијама Федерације БиХ утврђују циљеви и приоритети развоја сектора, начин њиховог остваривања, финансијски и институционални оквир за имплементацију, мониторинг, евалуацију и извјештавање. Закон прописује и да се секторске стратегије Федерације БиХ израђују на основу Стратегије развоја Федерације БиХ, Стратегије развоја Босне и Херцеговине, докумената релевантних за процес интеграције Босне и Херцеговине у Европску унију и других међународно преузетих обавеза Босне и Херцеговине.

Израда Стратегије развоја мале привреде Федерације БиХ у потпуности је усклађена и с подзаконским актима који поближе одређују и прецизирају одредбе Закона о развојном планирању и управљању развојем ФБиХ и то:

- Уредбом о изради стратешких докумената у Федерацији БиХ,
- Уредбом о евалуацији стратешких докумената у Федерацији БиХ,
- Уредба о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине.³

1.3 Процес израде и консултација

На темељу члана 19. став (2) Закона о Влади Федерације Босне и Херцеговине⁴, а у вези с одредбом члана 9. став (4) Уредбе о изради стратешких докумената у Федерацији Босне и Херцеговине⁵, Влада Федерације Босне и Херцеговине, на сједници, одржаној 3. 2. 2022. године, донијела је Одлуку о изради Стратегије мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027.⁶, чиме је покренут процес израде ове секторске Стратегије.

¹ “Службене новине Федерације БиХ”, број 32/17

² Члан 2. Закона

³ Све уредбе објављене су у *Службеним новинама Федерације БиХ* број 74/19

⁴ *Службене новине Федерације БиХ*, бр. 1/94, 8/95, 58/02, 19/03, 2/06 и 8/06

⁵ *Службене новине Федерације БиХ*, број 74/19

⁶ *Службене новине Федерације БиХ*, број 10/22

Одлуком је прописано да је носилац израде Стратегије развоја мале привреде Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, а да су судионици у процесу израде Стратегије надлежне институције Федерације БиХ, кантона и јединица локалне самоуправе, представници предузетника и обртника те социоекономски партнери. Одлуком Владе Федерације Босне и Херцеговине број: 138/2022 од 03. 02. 2022. Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта било је задужено да примјеном отвореног метода координације и поштујући принцип хоризонталне и вертикалне координације, формира радно тијело за израду Стратегије. Радно тијело за израду Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине 2022–2027. успостављено је Рјешењем које је донио федерални министар развоја, подузетништва и обрта у чијем саставу су четири представника Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта, те по један представник Федералног завода за програмирање развоја, Федералног министарства околиша и туризма, Федералног министарства енергије, рударства и индустрије и Федералног министарства трговине. У процесу израде стратешке платформе Стратегије развоја мале привреде, Радно тијело је одржало три састанка током којих су разматране и усвојене Смјернице и Акциони план израде Стратегије развоја мале привреде ФБиХ. Такођер, разматрана анализа стања мале привреде Федерације Босне и Херцеговине, приједлог развојних праваца, визије развоја и стратешких циљева развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине те у коначници и нацрт Стратешке платформе Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.

У сврху разматрања и усаглашавања кључних развојних секторских и међусекторских изазова и потенцијала, усаглашавања развојних циљева и одабира приоритета развоја мале привреде у Федерацији БиХ формирано је и пет тематских група и то:

- Тематска група 1: Предузетничка инфраструктура
- Тематска група 2: Иновације, дигитализација и зелена транзиција
- Тематска група 3: Пословно окружење
- Тематска група 4: Циљани облици предузетништва
- Тематска група 5: Обрти и сродне дјелатности

Тематске групе су у фази израде стратешке платформе, а потом и нацрта Стратегије, уз водство консултаната и представника Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта, као водитеља група, одржале три састанка током којих је разматрана анализа стања мале привреде Федерације Босне и Херцеговине, приједлог SWOT анализе, стратешких фокуса, визије развоја, стратешких циљева као и приједлог мјера. Поред састанака, представници тематских радних група имали су прилику достављати сугестије и приједлоге за наведене сегменте стратешке платформе и путем електронских образаца, како би се омогућио ефикасан процес израде овог дијела стратешког документа.

Нацрт стратешке платформе упућен је у процес јавних консултација, који је укључио шири круг заинтересованих актера, а исти је реализован у периоду од 30 дана односно од 26. 10. 2022. до 26. 11. 2022. године. Нацрт Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за период 2022–2027. упућен је у процес јавних консултација, који је укључио шири круг

заинтересованих актера, а исти је реализован у периоду од 30 дана односно од 28. 11. 2022. до 28. 12. 2022. године. По разматрању пристиглих примједби и сугестија, израђен је приједлог Стратегије развоја мале привреде Федерације БиХ 2022–2027. година, који је Влада Федерације БиХ утврдила на 70. хитној сједници од 28.03.2024. године, а потом је разматрао и усвојио Представнички дом Парламента Федерације Босне и Херцеговине на 15. редовној сједници одржаној 12.12.2024.године, а затим и Дом народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине на 16. сједници одржаној 04.03.2024. године.

1.4 Усклађеност с осталим стратешким документима

Закон о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији БиХ⁷ дефинише вертикалну координацију и усклађивање као координацију одговорности и процеса између надлежних институција на различитим нивоима власти у Федерацији, као и усклађивање стратешких докумената на различитим нивоима власти у Федерацији према заједничким развојним циљевима, док се хоризонтална координација и усклађивање односи на координацију одговорности и процеса институција, као и усклађивање стратешких докумената, односно усклађивање стратегије развоја и секторских стратегија на истом нивоу управљања у Федерацији, кантонима и јединицама локалне самоуправе према заједничким развојним циљевима. У складу с наведеним, стратешки циљеви и приоритети развоја мале привреде Федерације БиХ за период 2022–2027. година, усклађени су са Стратегијом развоја Федерације БиХ те кључним стратешким и секторским документима у ФБиХ и БиХ.

Стратегија развоја мале привреде Федерације БиХ, прије свега, произилази из Стратегије развоја Федерације БиХ за период 2021–2027. година, у оквиру које су дефинисани приоритети који се односе на сектор мале привреде и то Приоритет 1.1. Повећавати дигитализацију економије и Приоритет 1.3. Подржавати развој приватног пословног сектора у оквиру стратешког циља 1. Убрзан економски развој, те Приоритет 3.3. Повећати енергетску ефикасност у оквиру стратешког циља 3. Ресурсно ефикасан и одржив развој.

У процесу израде Стратегије развоја мале привреде у обзир су узета и развојна одређења, стратешки циљеви и приоритети који се односе на сектор мале привреде дефинисани у сљедећим стратешко-планским документима:

- Стратешке смјернице за хармонизацију подршке развоју малих и средњих предузећа и предузетништва у БиХ за период 2021–2027. (радна верзија),
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја ФБиХ 2021–2027. (нацрт),
- Стратегија развоја туризма ФБиХ 2021–2027. (нацрт),
- Стратегија заштите околиша ФБиХ 2022–2032. ,

⁷ Службене новине Федерације БиХ, број 32/17

- Транспортна стратегија Федерације БиХ 2016–2030.,
- Стратегија прилагођавања на климатске промјене и нискоемисиони развој БиХ за период 2020–2030.

Детаљна анализа оцјене усклађености представљена је у Прилогу 8.1 документа.

Приликом израде стратешких развојних праваца, циљева, приоритета и мјера Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине узети су у обзир принципи утврђени Европским актом о малом бизнису, а праћење остварења индикатора стратешких циљева према просјечним оцјенама напретка по појединим димензијама Индекса МСП политика.

Провођење Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине биће и полуга доприноса испуњењу обавеза Босне и Херцеговине које је Европска комисија исказала мишљењем у мају 2019. године, а као одговор на питања из Упитника који је Босна и Херцеговина добила након подношења захтјева за чланство у ЕУ. У укупним реформама чије се провођење тражи, Стратегија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине директно доприноси унапређењу пословног окружења те потребним реформама у области предузетништва и индустријске политике.

Законом о развојном планирању и управљању развојем⁸ прописано је и поштовање принципа вертикалне координације што подразумијева и усклађеност Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине с међународно прихваћеним глобалним циљевима одрживог развоја.

У БиХ су утврђена три правца одрживог развоја (добра управа и управљање јавним сектором, паметан раст и друштво једнаких могућности) и двије хоризонталне теме (улагање у људски капитал и принцип “нико не смије бити искључен”). Наведени правци одрживог развоја, као и хоризонталне теме, су на одговарајући начин узети у обзир и одражавају се приликом процеса израде Стратегије те је у дијелу описа стратешких циљева посебан дио посвећен усклађености стратешких циљева развоја мале привреде с глобалним циљевима одрживог развоја.

⁸ Службене новине Федерације БиХ, број 32/17

Садржај текста који је испред вас представља извод из документа „Стратешка платформа Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине“ који је настао у процесу израде Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за период 2022-2027. година. Фокусира на анализу и синтезу кључних аспеката који обликују тренутно стање и будуће перспективе сектора мале привреде Федерације Босне и Херцеговине. Почевши од детаљне ситуационе анализе и економских индикатора, садржај текста пружа свеобухватан увид у дефиницију, макроекономски амбијент, као и квантитативне и квалитативне индикаторе који карактеришу малу привреду Федерације Босне и Херцеговине. Сажетак анализе утрошка и ефеката финансијских средстава из Буџета Федерације Босне и Херцеговине, као и детаљна анализа мјера садржаних у Стратегији развоја Федерације Босне и Херцеговине, додатно освјетљавају улогу и значај ФМРПО у контексту координације и имплементације ових мјера. Текст такође укључује анализе организационе структуре, организационих капацитета ФМРПО, буџетских средстава и SWOT анализу, које заједно пружају темељ за разумијевање постојећих изазова и потенцијала. На крају, текст стратешке платформе се бави стратешким фокусирањем и визијом развоја, идентификујући кључне стратешке правце и циљеве који ће водити развој мале привреде Федерације Босне и Херцеговине, усклађујући их с модерним трендовима попут иновација, дигиталне трансформације, зелене транзиције и интернационализације.

2.1 Извод из ситуационе анализе

У овом дијелу представљамо детаљну анализу економских индикатора и макроекономског амбијента Федерације Босне и Херцеговине, с посебним фокусом на малу привреду. Разматрајући дефиниције темељене на законима, квантитативне и квалитативне показатеље, као и стратешке смјернице развоја, текст пружа увид у тренутно стање и будуће перспективе мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине. Анализа обухвата економске трендове у контексту регионалних и глобалних изазова, посебно у свјетлу пандемије ЦОВИД-19 и њеног утицаја на пословање. Такође, истражује се и улога субјеката мале привреде у укупној економској структури Федерације Босне и Херцеговине, њихов допринос запошљавању, извозу и иновацијама, те изазови с којима се суочавају. Овај увод служи као платформа за разумијевање сложености и значаја мале привреде у економском систему Федерације Босне и Херцеговине, те поставља темељ за дубље разумијевање специфичности и потенцијала овог сектора.

2.1.1 Економски индикатори пословања мале привреде Федерације БиХ

2.1.1.1 Дефиниција мале привреде

Закон о потицању развоја мале привреде⁹ прописује да малу привреду чине субјекти мале привреде, физичка и правна лица, која трајно обављају законом допуштене дјелатности ради остваривања дохотка односно добити, укључујући самозапошљавање и породичне послове повезане с обртом и

⁹ Службене новине Федерације БиХ, број 19/06 и 25/05

другим дјелатностима, регистровани код надлежног органа, без обзира на облик организовања и који:

- су самостални у пословању,
- упошљавају годишње мање од 250 лица и
- остварују годишњи промет до 40 милиона КМ и/или чији годишњи биланс стања не прелази 30 милиона КМ.

Према члану 3. поменутог Закона, самосталност у пословању постоји:

- ако друга физичка или правна лица, која не испуњавају услове из члана 2. овог Закона појединачно или заједнички, нису власници капитала или не учествују у праву одлучивања више од 25% у субјекту мале привреде;
- ако је прекорачено учешће од 25%, уколико учешће у власништву или у праву одлучивања у субјекту мале привреде има инвестициони фонд или јавни сектор, под условом да њихово учешће у капиталу или у праву одлучивања појединачно или заједнички није веће од 50% и
- ако распоред учешћа у власништву субјекта мале привреде није могуће утврдити те се, на основу посебне изјаве истог, може оправдано претпоставити да друга физичка или правна лица из ал. 1. и 2. овог члана не прелазе ограничења услова самосталности у пословању субјекта мале привреде из истих алинеја овог члана.

У смислу овог Закона, према величини се разликују микро, мали и средњи субјекти мале привреде при чему:

- микро субјекти мале привреде су физичка и правна лица која запошљавају просјечно годишње мање од 10 лица и чији годишњи промет и/или годишњи биланс стања не прелази 400.000 КМ,
- мали субјекти мале привреде су физичка и правна лица која запошљавају просјечно годишње мање од 50 лица и чији годишњи промет и/или годишњи биланс стања не прелази четири милиона КМ и
- средњи субјекти мале привреде су физичка и правна лица која запошљавају просјечно годишње мање од 250 лица, чији годишњи промет не прелази 40 милиона КМ и/или чији годишњи биланс стања не прелази 30 милиона КМ.

2.1.1.2. Макроекономски амбијент Федерације БиХ

Економија Федерације БиХ, као и економија Босне и Херцеговине и других свјетских економија, претрпјела је неколико шокова од избијања пандемије ЦОВИД-19, укључујући поремећаје у ланцу снабдијевања, раст цијена хране и енергената те потпуно затварање или минимизацију пословања одређених дјелатности. Иако је до 2020. године, економија Федерације БиХ показивала раст у индикаторима развоја, током пандемијске године дошло је до промјене тренда. Међутим, индикатори из 2021. године указују на постепени опоравак привреде Федерације БиХ, при чему је и просјечна запосленост досегла ниво од 525.397, што указује на постепени повратак тренда раста запослености у овом ентитету БиХ.

И даље је стопа запослености у Федерацији БиХ јако ниска и креће се између 32,6% у 2017. години и 35% у 2021. години, док се, поређења ради стопа запослености у Европској унији у истом периоду кретала око 70%. Такођер, евидентан је тренд одласка становништва са цијеле територије БиХ, тиме и Федерације Босне и Херцеговине те је само у посматраном периоду између 2017 и 2021. године, Федерација Босне и Херцеговине забиљежила пад од 32.000 становника.

Основни економски индикатори макроекономског амбијента Федерације БиХ дани су у табели испод, а у даљем тексту ће детаљније бити обрађени кључни индикатори за квантитативну анализу.

Табела 1. Основни економски индикатори Федерације БиХ за период 2017–2021. година

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Становништво у 000 (проц. средином године)	2.201	2.196	2.190	2.185	2.169
Радно-способно становништво (15–64)	1.550.130	1.538.814	1.526.894	1.513.497	1.499.495
Радна снага – просјек	863.172	855.410	845.053	841.762	837.076
Запосленост – просјек	505.201	519.800	531.483	520.162	525.397
Стопа запослености у % ¹⁰	32,6	33,8	34,8	34,4	35,0
Стопа активности у % ¹¹	55,7	55,6	55,3	55,6	55,8
Незапосленост – просјек	357.971	335.610	313.570	321.581	311.679
Стопа незапослености у % ¹²	41,5	39,2	37,1	38,2	37,2
Бруто домаћи производ у 000 КМ	20.539.696	21.983.507	23.179.128	22.255.014	25.026.051 ¹³
Индекс потрошачких цијена – ЦПИ	101,7	101,6	100,6	99,1	102,1
Порези на дохотке физичких лица у мил. КМ ¹⁴	380,3	398,1	427,9	452,0	530,3
Порези на дохотке физичких лица по стан. у КМ	173,0	181,3	195,4	206,9	245
Нето плаћа – просјечна у КМ	860	889	928	956	996
Индустријска производња индекс	103,8	100,8	97,3	94,2	109,8
Извоз робе – у 000 КМ	7.254.540	7.911.910	7.620.114	6.871.411	9.571.099
Увоз робе – у 000 КМ	12.435.049	13.266.591	13.844.811	11.680.596	15.131.784
Трговински биланс у 000 КМ (дефицит)	-5.180.508	-5.354.681	-6.224.697	-4.809.186	-5.560.686
Покривеност увоза извозом у %	58,3	59,6	55,0	58,8	63,3
Пензија – просјечна у КМ	372	399	416	428	428
Број пензионера – стање 31.12.	412.539	416.828	424.009	428.117	429.545
Број пословних субјеката – стање 31.12.	105.961	110.536	112.955	114.867	117.160

¹⁰ Стопа запослености се рачуна у односу на радно способно становништво (на основу података о званично регистрованом броју запослених у Федерацији БиХ).

¹¹ Стопа активности = радна снага / радно способно становништво * 100 (ИЛО методологија). Показује % активности радне снаге на тржишту рада.

¹² Стопа незапослености се рачуна у односу на радну снагу (на основу података о званично регистрованом броју незапослених у Федерацији БиХ).

¹³ Процјена Федералног завода за статистику Саопћење 10.3.4 од 31. 03. 2022. године.

¹⁴ Порези на дохотке физичких лица се рачунају према новој методологији која је у примјени од 2018. године, који су дефинисани Уредбом о израчунању индекса развијености.

Бруто остварене инвестиције у мил. КМ ¹⁵	3.292	3.398	3.649	3.419	-
Стопа инвестирања ¹⁶	16,0	15,5	15,7	15,4	-

Извор: Федерални завод за статистику, 2021.

Обрада: Федерални завод за програмирање развоја

До 2020. године, **индикатори развоја економије** Федерације БиХ су биљежили тренд раста. Посљедице које је проузроковало избијање пандемије ЦОВИД-19, а касније и руско-украјински рат на подручју Европе, а које су се очитовале на поремећаје у ланцу снабдијевања, привремено дјелимично или потпуно заустављање рада одређених дјелатности, раст цијена сировина и енергената те свеукупни раст трошкова живота су се негативно одразиле на развој економије у Федерацији Босне и Херцеговине током посљедње три године. Индикатори развоја су били најлошији током 2020. године, док се у 2021. примјећује постепени опоравак привреде Федерације Босне и Херцеговине.

Бруто домаћи производ (БДП) је у периоду 2016–2019. година постепено растао и кретао се од 19,54 милијарде КМ у 2016. години до 23,18 милијарди КМ у 2019. години, да би током пандемијске године пао на 22,25 милијарди КМ, а у 2021. години достигао вриједност 25,02 милијарди КМ. Према статистичким подацима у 2020. години у Федерацији Босне и Херцеговине је дошло до пада укупне индустријске производње за 5,8% у односу на 2019. годину, али се 2021. године уочава опоравак, те је дошло до раста укупне индустријске производње за 9.8% у односу на пандемијску годину.

Сличан тренд (раст у периоду 2016–2019., пад у 2020. и опоравак у 2021. години) прате и **индикатори спољнотрговинске размјене**. У 2021. години у Федерацији Босне и Херцеговине остварен је извоз у укупном износу од 9,5 милијарди КМ, што је за 39,3% више у односу на извоз у 2020. години, док је ниво оствареног увоза 15,13 милијарди КМ, што је више за 29,5% у односу на 2020. годину. Уједно, ради се о највишем нивоу показатеља увоза и извоза Федерације Босне и Херцеговине у посматраном петогодишњем периоду. Посматрајући категорију извоза, може се рећи да најзначајнији удио у извозу имају Тузлански кантон, Зеничко-добојски кантон те Кантон Сарајево који чине 59,9% укупног извоза Федерације Босне и Херцеговине у 2021. години. Истовремено, Кантон Сарајево биљежи веома ниску покривеност увоза извозом у односу на Тузлански и Зеничко-добојски кантон, што се може објаснити чињеницом да је Кантон Сарајево више оријентисан на туризам и услужне дјелатности, док су Тузлански и Зеничко-добојски кантон више производно и индустријски оријентисани.

Један од кључних изазова Федерације БиХ, из перспективе економског али и друштвеног развоја, јесте **ниска стопа запослености** која се креће око 30%. Поређења ради, стопа запослености за 2021. годину у Републици Србији је била 48,6%¹⁷ док је у Републици Хрватској износила 63,4%¹⁸. Ниска стопа запослености је један и од кључних разлога одласка становништва с подручја Федерације Босне и Херцеговине и проблем је којем се треба приступити стратешки и из више перспектива.

¹⁵ Остварене инвестиције у стална средства = Материјална ст. ср.+ Нематеријална ст. ср.+ Трошкови пријеноса власништва земљишта; Инвестиције ФБиХ за 2021. годину биће доступне у августу 2022. године.

¹⁶ Стопа инвестирања представља однос инвестиција и БДП-а

¹⁷ Анкета о радној снази у Републици Србији за 2021, Републички завод за статистику, стр. 15

¹⁸ *Годишњак 2021*, Хрватски завод за запошљавање, стр. 11

Овдје је потребно напоменути да се у Извјештају Европске комисије о Босни и Херцеговини за 2021. о развоју мале привреде (Поглавље 20: Предузетничка и индустријска политика) истиче: “Босна и Херцеговина је и даље у раној фази припремљености у области предузетничке и индустријске политике. Ограничени напредак је постигнут у политици за мала и средња предузећа (МСП). Реализација препорука из претходног извјештаја једва да је напредовала тако да оне остају на снази. Инвестиционо окружење је и даље незадовољавајуће.”¹⁹ Иако извјештај углавном третира оквир БиХ, изнесени налази важе дијелом и за Федерацију Босне и Херцеговине.

2.1.1.3 Резиме квантитативних индикатора стања мале привреде Федерације БиХ

Посматрајући број субјеката мале привреде у Федерацији БиХ, који укључује привредне субјекте и обрте односно физичка лица, може се рећи да се број континуирано повећавао од 2018. године када је износио 74.188 до 76.727 у 2021. години. У укупној структури субјеката мале привреде у Федерацији БиХ преовладавају обртници – физичка лица, с око 70%, док уколико се посматрају предузећа, највећи је удио микро предузећа, односно предузећа која имају до 10 запослених (24,75% у укупној структури мале привреде, односно 80,67% у структури МСП-а). Индикативан податак за наредни плански период је чињеница да је у претходне три године дошло до пада броја средњих и малих предузећа, док је број микро предузећа, али и број обрта континуирано растао чак и упркос пандемији и рестриктивним мјерама које су највише осјетили “најмањи”. Посматрајући субјекте мале привреде територијално, скоро половина субјеката мале привреде Федерације БиХ односно (46,8% у 2021. години) послује на подручју два кантона Федерације БиХ – Кантону Сарајево и Тузланском кантону, при чему највећи број субјеката мале привреде послује на подручју Кантона Сарајево (27,16% у 2021. години), а затим на подручју Тузланског кантона (19,64% у 2021. години). По бројности субјеката мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине затим слиједе Зеничко-добојски кантон (14,49% у 2021. години) и Херцеговачко-неретвански кантон (12,3% у 2021. години).

Један од важних индикатора за анализу пословања мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине јесте и број субјеката на 1.000 становника. Уколико се узме број микро, малих и средњих предузећа на 1.000 становника у Федерацији БиХ онда је индикатор 10,9 у 2021. години, а уколико се додају и обртници онда је индикатор 35,4 субјекта на 1.000 становника. Ипак, просјек ЕУ је много већи а износи цца 50 субјеката на 1.000 становника што говори о простору и потенцијалу за повећање броја субјеката мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине. Територијално гледано, највећи број субјеката мале привреде на 1.000 становника забиљежен је на подручју Кантона Сарајево (49,6 субјеката мале привреде на 1.000 становника), док је најмањи број субјеката мале привреде на 1.000 становника у 2021. години забиљежен на подручју Посавског кантона, а износио је 21,5 субјеката мале привреде на 1.000 становника.

Субјекти мале привреде су веома значајни за свеукупни развој Федерације Босне и Херцеговине. Прије свега, они су један од највећих генератора запошљавања. Анализом укупног броја и броја запослених у субјектима мале привреде (изузев обрта), закључује се да је 41% било запослено у микро, малим и средњим предузећима Федерације Босне и Херцеговине. Ипак, пандемија ЦОВИД 19 узроковала је значајан пад броја запослених у овим субјектима мале привреде јер су управо мали субјекти били најмање отпорни на кризу у смислу очувања радних мјеста. Поред тога што су генератори запошљавања, микро, мала и средња предузећа (у даљем тексту: ММСП) остварују

¹⁹ Европска комисија, Извјештај о Босни и Херцеговини за 2021. годину, стр. 85–86

значајан допринос у укупним приходима Федерације БиХ те су у 2021. години остварили 35.796.832.308 КМ прихода, док су у укупном извозу Федерације Босне и Херцеговине учествовали са 67,1%. Укупна вриједност, коју је створио сектор ММСП-а у Федерацији БиХ, односно бруто додана вриједност (у даљем тексту: БДВ) исказана као вриједност скупа произведених роба и услуга уз попуст индиректних пореза и средње потрошње у 2021. години, износила је 8.883.208.122 КМ, што је највиши износ БДВ-а у посматраном периоду 2018–2021. година. Управо из ових разлога, важно је осигурати амбијент и услове који ће подржавати развој субјеката мале привреде у наредном периоду.

Према анализираним индикаторима по секторској структури, металска индустрија најснажнија је привредна активност у Федерацији Босне и Херцеговине, а поред ње, доминира дрвна и прехрамбена индустрија. Уважавајући близину ЕУ као и препознатљивост ових индустрија Федерације Босне и Херцеговине као стабилних, поузданих с потребним кадровима, знањима и опремом, биљежи се континуирани раст потражње за производима ове индустрије, посебно након пандемије ЦОВИД 19. Иако је током 2022. године забиљежена стагнација обима индустријске производње, предузећа с подручја Федерације БиХ имају довољну базу клијената за остварење извоза те је неопходно осигурати услове и подстицати даљи раст кључних дјелатности Федерације БиХ. Подстицање укључивања у глобалне ланце вриједности, јачање конкурентности, посебно извозног потенцијала и даље се намећу као приоритет развојних праваца у области мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.

Уколико се посматра секторска структура обрта, највећи број обртника из Федерације Босне и Херцеговине послује у дјелатности Трговина на велико и мало – поправка моторних возила и мотоцикала и то 22,7% од укупног броја обрта на нивоу Федерације Босне и Херцеговине у 2021. години. По бројности обрта у Федерацији БиХ у 2021. години слиједе Хотелијерство и угоститељство у којем се биљежи континуиран раст, што је охрабрујућа чињеница имајући у виду пандемију ЦОВИД 19 у 2020. години, која је посебно оставила негативне ефекте на субјекте у наведеној дјелатности.

У наставку је дат преглед развојних изазова и развојних перспектива с аспекта квантитативних показатеља стања мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.

Табела 2. Преглед развојних изазова и развојних перспектива с аспекта квантитативних показатеља стања мале привреде ФБиХ

РАЗВОЈНИ ИЗАЗОВИ	РАЗВОЈНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ
Угрожен развој мале привреде на подручју Федерације Босне и Херцеговине због актуелне ситуације у Европи	У наредном периоду је потребно адекватно подржати субјекте мале привреде у овом изазовном периоду како би могли успјешно превазићи препреке и наставити развој пословања. Подршка се може огледати у приступачнијим кредитним средствима, грантовима за развој, растерећењу обавеза послодаваца, бољим управљањем робним резервама, јефтинијим енергентима и сл.
Ниска покривеност увоза извозом	Федерација БиХ може потакнути развој субјеката мале привреде кроз стратешко управљање увозом, односно пружање подршке и осигуравање преференције домаћих произвођача посебно за робу за коју постоји значајан потенцијал (нпр. флаширана вода, млијеко, месо, воће и поврће и сл.). Јачањем домаће производње ће се осигурати и нова запошљавања, али и бољи стандард живота

	становника, а уз даљи развој субјеката мале привреде и потенцијал за извоз ових производа на регионална тржишта.
Ниска стопа запослености и велике разлике у стопи запослености по кантонима	Потребно је радити на повећању броја запослених кроз подршку отварању нових радних мјеста и јачању брзорастућих индустрија, те побољшању услова рада кроз растерећење послодаваца у погледу доприноса, а што би као резултат имало повећање нето плата.
Континуирано повећање броја микро предузећа и обрта, уз смањен број малих и средњих предузећа	Континуирано пружати подршку развоју и оснивању нових субјеката мале привреде. Имплементирати програме јачања конкурентности МСП-а, те дигитализације субјеката мале привреде и укључивање субјеката мале привреде у зелену економију. Кроз дигиталну трансформацију и заокрет ка зеленој економији, Федерација БиХ може искористити доступна средства ЕУ и направити значајан помак у свом развоју.

2.1.1.4 Резиме квалитативних индикатора стања мале привреде Федерације БиХ

Област мале привреде на подручју Федерације Босне и Херцеговине регулише низ законских и подзаконских аката од чега је један од најзначајнијих Закон о потицању развоја мале привреде Федерације БиХ²⁰. У сврху елиминације утврђених мањкавости Закона 2019. године припремљен је нацрт новог Закона о потицању развоја мале привреде, а како би се допринијело и повољнијем окружењу за малу привреду кроз унапређење регулаторног и институционалног оквира. Једна од најзначајнијих одредби коју прописује нацрт Закона јесте и одредба члана 15. став (2) која прописује да је висина финансијских средстава за провођење Програма потицаја развоја мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине за сваку календарску годину износи минимално 0,7% вриједности укупног Буџета Федерације Босне и Херцеговине, умањеног за доприносе пензијско-инвалидског осигурања те намјенске и разграничене приходе и донације. Тиме би се за сваку годину осигурао значајан износ средстава за подршку развоју мале привреде. Након проведене јавне расправе о нацрту Закона, приједлог Закона је утврдила Влада Федерације БиХ и упућен је у парламентарну процедуру. Доношењем новог Закона о привредним друштвима ФБиХ²¹ 2015. године, жељело се допринијети повољнијем окружењу за пословање привредних друштава, а измјенама и допунама из 2021. осигурано је поједностављење и убрзање поступка уписа пословних субјеката у Регистар друштава као и омогућавање подношење захтјева за регистрацију електронским путем кроз креирање једношалтерског система. Нови Закон о обрту и сродним дјелатностима²² који је донесен 2021. године донио је низ регулаторних унапређења и олакшица везаних за пословање обрта и сродних дјелатности на подручју Федерације Босне и Херцеговине. Новим Законом о обрту и сродним дјелатностима омогућено је спољнотрговинско пословање обртника, укинута подјела обрта на везане и посебне обрте, скраћена процедура и поједностављена регистрација обрта, ограничено извршење над имовином обртника, обртнику је омогућено обављати и друге дјелатности и др. За даљи развој мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине јако је значајно у наредном периоду

²⁰ Службене новине Федерације БиХ, број 19/06 и 25/09

²¹ Службене новине Федерације БиХ, број 81/15 и 75/21

²² Службене новине Федерације БиХ, број 75/21

донијети Закон о подузетничкој инфраструктури у Федерацији Босне и Херцеговине, чији је нацрт прошао процес јавне расправе и утврдила га је Влада Федерације БиХ, те је упућен у парламентарну процедуру. Наведени Закон уређује институционални оквир предузетничке инфраструктуре, предузетничку инфраструктуру, предузетничке потпорне институције, регистар предузетничке инфраструктуре, систем подршке за унапређење предузетничке инфраструктуре и друга питања којим ће се системски уредити овај значајан дио предузетничког окружења у Федерацији Босне и Херцеговине. Посебно значајна одредба овог Закона, која осигурава финансијска средства за провођење система подршке за унапређење пословних активности предузетничких зона и предузетничких потпорних институција, односи се на прописану висину финансијских средстава за предметне намјене за сваку календарску годину до 0,3% прихода Буџета Федерације умањеног за доприносе пензијско-инвалидског осигурања те намјенске и разграничене приходе и донације.

Иако је Босна и Херцеговина већ успоставила кључну компетенцију за предузетништво унутар својег заједничког наставног плана и програма, одговор образовних институција широм државе с аспекта провођења наставног плана и програма био је слаб. И даље се развој предузетничке компетенције и предузетничко учење углавном спроводи кроз иницијативе неформалног предузетничког учења, што нема адекватан и потребан ниво одрживости. У протеклом периоду реализоване су бројне активности и мјере с циљем равноправног укључивања жена на тржиште рада укључујући и предузетништво жена. Влада Федерације БиХ, посредством Федералног завода за запошљавање, у сарадњи с кантоналним службама за запошљавање, проводи програме активне политике запошљавања, при чему се посебна подршка пружа тзв. “теже запошљивим” категоријама незапослених лица укључујући и жене. Ове мјере показале су се као краткотрајне и недовољно ефикасне јер доводе до привремених побољшања, с обзиром на то да се запослене особе врло брзо враћају на евиденцију незапослених. Неопходан је систематски приступ дугорочном рјешавању проблема незапослености у БиХ те равноправном третману и учешћу жена и мушкараца на тржишту рада и приступу економским ресурсима. Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта је током 2021. године спроводило активности на изради преднацрта Закона о друштвеном предузетништву, ослањајући се на референте документе Европске уније и БиХ, како би се регулисала ова област, те је у наредном планском периоду неопходно наставити с активностима на изради преднацрта Закона.

Босна и Херцеговина је направила значајан искорак хармонизацијом политика везаних за стечај на цијелом територију државе кроз нови хибридни механизам за предбанкротно реструктурирање и опоравак. Нажалост, за разлику од других дијелова БиХ, у Федерацији БиХ јавне институције нису успоставиле иницијативе за рано упозорење, које би указале на злоупотребе финансијских алата, као што су порезне изјаве или банковни зајмови. Административна структура Босне и Херцеговине доприноси неповољном приступу интерном тржишту због различитих процедура на нивоу ентитета, што доприноси и мањој инвестиционој атрактивности БиХ, а тиме и ентитета. Један од кључних изазова у овој области јесте координација МСП политика између различитих носилаца власти у БиХ.

У контексту регулаторног оквира, у протеклом периоду успостављен је регистар такси и накнада, а као што је раније наведено донесен и нови Закон о обрту и сродним дјелатностима, који поједностављује процес оснивања и пословања обрта и сродних дјелатности на нивоу Федерације

БиХ. Донесена је и нова Уредба о поступку процјене утицаја прописа у ФБиХ²³ која је проширила обухват обавезне процјене утицаја прописа на мала и средња предузећа. Иако постоји формални оквир, али и одређење да се приликом доношења прописа процјењује утицај на мала и средња предузећа, према налазима Индекса МСП политика за Западни Балкан,²⁴ још увијек је потпуна примјена изазов на нивоу ентитета. Потребно је напоменути и да регулаторни оквир допушта скраћену процедуру процјене утицаја прописа, смањујући обухват анализе која се проводи у раним фазама креирања политика. На нивоу Федерације БиХ постоје одређени механизми за јавно-приватне консултације те је развијен и онлајн портал за наведене намјене, али, нажалост, исти још увијек није у функцији. Стога се, као развојна потреба дефинише финализација успоставе портала за јавне консултације, како би се осигурао механизам за промптници, али и већи обухват и могућности учешћа у консултацијама.

Посебан значај за оперативно окружење у којем послују субјекти мале привреде представља дигитализација јавних услуга, област и процес који је, као и бројни други, усложњен у БиХ услјед комплексног административног устројства државе, што посебно утиче на електронску регистрацију пословних подухвата услјед немогућности коришћења електронског потписа. У протеклом, али и у наредном периоду планиране су активности на успостави једношалтерског система регистрације пословања, односно обједињавања процеса на нивоу једне институције према крајњим корисницима – физичким и правним лицима која желе регистровати пословање. Од посебног је значаја усвајање Закона о електронском потпису ФБиХ те хармонизација пракси у примјени е-потписа између ентитета и БД БиХ, како би се, у овом контексту, смањиле административне препреке за привредне субјекте. Успостављени портал Е-управа Федерације Босне и Херцеговине (www.eуправа.ФБиХ.гов.ба) на једном мјесту обједињава е-сервис за грађане, на којем посетиоци могу приступити електронским услугама федералних органа управе, управних организација и институција, као и добити све потребне информације о услугама електронске управе. Иако портал представља значајан напредак у доступности информација онлајн, нажалост исти не омогућава провођење поступака онлајн. Стога се, као развојна потреба истиче потреба за наставком дигитализације јавних услуга, посебно омогућавање провођења поступака *online* пријаве.

Мала и средња предузећа врло често имају мање менаџерске и техничко-оперативне експертизе као и ограниченији приступ тржишту и информацијама, у односу на велика предузећа, што свакако може утицати на њихов раст. Иако постоје одређени помаци везани за пружање услуга пословне подршке на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, субјекти мале привреде и даље не перципирају наведену подршку као доступну, што показује истраживање Вијећа за регионалну сарадњу Балкан Барометар из 2021., у којем је 94% испитаних предузећа исказало да није примило никакву врсту подршке у периоду 2018–2020., указујући на потребу адекватније промоције доступних програма подршке и бољу координацију и имплементацију истих. Један од кључних недостатака у овој области јесте што до сада није урађена анализа потреба за обукама малих и средњих предузећа на нивоу Федерације БиХ, нити пак процјена потреба за подршком од стране МСП. Иако постоје одређени помаци,

²³ Службене новине Федерације БиХ, број 55/14.

²⁴ СМЕ Полицу Индекс: Вестерн Балканс анд Туркеу 2022,

<https://www.oecd.org/цоунтриес/рeпублицофнортхмацедониа/сме-полицу-индекс-вестерн-балканс-анд-туркеу-2022-647д15ф0-ен.хтм>.

посебно у дијелу пружања менторских услуга за МСП, још увијек нису успостављени системи за осигурање квалитета као нпр. систем акредитације за приватне консултанте – пружаоце пословних услуга подршке, које би МСП-а користила у оквиру кофинансирајућих програма подршке. Већ дужи период постоје планови за успоставу Агенције за развој МСП на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, која још увијек није успостављена, а што је свакако један од приоритета уважавајући ограничене капацитете Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта.

Лакоћа приступа субјеката мале привреде тржишту јавних набавки може значајно утицати на њихову конкурентност и даљи раст и развој на домаћем тржишту. У августу 2022. године усвојен је Закон о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама²⁵ који доноси низ погодности за приступ МСП-а. Успостављени портал за јавне набавке у БиХ те припадајућа мобилна апликација значајно су унаприједили информативну основу за крајње кориснике односно понуђаче, али се још увијек не назире могућност електронског подношења понуда на тендере. И даље је значајна административна препрека за мала и средња предузећа та што постоји формални приступ у утврђивању квалификација понуђача, при чему документи који се подносе као доказ о квалификацијама морају бити или оригинални или пак овјерени од стране надлежних институција, што представља значајно финансијско и процедурално оптерећење, посебно за мала и средња предузећа.

Приступ финансијама један је од значајних сегмената пословног окружења, а уједно једна од области и баријера за пословање у Федерацији Босне и Херцеговине, што се посебно односи на обрте и сродне дјелатности који се према свом облику сматрају физичким лицима. Сам статус обрта и сродних дјелатности као физичких лица стога представља доста већи ризик за кредиторе и донаторе у односу на привредна друштва. На нивоу Федерације БиХ постоји Сарајевска берза која је чланица регионалног СЕЕ Линка, али иста не нуди посебан листинг за мања предузећа. Кредитно финансирање и даље је преовладавајући екстерни извор финансирања субјеката мале привреде у Федерацији БиХ. Уз 23 банке на малом тржишту каква је БиХ, понуда кредита је значајна и разноврсна. Значајан извор финансирања за субјекте мале привреде на нивоу Федерације Босне и Херцеговине представља Развојна банка Федерације БиХ која нуди кредите с повољним условима за привредне субјекте у Федерацији Босне и Херцеговине те су у 2022. години уведене нове кредитне линије усмјерене на подршку дигитализацији, подршку туристичком сектору те енергетској ефикасности. Влада Федерације Босне и Херцеговине је 2020. године успоставила Гарантни фонд с портфолиом од 100.000.000 КМ уз низ кредитно-гарантних програма. Како би се потакли и алтернативни извори финансирања и регулаторно уредила ова област у Федерацији БиХ, израђен је нацрт Закона о микрокредитним организацијама, који још увијек није усвојен. Финансирање власничким или дионичким капиталом доступно је у врло малом обиму.

За даљи развој мале привреде у Федерацији БиХ од изузетног значаја је пружити подршку извозно-оријентисаним предузећима с посебним нагласком на техничке стандарде. Нажалост, у БиХ, али ни на нивоу Федерације Босне и Херцеговине не постоји стратегија инфраструктуре квалитете производа и услуга у контексту преузимања и примјене правне тековине ЕУ у области слободног кретања роба. При томе не постоји довољан ниво информисаности о свим релевантним хоризонталним и/или секторским прописима, као и информацијама о стандардима и условима у процесу стандардизације за предузећа која су заинтересована за извоз у ЕУ. Додатно, технички прописи се не примјењују јединствено на нивоу БиХ, односно ово питање је различито третирано у

²⁵ *Службени гласник Босне и Херцеговине*, број 59/22

појединим административним јединицама, док истовремено не постоји нити електронски доступна листа свих важећих прописа с њиховом правном основом и стандардима за које се вежу, а посебно не с информацијом који од њих су усклађени с ЕУ прописима и захтјевима у погледу стандардизације а који не, те које су неопходне процедуре усклађивања у односу на пословање у БиХ да би се приступило јединственом тржишту ЕУ. Један од кључних недостатака у области мјеритељства јесте недостатак људских и техничких капацитета за оцјењивање усаглашености, због чега се за оцјењивање усаглашености производа односно за испитивање и сертификацију, као и оцјењивање усаглашености система користе услуге тијела из држава из окружења или пак ЕУ, те се као развојна потреба свакако намеће потреба подстицања оснивања и капацитирања ових тијела на нивоу Федерације Босне и Херцеговине. Институт за акредитовање БиХ (БАТА) надлежан је за процедуре акредитације. Кроз редовне програме подршке Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта пружа подршку за provedбу стандарда, односно увођење међународних стандарда квалитета (ИСО, ХАЦЦП, ХАЛАЛ, увођење ЦЕ знака), док постоје и међународни донаторски програми који реализују пројекте усмјерене ка подршци наведеној области. Међутим, и даље постоји развојна потреба како за унапређењем информисаности и јачањем интерних капацитета субјеката мале привреде за увођењем стандарда, тако и за јачом финансијском подршком техничком усклађивању, стандардизацији и сертификацији. Надзор над тржиштем у БиХ проводе институције на нивоу БиХ, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко Дистрикта БиХ. Указује се потреба за усклађивањем законодавства с прописима ЕУ како би се омогућио лакши проток роба и услуга између ЕУ и БиХ. Агенција за надзор над тржиштем Босне и Херцеговине редовно надзире тржиште, објављује информације о опасним производима, производима који су повучени с тржишта и слично, али се и даље указује потреба за јачањем стратешког и планског приступа надзора над тржиштем, како би се допринијело хармонизованом раду и напорима и допринијело уређењу наведене области како у БиХ тако и ентитетима и БД БиХ.

За разлику од великих предузећа, мала и средња предузећа се често суочавају с ограничењима везаним за осигурањем едукација, стручних усавршавања и слично за властите запосленике, те се углавном ослањају на екстерне пружаоце услуга и врло често спорадичне едукације, док 'ин хоусе' обуке, прилагођене потребама предузећа нису у значајној мјери присутне. Уважавајући промјенљиве трендове у окружењу, све већи степен глобализације и брзог технолошког развоја, посебна развојна потреба за субјекте мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине односи се на потребу улагања у вјештине, дигитализацију и иновативност, како би се очувала и даље унаприједила њихова конкурентност на тржишту, подржао опстанак и њихов даљи раст и развој. Посебно актуелан аспект односи се на тзв. "озелењавање" пословања за шта је неопходно јачати компетенције кључног особља унутар предузећа као и запосленика. На нивоу Федерације БиХ, доступни су бројни програми за стицање вјештина за субјекте мале привреде, али се указује потреба квалитетнијег праћења и евалуације доступних програма, која се сада спроводи од стране сваког пружаоца обуке и интерно и појединачно.

У Акционом плану за иновације у малим и средњим предузећима Федерације Босне и Херцеговине за период 2021–2023. година наводи се да је иновациони систем Федерације Босне и Херцеговине дефинисан одређеним изазовима, а то су:

- а) генерални недостатак података и информација о иновацијама у ФБиХ и присутан је мали број активних организација за подршку, које раде на унапређењу иновација;

- b) недостатак циљаних програма подршке иновацијама од стране различитих институција у ФБиХ;
- c) недостатак капацитета за подршку иновацијама у истраживачким и другим организацијама за подршку, одговорних за унапређење МСП;
- d) релативно мали број извозно оријентисаних предузећа, укључених у глобалне ланце вриједности, покушавају да одговоре захтјевима својих купаца, уз мали број иновација нових производа и процеса, односно активностима произашлим из нових пословних модела;
- e) недостатак сарадње и искуства у заједничким пројектима знања између предузећа, истраживачких организација и предузетничких потпорних институција;
- f) недостатак системског и координираног приступа у коришћењу средстава ЕУ те
- g) недостатак одређене иновационе инфраструктуре и платформи за умрежавање.

Истраживање и развој су и даље изузетно неразвијени у Федерацији БиХ. Постоје одређени помаци у контексту финансијске подршке, али истраживачко-развојна активност и даље није заснована на уској и блиској сарадњи привредних субјеката, научноистраживачких институција и академске заједнице, већ се углавном ради о интерним активностима унутар самих предузећа и у највећој мјери од стране великих предузећа, која имају властите капацитете за активности истраживања и развоја. Број поднесених патената на годишњем нивоу у Босни и Херцеговини је и даље низак. Развојна потреба у наредном периоду односи се на снажнију промоцију значаја заштите интелектуалног власништва, али и могућности његове комерцијализације, како би се јачали капацитети субјеката мале привреде у наведеној области.

Нова зелена тржишта и приступи каква је циркуларна економија могу створити прилике за МСП. Међутим, у Федерацији Босне и Херцеговине евидентан је низак степен коришћења обновљивих извора енергије у пословању предузећа, што због неадекватних програма подршке, то и због неразвијених капацитета и знања МСП о предностима и начинима увођења обновљивих извора енергије (ОИЕ) у пословање. С тим у вези, значајна развојна потреба, у овом контексту, односи се на увођење усклађених, добро координираних и циљаних линија финансијске и техничке помоћи како би се очувао постојећи ниво, али и потакло даље увођење одрживих пракси у пословању предузећа у Федерацији Босне и Херцеговине. Значајна финансијска средства на нивоу Федерације Босне и Херцеговине су издвојена за подршку енергетској ефикасности, посебно у оквиру мјера планираних и реализованих у оквиру Акционог плана развоја МСП-а у ФБиХ за период 2019–2020., када је реализовано преко 15.000.000 КМ за унапређење енергетске ефикасности од стране МСП. Развојна банка Федерације Босне и Херцеговине је 2022. године увела нове кредитне линије, при чему се двије односе на област обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности, док и све више међународних финансијских институција у БиХ, као и кантоналних министарстава имплементира програме подршке енергетској ефикасности. У контексту коришћења финансијске подршке за реализацију програма подршке заштити околиша и енергетској ефикасности, мали број обртника користи наведене програме, што услјед услова позива који ограничавају аплицирање обртницима за средства подршке, што услјед неразвијених капацитета обртника, остављајући простор и потребу за отварањем дијалога, али и креирањем посебних мјера подршке за јачање капацитета за унапређење енергетској ефикасности као и примјену принципа зелене економије од стране обртника у Федерацији Босне и Херцеговине. Зелена економија постаје и један од приоритета финансирања МСП-а од стране међународних донатора у БиХ, али субјекти мале привреде у Федерацији БиХ нису довољно упознати с наведеним концептом и предностима његове примјене те

се као развојна потреба намеће потреба за јачањем капацитета представника МСП-а за анализу могућности и примјену принципа зелене, посебно циркуларне економије у пословању, чему свакако могу допринијети и активности и мјере усмјерене ка еко-иновацијама, а планиране у релевантним стратешким и оперативним документима на нивоу Федерације Босне и Херцеговине. Иако је нови Закон о заштити околиша ФБиХ²⁶ прописао успоставу система додјеле еко-ознака ради промовисања израде, производње, маркетинга и употребе производа са смањеним утицајем на околиш у односу на укупан период трајања тог производа, те ради боље информисаности потрошача о утицају производа на околиш, још увијек нису забиљежене активности додјеле еко-ознака у Федерацији Босне и Херцеговине.

И на државном нивоу и нивоу Федерације Босне и Херцеговине програмима промоције извоза координира Промоција извоза БиХ у оквиру Вањскотрговинске коморе БиХ, која је уједно и координирајуће тијело на нивоу Федерације Босне и Херцеговине за Европску подузетничку мрежу (ЕЕН), пројект ЕУ-а намијењен малим и средњим предузећима као подршка и сервис у интернационализацији њиховог пословања. Агенција за промоцију страних инвестиција Босне и Херцеговине (ФИПА) пружа услуге потенцијалним инвеститорима у распону од секторских студија, олакшавања контакта с приватним и јавним сектором у привреде до сарадње с регионалним организацијама у циљу побољшања инвестицијске климе унутар ентитета. Агенција, међутим, не проводи намјенске програме за подршку везама МСП-а с улагачима; не може ни регистровати предузећа нити добити дозволе и одобрења. Служи више у информативне сврхе, с нестабилним дјелокругом и недостатком политичке подршке и ресурса (ОЕЦД, 2021.).

У оквиру свог годишњег програма потицаја и пројекта “Јачање конкурентности МСП” Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта пружа подршку МСП-има, између осталог, и у интернационализацији пословања, док организоване наступе и подршку наступању на сајмовима у земљи и иностранству у највећој мјери пружају Привредна комора ФБиХ, као и привредне коморе на кантоналном нивоу. Нови Закон о обрту и сродним дјелатностима Федерације БиХ омогућио је спољнотрговинско пословање за те субјекте мале привреде, што до доношења овог Закона није било могуће. Иако је Закон у примјени од 2021. године, извозне активности обртника су и даље на прилично ниском нивоу, што је и за очекивати с обзиром на потребу прилагођавања система примјене новог Закона, али и самог степена информисаности и капацитета обртника. Још увијек не постоји регулаторни оквир, као ни јасан план за изградњу инфраструктуре за е-трговину и е-плаћања, те се као развојна потреба указује неопходност покретања активности на изградњи инфраструктуре за е-трговину и е-плаћања, осмишљавање и реализацију програма промоције е-трговине као и повећање доступних фондова за наведене намјене.

У контексту предузетничке инфраструктуре на нивоу Федерације Босне и Херцеговине потребно је истаћи да, према подацима из Информације о стању предузетничке инфраструктуре у Федерацији БиХ из 2020. године и према расположивим подацима из Информационог система с веб-порталом предузетничких зона, заснованих на информацијама које су доставиле јединице локалне самоуправе (ЈЛС), тренутно у Федерацији Босне и Херцеговине постоји 130 верификованих предузетничких зона у којима послује преко 1.120 пословних субјеката. Од овог броја њих 18 нису активне, док је код

²⁶ Службене новине ФБиХ, број 15/21

осталих зона степен активације различит и креће се од потпуно активних до оних које су се тек почеле пунити привредним субјектима. Карактеристике предузетничких зона у Федерацији БиХ су, углавном, да још увијек у бројним зонама није урађена основна инфраструктура (саобраћајнице, системи снабдијевања електричном енергијом, снабдијевања водом и сл.) или пак постоје проблеми имовинско-правне природе. Систем предузетничких потпорних институција у Федерацији Босне и Херцеговине чине развојне агенције (локалне, кантоналне, регионалне, развојна агенција ФБиХ и развојне агенције за одређене дјелатности), предузетнички центри, пословни инкубатори, предузетнички акцелератори, пословни паркови, центри компетенције и кластери. На нивоу Федерације БиХ, још увијек није успостављена Развојна агенција ФБиХ док постоје четири регионалне развојне агенције, двије кантоналне развојне агенције и осам локалних развојних агенција. Такођер, постоји и 14 предузетничких инкубатора с различитим начинима организовања, али с истом основном функцијом – помоћ при оснивању нових привредних субјеката и њихов развој у првим годинама пословања. Успостављено је и пет технолошких паркова као и 15-ак предузетничких центара, који с већим или мањим успјехом обављају своју мисију. У БиХ у посљедње вријеме долази до смањења броја кластера или пак пада обима њихове активности, док је, пак, с друге, на подручју Херцеговине дошло до пораста броја кластера и основана су три нова. У посљедњем периоду *цoвoркинг* (сараднички) простори постају све значајнији аспекти услуга предузетничке инфраструктуре за субјекте мале привреде. На подручју Федерације БиХ успостављено је преко 10 *цoвoркинг* простора. У Федерацији БиХ активне су и четири слободне зоне, које су уједно и једине постојеће слободне зоне у БиХ, и то: “Холц” д.о.о Пурачић, “Вогошћа” д.о.о Вогошћа, “Високо” д.о.о Високо и “Херцеговина” Мостар.

На основу наведених података, могуће је закључити да је предузетничка инфраструктура у Федерацији Босне и Херцеговине још увијек недовољно развијена, али се биљежи помак у развоју предузетничких зона, за шта постоји изузетан интерес јединица локалне самоуправе. Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта успоставило је Информациони систем с веб-порталом предузетничких зона у Федерацији БиХ www.zonebih.gov.ba, који се континуирано надограђује те ће се у наредном периоду размјена података одвијати путем Интероперабилног информационог система – контакт тачке у Генералном секретаријату Владе Федерације БиХ. Овај портал ће на једном мјесту нудити све неопходне информације о пословним зонама као што су њихове локације, транспортну повезаност, величину зона и слободне површине, као и све повластице које одговарајућа локална заједница нуди домаћим и страним инвеститорима.

У наставку је дат преглед развојних изазова и развојних перспектива с аспекта квалитативних показатеља стања мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.

Табела 3. Преглед развојних изазова и развојних перспектива с аспекта квалитативних показатеља стања мале привреде ФБиХ

РАЗВОЈНИ ИЗАЗОВИ	РАЗВОЈНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ
Неусвајање кључних закона у области мале привреде Федерације Босне и Херцеговине – Закона о потицању развоја мале привреде и Закона о предузетничкој инфраструктури	Донијети адекватна мишљења на приједлоге наведених Закона и упутити их у парламентарну процедуру за усвајање приједлога закона уз припрему нацрта подзаконских аката, како би се осигурала што промттнија примјена одредби закона, који ће допринијети унапређењу стања мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине
Низак ниво примјене кључне компетенције за предузетништво	Наставити с јачањем капацитета наставног особља за примјену кључне компетенције за предузетништво уз даљу промоцију и иницијативе за

унутар заједничког језгреног наставног плана и програма у БиХ	увођење предузетништва као обавезног предмета у све школе и интеграцију кључне компетенције за предузетништво у приступ изучавању осталих предмета
Краткотрајне и недовољно ефикасне мјере подршке предузетништву жена које доводе до привремених побољшања	Осигурати системски приступ дугорочном рјешавању проблема незапослености у БиХ, те равноправном третману и учешћу жена и мушкараца на тржишту рада и приступу економским ресурсима
Преднацрт Закона о друштвеном предузетништву је још увијек у изради	Интензивирати активности на финализацији преднацрта Закона о друштвеном предузетништву и упутити га у даљу процедуру усвајања
Јавне институције Федерације Босне и Херцеговине нису успоставиле иницијативе за рано упозорење које би указале на злоупотребе финансијских алата	Успоставити иницијативе за рано упозорење које би указале на злоупотребе финансијских алата, као што су порезне изјаве или банковни зајмови
Недовољан ниво промоције “друге шансе” за предузетнике	Осмислити и имплементирати промотивне кампање о “другој шанси” за предузетнике и могућностима подршке које им стоје на располагању у процесу
Недовољан ниво координација МСП политика између различитих нивоа власти у БиХ	Осигурати адекватну примјену Стратешких смјерница за хармонизацију подршке развоју малих и средњих предузећа и предузетништва у БиХ за период 2021–2027. кроз састанке и координационе механизме размјењивати информације и искуства, те осигурати адекватан ниво координације МСП политика између различитих нивоа власти у БиХ
Недовољан ниво примјене процјене утицаја прописа који се односе на мала и средња предузећа	Јачати свијест и капацитете институција везане за примјену процјене утицаја прописа који се односе на мала и средња предузећа, како би се допринијело поштовању принципа “прво мисли на мале”, те тиме и осигурала подршка развоју сектора мале привреде кроз доношење прописа који ће уважавати њихове специфичности
Веб-портал за јавно-приватне консултације на нивоу Федерације Босне и Херцеговине није у функцији	Реализовати активности на финализацији успоставе веб-портала за јавне консултације како би се осигурао механизам за промптнји, али и већи обухват и могућности учешћа у консултацијама
Немогућност примјене електронског потписа неопходног за процес електронске регистрације пословних подухвата	Интензивирати активности на осигурању услова за увођење електронског потписа неопходног за електронску регистрацију пословних подухвата, уз доношење Закона о електронском потпису ФБиХ и хармонизирати законодавство између Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, а како би се смањила административна препрека у контексту примјене различитих пракси
	Интензивирати активности на успостави једношалтерског система регистрације пословних субјеката
Недовољан ниво дигитализације јавних услуга	Интензивирати активности на наставку дигитализације јавних услуга, посебно омогућавања провођења поступака корисника путем интернета
Неразвијен систем услуга пословне подршке за субјекте мале привреде	Креирати и имплементирати активности на промоцији доступних програма пословне подршке за МСП и осигурати бољу координацију и имплементацију истих
	Урадити анализу потреба за обукама малих и средњих предузећа на нивоу Федерације БиХ те процијенити потребу за пословном подршком од стране МСП

	<p>Започети активности на успостави система за осигурање квалитета као нпр. систем акредитације за приватне консултанте – пружаоце пословних услуга подршке, које би МСП користили у оквиру кофинансирајућих програма подршке</p> <p>Наставити с активностима успоставе Агенције за развој МСП на нивоу Федерације Босне и Херцеговине</p>
Немогућност електронског подношења понуде на тендере за јавне набавке уз формални приступ у утврђивању квалификација понуђача	Припремити иницијативе за измјене и допуне Закона о јавним набавкама БиХ, које ће бити усмјерене ка осигурању могућности електронског подношења понуда на тендере те једноставнијем приступу утврђивању квалификације понуђача (нпр. кроз скениране оригиналне документе приликом електронског подношења пријаве на тендер)
Отежан приступ финансијама за обрте и сродне дјелатности који се према свом облику сматрају физичким лицима те, стога, представљају доста већи ризик за кредиторе и донаторе у односу на привредна друштва	<p>Креирати и имплементирати посебно програме подршке усмјерене ка олакшању приступа кредитним средствима за обртнике и сродне дјелатности</p> <p>Интензивније промовисати доступне кредитне и кредитно-гарантне програме РБ ФБиХ за обртнике</p>
Отежан приступ и неразвијени алтернативни приступи финансирања развоја субјеката мале привреде (финансирање власничким капиталом, пословни анђели, фондови ризичног капитала и др.)	<p>Упутити у даљу процедуру нацрт Закона о микрокредитним организацијама ФБиХ</p> <p>Реализовати активности на унапређењу регулаторног оквира за наведене видове финансирања, подстицати успоставе фондова, али и промоцију ове врсте финансирања код постојећих и потенцијалних предузетника у Федерацији Босне и Херцеговине</p>
Не постоје иницијативе које промовишу финансијску писменост и финансијске обуке међу МСП-има	Подржати и развијати иницијативе које промовишу финансијску писменост и финансијске обуке међу МСП-има
Непостојање стратегија инфраструктуре квалитете производа и услуга у контексту преузимања и примјене правне тековине ЕУ у области слободног кретања роба уз недовољну информисаност субјеката мале привреде о наведеном аспекту	<p>Израдити стратегију инфраструктуре квалитете производа и услуга у контексту преузимања и примјене правне тековине ЕУ у области слободног кретања роба</p> <p>Успостава централизованог портала са свим релевантним хоризонталним и/или секторским прописима као и информацијама о стандардима и условима у процесу стандардизације за предузећа која су заинтересована за извоз у ЕУ</p>
Не постоји онлајн доступна листа свих важећих прописа с њиховом правном основом и стандардима за које се вежу	Успоставити онлајн доступну листу свих важећих прописа с њиховом правном основом и стандардима за које се вежу, а посебно с информацијом који од њих су усклађени с ЕУ прописима а који не, те које су неопходне процедуре усклађивања у односу на пословање у БиХ да би се приступило јединственом тржишту ЕУ
Недостатак људских и техничких капацитета за оцјењивање усаглашености производа, односно за испитивање и сертификацију уз недовољан ниво капацитета МСП-а о познавању наведене области	<p>Подстицати оснивање и јачати капацитете тијела за оцјењивање усаглашености производа, односно за испитивање и сертификацију на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, уз подршку едукацијама МСП-а из наведених области</p> <p>Унаприједити информисаност и јачати интерне капацитете субјеката мале привреде за увођењем стандарда</p> <p>Повећати износе и бројност програма финансијске подршке техничком усклађивању, стандардизацији и сертификацији</p>

<p>Недовољно развијен систем јачања вјештина субјеката мале привреде док постојећи системи нису у довољној мјери коришћени од стране субјеката мале привреде</p>	<p>Креирати и имплементирати програме јачања вјештина представника мале привреде Федерације Босне и Херцеговине посебно у дијелу дигитализације, иновативности и тзв. “озелењивања” пословања Осигурати квалитетније праћење и евалуацију доступних програма који се спроводи од стране пружалаца обуке и промовисати доступне програме за јачање вјештина субјеката мале привреде</p> <p>Успоставити јединствени веб-портал који би објединио све информације о доступним обукама за субјекте мале привреде</p>
<p>Неразвијена иновациона инфраструктура у ФБиХ уз недовољну сарадњу релевантних актера, као и недовољно развијене иновативне капацитете субјеката мале привреде у ФБиХ</p>	<p>Креирати и тестирати ваучер шеме за иновације и озелењивање МСП Промовисати конкретне мрежне платформе дуж модела петероструке спирале (укључујући приватни и јавни сектор, институције знања, као и организације цивилног друштва и организације за заштиту околиша, како би се ојачао дијалог и заједнички промовисала конкретна сарадња и иновативне активности) Пружити подршку јачању иновационе инфраструктуре која је већ планирана, пријекно потребна и provedива, како би се имплементирала и била заснована на искуствима која се такођер могу примјенити и у другим областима Потакнути укључености у програме ЕУ и Западног Балкана ради бољег коришћења ЕУ мрежа за учење, као и расположивих средстава, што укључује побољшање могућности пријављивања за фондове, али и боље умрежавање и размјену искустава између заинтересованих страна у ФБиХ</p>
<p>Број поднесених пријава за признање патената је низак</p>	<p>Интензивирати промоцију значаја заштите интелектуалног власништва, али и могућности његове комерцијализације, како би се јачали капацитети субјеката мале привреде у наведеној области</p>
<p>Низак степен коришћења обновљивих извора енергије у пословању предузећа</p>	<p>Креирати и имплементирати добро координиране и циљане линије финансијске и техничке помоћи како би се очувао постојећи ниво, али и потакло даље увођење одрживих пракси у пословање предузећа у ФБиХ</p>
<p>Обртници у мањој мјери користе програме подршке увођењу одрживих пракси у односу на привредна друштва</p>	<p>Отворити дијалог и креирати посебне мјере подршке за јачање капацитета за унапређење енергетске ефикасности као и примјену принципа зелене, посебно циркуларне економије од стране обртника у Федерацији БиХ</p>
<p>Субјекти мале привреде нису довољно упознати с принципима и предностима зелене економије</p>	<p>Ојачати капацитете представника МСП-а за анализу могућности и примјену принципа зелене економије у пословању, чему свакако могу допринијети и активности и мјере усмјерене као еко-иновацијама, а планиране у релевантним стратешким и оперативним документима на нивоу ФБиХ</p>
<p>Нема забиљежених еко-ознака у Федерацији Босне и Херцеговине</p>	<p>Осигурати даљу промоцију значаја примјене стандарда квалитете у стицања еко-ознаке, што може бити од великог значаја за унапређење конкурентности МСП-а као и усклађивање с прописима за њихов излазак на ЕУ тржиште</p>
<p>На нивоу Федерације Босне и Херцеговине не постоји регулаторни оквир, као ни јасан план за изградњу инфраструктуре за е-трговину и е-плаћања</p>	<p>Покренути активности на изградњи инфраструктуре за е-трговину и е-плаћања Осмислити и реализовати програме промоције е-трговине Повећати доступне фондове за увођење е-трговине и е-плаћања</p>

У бројним предузетничким зонама Федерације Босне и Херцеговине није урађена основна инфраструктура (саобраћајнице, системи снабдијевања електричном енергијом, водом и сл.), или пак постоје проблеми имовинско-правне природе	Оснажити програме подршке јачању основне инфраструктуре предузетничких зона уз јачање капацитета ЈЛС за рјешавање имовинско-правних питања за уређење предузетничких зона
Предузетничке потпорне институције у Федерацији Босне и Херцеговине нису једнако доступне субјектима мале привреде и имају изазове осигурања одрживости	Креирати и имплементирати програме подршке оснивању нових и јачању постојећих јавно приватних партнерстава (ЈПП) посебно у контексту јачања капацитета за осигурање одрживости пословања, како би служиле функцији пружалаца услуга подршке субјектима мале привреде

2.2 Сажетак анализе утрошака и ефекта додијељених потицајних финансијских средстава утврђених Буџетом Федерације БиХ

Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, у периоду 2016–2021. година, реализирало је подршку развоју мале привреде кроз два програма потицаја: а) Текући трансфери и б) Кредитни потицај развоја предузетништва и обрта, док програми потицаја нису реализовани у 2020. години због пандемије ЦОВИД-19.

У периоду 2016–2019. година путем *Текућих трансфера* реализовано је 15 пројеката, од којих су три реализована само једну годину и то у 2016. (Потицај подузетништву жена, Поттицај подузетништву младих, Поттицај пројектима које финансира ЕУ и други инострани донатори). Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта активно прати потребе субјеката мале привреде и креира програме у складу с њиховим потребама, уважавајући расположиве могућности. У посматраном периоду за реализацију програма *Текућих трансфера* утрошено је око 25 мил. КМ, а највише средстава на пројект *Изградња подузетничких зона* 10,5 мил. КМ или 42%, слиједи пројект *Јачање конкурентности МСП-а* за који је утрошено 5,96 мил. КМ или 23,8%, а затим пројект “Потицаји новооснованим субјектима мале привреде” за који је утрошено 3,33 мил. КМ или 13,3%.

За финансијска потицајна (грант) средства у периоду 2016–2019. година за напријед наведених 15 пројеката пријавило се 6.394 потенцијална корисника, а средства су додијељена тек за њих 2.108, односно сваки трећи пријављени је постао корисник средстава. На темељу достављених извјештаја и извршеног надзора о утрошку додијељених финансијских средстава утврђено је да је од 2.108 корисника, извјештај о утрошку додијељених потицајних средстава доставио је 2.051 корисник или њих 97%. У седам од 15 пројеката дефинисана је могућност новог запошљавања, тако да је планирани број запосленика у посматраном периоду износио 1.437 запосленика, а остварено је 1.527 нових запошљавања, више за 90 запосленика у односу на планирани број. Узме ли се у обзир да је за ове пројекте утрошено 19,9 милиона КМ средстава ФМРПО-а, то значи да је поттицајем у просјечном износу од 8.456 КМ омогућен поттицај за креирање новог радног мјеста. Како је конкурсом било захтијevano, корисници средстава су уложили властита средства, а њихов износ је био 15 милиона КМ, дакле више за 3,1 милион у односу на додијељена средства. Укупно је за реализацију ових

пројеката утрошено 27,9 милиона КМ а отворено 1.527 нових радних мјеста, што значи да је једно радно мјесто финансирано с просјечним износом од 18.278 КМ.

У посматраном периоду, Федерално министарство, развоја, подузетништва и обрта је, за реализацију свих 15 пројеката програма *Текућих трансфера* одобрило 25.041.698 КМ, а корисници одобрених средстава уложили су властита средства у износу од 25.649.956 КМ, тако да су укупна утрошена средства за развој мале привреде у овом периоду износила 50.918.654 КМ. Чињеница да су за 1,2% корисници уложили више властитих средстава, указује на квалитету пројекта и њихову актуалност, која се задњих година помјера ка потицању пословних активности и стварању окружења за малу привреду на правцима зелене транзиције и дигиталне трансформације.

У периоду 2016–2019 година највише средстава (корисника и ФМРПО-а) утрошено је за набавку опреме, затим за инфраструктуру, а најмање за репроматеријал и објекте. У контексту просторне распоређености, највећи број пријава је дошао од субјеката мале привреде из Херцеговачко-неретванског кантона, затим Кантона Сарајево, Унско-санског кантона, Средњобосанског кантона, а најмање из Посавског кантона и Кантона 10. Посматрано у релативним индикаторима највише пројеката је одобрено субјектима мале привреде из Западнохерцеговачког кантона, Унско-санског кантона, Зеничко-добојског кантона и Херцеговачко-неретванског кантона. Од укупно одобрених средстава ФМРПО-а, која су износила 25,1 милион КМ, највише их је одобрено корисницима из Зеничко-добојског кантона 5,5 мил. КМ или 22%, затим из Херцеговачко-неретванског кантона 4,9 мил. КМ или 19,5% и Тузланског кантона 3,7 мил. КМ или 14,6%. Најмање је одобрено корисницима из Босанско-подрињског кантона Горажде свега 126.484 КМ или 0,5%, затим из Посавског кантона 543.217 КМ или 2,2%. Износи одобрених средстава указују на неуједначену распојелу по кантонима, а разлози неуравнотежености могу бити и јесу објективне и субјективне природе.

На објављене конкурсе у циљу реализације Програма “Кредитни потицај развоја подузетништва и обрта” у периоду 2016–2019. година јавило се 509 субјеката мале привреде. У складу с приједлогом комисије, федерални министар развоја, подузетништва и обрта донио је 101 одлуку о додјели кредита, које су достављене на реализацију Развојној банци Федерације БиХ. Од укупно одобрених кредитних средстава у износу од 21.572.415 КМ највише средстава одобрено је субјектима мале привреде из Зеничко-добојског кантона затим Херцеговачко-неретванског кантона, с подручја којих је поднесено преко 50% пријава. Занимљиво је да су се само ријетки пословни субјекти с подручја Посавског кантона и Босанско-подрињског кантона Горажде пријавили на конкурс, а ни за један пројект им нису одобрена средства.

Кредитни програм имао је за циљ да пружи финансијску подршку субјектима мале привреде за продуктивније пословање и раст привредних активности, а неопходна су им додатна улагања у основна средства. Додатна улагања омогућила су покретање нове и одржавање постојеће производње, пружање услуга, веће искоришћавање капацитета, одржавање постојећих радних мјеста, очување постојећег броја субјеката мале привреде, превазилажење негативних ефеката економске кризе, ново запошљавање и повећање извоза.

Услијед избијања пандемије ЦОВИД-19 2020. године, која је оставила негативне посљедице на пословање субјеката мале привреде у Федерацији БиХ, Влада Федерације Босне и Херцеговине је 27. 10. 2021. године донијела Уредбу о мјерама финансијске помоћи обртима и осталим самосталним дјелатностима у Федерацији Босне и Херцеговине у циљу ублажавања негативних посљедица

пандемије ЦОВИД-19²⁷. Наведеном је Уредбом, по први пут у Федерацији Босне и Херцеговине, додјела финансијске помоћи извршена електронским путем и коришћењем портала <https://finpomoc2021.fmrpo.gov.ba/> без достављања било какве документације, а на основу службених евиденција, што је значајно олакшање субјектима мале привреде регистрованим као самосталне дјелатности. Укупан износ исплаћене финансијске помоћи је 59.999.335,49 КМ за 24.766 субјеката – обрта и осталих самосталних дјелатности, чиме је подржано укупно 44.056 радних мјеста у Федерацији БиХ, од чега се 60% односи на обртнике, као највећу скупину субјеката мале привреде регистрованих као физичка лица, односно самосталне дјелатности. Највећи удио корисника финансијске помоћи је с подручја Кантона Сарајево, а затим Тузланског кантона, док је најмањи број корисника с подручја Босанско-подрињског кантона Горажде, што је посљедица и мањег броја обртника на подручју овог Кантона. Реализацијом додјеле наведене финансијске помоћи остварен је допринос опстанку обрта и осталих самосталних дјелатности, очувању радних мјеста и осигурању подршке ликвидности у сврху превладавања околности које је изазвала пандемија ЦОВИД-19.

Како би осигурала додатну подршку привредницима Федерације БиХ, Влада Федерације Босне и Херцеговине је 2020. године донијела одлуке о усвајању кредитно-гарантних програма Гаранцијског фонда у сврху ублажавања негативних посљедица пандемије ЦОВИД-19 привреди у опоравку и стабилизацији пословања узрокованих пандемијом ЦОВИД-19. Гарантним фондом управља Влада Федерације Босне и Херцеговине, а администрира Развојна банка Федерације БиХ. Влада Федерације Босне и Херцеговине је, кроз овај Фонд, осигурала укупно 100 милиона КМ. Средства служе као примарни извор за гаранције које Развојна банка Федерације БиХ, у име Федерације БиХ, издаје комерцијалним банкама за кредите које банке одобравају предузетницима тј. крајњим корисницима Фонда, док се додатна средства Фонда осигуравају и кроз администрирање. У оквиру Гаранцијског фонда успостављено је пет кредитно-гарантних програма: Кредитно-гарантни програм за пољопривреду и прехранбену индустрију, Кредитно-гарантни програм за микро, мала и средња предузећа, Кредитно-гарантни програм за обртнике и остале самосталне привредне дјелатности, Кредитно-гарантни програм за извознике и Кредитно-гарантни програм за велика предузећа. Према подацима Развојне банке Федерације БиХ до јануара 2022. године подржана су 243 кредитна захтјева привредницима у оквиру пет кредитно-гарантних програма Гаранцијског фонда, те осигуране гаранције за кредите у износу од 211.395.407,00 КМ. Број корисника Гаранцијског фонда континуирано расте тако да је у 2022. години укупан износ за регресирање камата износио 3.376.127 КМ, при чему је подржано преко 300 субјеката мале привреде. Укупно је била 941 исплата за сва четири квартала 2022. године.

2.3 Анализа мјера садржаних у Стратегији развоја Федерације Босне и Херцеговине за које је ФМРПО означено као координатор или носилац мјере

Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине за период 2021–2027. година је кључни стратешки плански и вишесекторски документ Федерације БиХ који дефинише јавне политике и усмјерава социоекономски развој територије Федерације БиХ. Поред координације и усаглашавања развојних приоритета и политика у Федерацији Босне и Херцеговине, Стратегија истовремено одржава приоритете Босне и Херцеговине утврђене у процесу европских интеграција (Економски

²⁷ Службене новине Федерације БиХ, бр. 87/21, 89/21 и 90/21

инвестициони план за Западни Балкан²⁸, Зелена агенда за западни Балкан²⁹, ЕУ дигитална стратегија³⁰), као и глобално прихваћене циљеве одрживог развоја. Стратегија дефинише три стратешка циља, 18 приоритета и 78 мјера у области економског и друштвеног развоја те заштите животне средине. Индикативни финансијски оквир Стратегије за период 2021–2027. година износи 2.508.000.000 КМ од чега 42,6% су планирана средства из Буџета Федерације Босне и Херцеговине, 28,9% су планирана кредитна средства, 20,4% су средства ЕУ, те 8,1% остале донације.

Од 78 мјера дефинисаних Стратегијом, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта је утврђено као институција одговорна за координацију пет мјера унутар Стратегије, како је приказано у Табели 4.

Табела 4. Преглед мјера садржаних у Стратегији развоја Федерацији БиХ за које је ФМРПО означено као координатор мјере

Назив стратешког циља	Назив приоритета	Назив мјере
ЦЦ 1: Убрзан економски развој	Приоритет 1.1. Повећавати дигитализованост економије	Мјера 1.1.2. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа
		Мјера 1.1.5. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској дјелатности
	Приоритет 1.3. Подржавати развој приватног пословног сектора	Мјера 1.3.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње
		Мјера 1.3.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора
ЦЦ 3: Ресурсно ефикасан и одржив развој	Приоритет 3.3. Повећати енергетску ефикасност	Мјера 3.3.2. Пружати подршку малим и средњим предузећима на унапређењу енергетске ефикасности

Мјера 1.1.2. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа подразумијева активности на повећању конкурентности МСП-а уз концепт е-пословања и е-трговине. Мјера подразумијева развој партнерстава с логистичким компанијама, финансијским институцијама и другим потенцијалним партнерима у ланцу стварања вриједности, а циљ њене имплементације је повећање ефикасности предузећа који пословање обављају на уобичајени, традиционални начин. За реализацију мјере предвиђено је осигурање средстава у износу од 2,2 милиона КМ, како из средстава Буџета Федерације БиХ, тако и из осталих извора. Уз Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, као носиоци мјере утврђени су и Федерално министарство трговине, Федерално министарство промета и комуникација те Развојна банка.

Мјера 1.1.5. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској дјелатности подразумијева активности на промовисању и стимулисању истраживања и иновација у информационам технологијама (ИТ) потицајном порезном политиком за компаније из ИТ сектора и повољним кредитирањем путем Развојне банке. Мјера подразумијева активности промовисања ИТ занимања као занимања будућности, а циљ њене имплементације је обезбјеђење раста и развоја ИТ

²⁸ Економски и инвестицијски план за Западни Балкан, [хтпс://europa.ba/?p=70233](https://europa.ba/?p=70233)

²⁹ Зелена агенда за Западни Балкан, [хтпс://неигхбоурхоод-енларгемент.ец.еуропа.еу/систем/филес/2022-11/фацтсхеет%20грееен%20агенда%20нов2022.пдф](https://neighboorhood-enlargement.ec.europa.eu/систем/филес/2022-11/фацтсхеет%20грееен%20агенда%20нов2022.пдф)

³⁰ ЕУ дигитална стратегија, [хтпс://цоммисион.еуропа.еу/стратегу-анд-полицу/приоритес-2019-2024/еуропа-фит-дигитал-аге/схапинг-еуропес-дигитал-футуре_хр#документи](https://цоммисион.еуропа.еу/стратегу-анд-полицу/приоритес-2019-2024/еуропа-фит-дигитал-аге/схапинг-еуропес-дигитал-футуре_хр#документи)

предузетништва и компанија у почетној фази пословања у софтверској индустрији, као и позиционирање ИТ сектора као најперспективнијег и најбрже растућег сектора у Федерацији Босне и Херцеговине. За реализацију мјере предвиђено је осигурање средстава у износу од 32 милиона КМ, како из средстава Буџета Федерације Босне и Херцеговине, тако и из осталих извора. Уз Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, као носиоци мјере утврђени су и Федерално министарство промета и комуникација, Федерално министарство финансија те Развојна банка.

Планиране активности у оквиру Мјере 1.3.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње обухватају активности на уклањању препрека уласку у пословну активност и изласку из ње, као и препреке обављању предузетничке активности, при чему је Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта утврђено као координатор мјере за обрте, а Федерално министарство енергије, рударства и индустрије за привредна друштва. Планирана средства за реализацију мјере износе 31,2 милиона КМ, која би требала бити издвојена из Буџета Федерације Босне и Херцеговине и осталих извора. С обзиром на интерресорни карактер активности унутар мјере, поред наведена два министарства, као носиоци мјере утврђени су и Федерално министарство финансија, Федерално министарство просторног уређења, Развојна банка, привредне коморе, Удружење послодаваца, Федерално министарство правде, Регулаторна комисија за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине (ФЕРК), електропривреде, кантоналне владе, општински судови, ЈЛС.

У оквиру Мјере 1.3.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора планирано је да се кроз пројекте подршке и порезне олакшице подржи развој креативног сектора те осигурају адекватна финансијска средства, простор, опрема и радионице за образовне институције које се баве креативним сектором, те осигура њихово повезивање с пословним сектором, а све с циљем да се допринесе развоју креативног сектора који ће допринијети економском расту. Уз Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, као носиоци мјере утврђени су Федерално министарство културе и спорта, Федерално министарство околиша и туризма, Федерално министарство образовања и науке, Федерално министарство финансија, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије и дизајн центар (након његовог оснивања). Финансијска конструкција мјере износи 24 милиона КМ, а која би требала бити издвојена из Буџета ФБиХ и других извора.

Мјера 3.3.2. Пружати подршку МСП-има на побољшању енергетске ефикасности се односи на развијање намјенских програма финансијске и техничке подршке финансирању енергетске ефикасности из јавних и приватних средстава, као и на повећање искористивости енергије и смањење емитирања штетних материја. Мјера планира осигурање приватних инвестиција стварањем законских претпоставки и успостављањем шема финансирања енергетске ефикасности, а све с циљем побољшања енергетске ефикасности малих и средњих предузећа, која представља и могућност повећања продуктивности. За реализацију мјере планирана су средства у износу од 17 милиона КМ из Буџета ФБиХ и осталих извора, а уз Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта као носиоци мјере дефинисана су и кантонална министарства надлежна за МСП, Федерално министарство просторног уређења, јединице локалне самоуправе те Федерално министарство енергије, рударства и индустрије.

Уз наведених пет мјера, Федерално министарство развоја подузетништва и обрта утврђено је и као један од носилаца додатних 12 мјера чији је преглед дан у Табели 5.

Табела 5. Преглед мјера садржаних у Стратегији развоја Федерацији БиХ за које је ФМРПО означено као један од носилаца мјере

Назив стратешког циља	Назив приоритета	Назив мјере
СЦ 1: Убрзан економски развој	Приоритет 1.2. Подржавати трансфер и развој технологија	Мјера 1.2.1. Подржавати истраживачко-развојне и иновацијске активности
		Мјера 1.2.2. Подржавати повезивање привреде и научноистраживачких институција
	Приоритет 1.3. Подржавати развој приватног пословног сектора	Мјера 1.3.4. Подржавати развој предузетништва туристичког сектора
	Приоритет 1.4. Подржавати извоз и стварање производа више додане вриједности	Мјера 1.4.2. Подржавати примјену међународних стандарда, сертификарање и акредитацију тијела за оцјену усклађености
Мјера 1.4.3. Јачати интернационализацију и укључивање у глобалне ланце вриједности		
СЦ 2: Просперитан и инклузиван друштвени развој	Приоритет 2.1. Унапређивати образовни систем	Мјера 2.1.1. Унапређивати квалитету високог образовања, научног рада и научне базе
	Приоритет 2.4. Смањивати неактивност и незапосленост, нарочито дугорочну	Мјера 2.4.2. Стварати услове за доступност радне снаге на тржишту рада
	Приоритет 2.5. Смањивати сиромаштво и социјалну искљученост	Мјера 2.5.4. Побољшати позицију рањивих скупина на тржишту рада
СЦ 3: Ресурсно ефикасан и одржив развој	Приоритет 3.4. Започети реализацију енергетске транзиције	Мјера 3.4.2. Повећавати удио обновљивих извора енергије у финалној потрошњи енергије
		Мјера 3.4.3. Провести реструктурирање рудника угља и структурну трансформацију економије рударских регија
	3.5. Подстицати развој руралних простора	Мјера 3.5.1. Развијати руралну инфраструктуру и доступност услуга у руралним подручјима
		Мјера 3.5.3. Унаприједити квалитету и конкурентност пољопривредно-прехранбене производње и отпорност пољопривредних произвођача

У оквиру наведених мјера Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта утврђено је као носилац активности које се односе ресор Министарства, односно на мала и средња предузећа и обрте или пак покретање пословања од стране одређених циљних група.

2.4 Анализа организационе структуре и попуњености капацитета ФМРПО

Дјелокруг рада Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта одређен је Законом о федералним министарствима и другим тијелима федералне управе³¹ којим је прописано да Министарство врши управне, стручне и друге послове из надлежности Федерације који се односе на: подстицање развоја, предузетништва и обрта; давање подршке за примјену иновација и увођење савремених технологија у области предузетништва и обрта; повећање удјела предузетништва и обрта

³¹ Службене новине Федерације БиХ, бр. 19/03 и 38/05

у укупној привреди; организирање институција за предузетништво и стварање предузетничке инфраструктуре; оспособљавање предузетника и обртника кроз редовно и допунско образовање и друге послове утврђене законом.

За извршавање послова и задатака из надлежности Министарства формиране су основне и унутарње организацијске јединице и то:

1. Кабинет министра
2. Сектор за развој
3. Сектор за подузетништво
4. Сектор за обрт
5. Сектор за финансијске, правне и опште послове

Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта треба у складу с новим изазовима развоја мале привреде условљеним екстерним и интерним факторима окружења као и потребе имплементације мјера из секторске стратегије преиспитати постојећу организациону структуру и по указаној потреби приступити изради документа “Организација и систематизација послова Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта” у којој ће бити имплементирана нова организациона структура.

2.5 Анализа буџетских средстава за потицај развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине

Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, у периоду 2016–2021. година, реализовало је подршку развоју мале привреде кроз неколико програма потицаја:

- Текући трансфери,
- Кредитни потицај развоја предузетништва и обрта,
- Регресирање камата – Гарантни фонд (од 2021. године) ,
- Финансијска помоћ ЦОВИД-19 (само у 2021. години).

Програми потицаја нису реализовани у 2020. години због пандемије ЦОВИД-19. Детаљне информације о пројектима појединих програма, броју пријава, броју одобрених пријава, висини одобрених средстава, одобреним средствима субјектима мале привреде по кантонима, ефектима програма и друге релевантне информације садржане су у тексту Стратешке платформе.

У Табели 6. дат је преглед утрошених средстава на пројекте програма подршке малој привреди из буџета ФМРПО за период 2017–2022. година.

Табела 6. Утрошена средства на пројекте програма подршке малој привреди из буџета ФМРПО за период 2017–2022. година

Програм	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	Укупно
Текући трансфери	4.815.322 КМ	8.516.712	7.806.316	0	2.916.398	10.182.613	34.237.361
Кредитни потицаји развоја подузетништва и обрта	6.653.120	3.440.941	8.160.083	0	5.148.447	4.537.261	27.939.852
Регресирање камата – Гарантни фонд					253.237	3.376.127	3.629.364
Финансијска помоћ ЦОВИД-19					59.999.335		59.999.335
Укупно	11.468.442	11.957.653	15.966.399	0	68.317.417	18.096.001	125.805.912

Извор: евиденција ФМРПО. Цифре су изражене у конвертибилним маркама (КМ)

Надлежна кантонална министарства су у периоду 2017–2021. године издвојила 72.091.094 КМ за програме и пројекте подршке развоју мале привреде у Федерацији БиХ. Приказани индикатори прикупљени су у току израде Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине и приказани у Табели 7.

Табела 7. Утрошена средства на пројекте програма подршке малој привреди из кантоналних буџета за период 2017–2021. година

Кантон	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	Укупно
Унско-сански	50.000	187.669	132.137	1.444.009	2.958.125	4.771.941
Посавски	897.163	1.144.513	1.148.185	2.075.162	1.605.000	6.870.023
Тузлански	29.296	117.395	913.421	5.000.000	4.480.000	10.540.112
Зеничко-добојски	1.511.439	714.855	1.622.942	1.144.041	2.464.268	7.457.545
Босанско-подрињски	521.904	265.199	100.000	737.300	149.960	1.774.363
Средњобосански	1.469.500	1.727.000	2.417.257	5.623.000	4.920.000	16.156.757
Херцеговачко-неретвански	950.000	1.000.000	1.100.000	900.000	1.300.000	5.250.000
Западнохерцеговачки	301.500	191.027	487.375	1.535.564	803.591	3.319.057
Сарајевски	1.372.909	2.824.527	3.014.245	1.746.584	6.616.753	15.575.017
Кантон 10	175.000	1.241	10.838	66.675	122.525	376.279
Кантони – укупно	7.278.711	8.173.426	10.946.400	20.272.335	25.420.222	72.091.094

Извор: Достављени подаци од стране надлежних институција на нивоу кантона. Цифре су изражене у конвертибилним маркама (КМ)

На захтјев ФМРПО-а надлежна кантонална министарства доставила су пројекцију планираних средстава за финансирање пројеката и програма подршке развоју мале привреде. У седмогодишњем периоду надлежна кантонална министарства процјењују да ће за финансирање пројеката и програма развоја мале привреде бити утрошена 231,3 милиона КМ или просјечно 33,04 милиона годишње,

што је значајно повећање у односу на период 2017–2021. када се просјечно годишње издвајало 14,4 милиона КМ.

У Табели 8. дата је пројекција утроска на финансирање пројеката и програма подршке малој привреди из кантоналних буџета за период 2022–2027. година

Табела 8. Пројекција утроска на финансирање пројеката и програма подршке малој привреди из кантоналних буџета за период 2022–2027. година

Кантони	Износ средстава изражен у милионима КМ						
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Укупно
Унско-сански	6,00	5,70	5,60	6,00	6,00	6,00	35,30
Посавски	2,30	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	14,30
Тузлански	4,70	4,61	3,61	3,61	3,61	3,61	23,75
Зеничко-добојски	4,21	3,19	3,65	3,85	7,14	7,14	29,18
Босанско-подрињски	0,20	0,50	0,50	0,50	0,80	0,80	3,30
Средњобосански	5,30	4,15	4,56	5,10	5,52	6,07	30,70
Херцеговачко-неретвански	1,70	1,60	1,70	1,72	2,00	2,30	11,02
Западнохерцеговачки	1,00	1,20	1,20	1,50	1,50	1,60	8,00
Сарајевски	6,65	11,40	11,40	12,50	13,00	13,00	67,95
Кантон 10	0,80	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	7,80
Кантони – укупно	32,86	36,15	36,02	38,58	43,37	44,32	231,30

Извор: Достављени подаци од стране надлежних институција на нивоу кантона

Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта је у процјени висине средстава за финансирање мјера из Стратегије развоја мале привреде за период 2022–2027. године узело у обзир динамику утроска средстава овог Министарства у анализираном временском периоду 2017–2021. година. Такођер, узета су у обзир и очекивања да ће се усвојити Закон о потицању развоја мале привреде, Закон о подузетничкој инфраструктури и Закон о друштвеном подузетништву, све већи број, односно позитивни трендови везани за финансирање пројеката подршке развоју мале привреде од стране ЕУ фондова и других међународних организација у БиХ, а посебно пројеката везаних за дигиталну трансформацију МСП и зелену транзицију. Усвајањем и имплементацијом наведених закона и коришћењем позитивних трендова требала би бити осигурана значајно већа средства за предузетничку инфраструктуру из Буџета Федерације Босне и Херцеговине.

ФМРПО извршило је оквирну процјену средстава федералних министарства и федералних институција у пројекте и програме подстицања субјеката мале привреде у оквиру њихових надлежности за период 2022–2027. година (Федерално министарство трговине, Федерално министарство промета и комуникација, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије, Федерално министарство културе и спорта, Федерално министарство околиша и туризма, Федерално министарство образовања и науке, Федерално министарство финансија, Федерално министарство просторног уређења, Федерално министарство рада и социјалне политике, Развојна банка, Федерални завод за запошљавање, Привредна комора Федерације БиХ, Обртничка комора Федерације БиХ, Гендер центар ФБиХ), као и главних досадашњих и будућих партнера из

међународних организација (ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ, СБ и други). Наведена процјена приказана је у Табели 9.

Табела 9. Пројекција укупних средстава за финансирање мјера из Стратегије развоја мале привреде за период 2022–2027. година

Извор средстава финансирање мјера	Износ средстава изражен у милионима КМ						
	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Укупно
Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта	10,7	24,2	25,0	25,0	25,0	25,0	134,9
Кантони у Федерацији БиХ	32,9	36,2	36,0	38,6	43,4	44,3	231,3
Остали извори (фондови ЕУ, УНДП, ГИЗ; WB и други)**		1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	5,0
Укупно	43,6	61,4	62,0	64,6	69,4	70,3	371,2

** Износи су процијењени на темељу висине подршке главних досадашњих и будућих партнера из међународних организација у претходном периоду као и најављених активности подршке у наредном периоду.

2.6 SWOT анализа стања мале привреде ФБиХ

У Табели 10. приказана је SWOT анализа у којој се наводе снаге и слабости, као и прилике и пријетње за развој мале привреде на подручју Федерације Босне и Херцеговине. Ова анализа даје увид које је слабости стратешким дјеловањем у наредном периоду потребно минимализирати, уз истовремено повећање снага, као и које прилике је могуће искористити, уз истовремено смањење пријетњи из окружења када је у питању развој мале привреде ФБиХ.

Табела 6. SWOT анализа мале привреде ФБиХ

ИНТЕРНО ОКРУЖЕЊЕ	СНАГЕ	СЛАБОСТИ
	<ul style="list-style-type: none"> Раст и развој МП дјеловањем тржишних снага, вјештина предузетништва и планских мјера на нивоу ФБиХ, кантона, локалних заједница и других актера управљања МП Висока институционална подршка кроз законодавни оквир и подршку развоју МП Напредак у развоју предузетничке инфраструктуре, посебно предузетничких зона Побољшавање перформанси МП-е у расту прихода, додане вриједности, добити и извоза и у систему државних кредитних гаранција за МП Напредак у едукацији, тренингу и јачању предузетничких вјештина и 	<ul style="list-style-type: none"> Спора трансформација МП у остваривању раста на правцу микро-мала-средња предузећа с неповољном структуром МП Неусвајање кључних закона у области мале привреде ФБиХ Недовољне способности за развијање иновацијских пројеката и развијање иновација у МП Застоји у активностима на успостави једношалтерских система регистрације пословних подухвата, процедурама њиховог оснивања и гашења Свођење интернационализације МП само на извоз без позиционирања у ланцима вриједности и преноса производње са или без страних улагања Низак капацитет институција за креирање пројеката дигитализације и капацитета МП

	<p>развоју институција за управљање МП-ом</p> <ul style="list-style-type: none"> • Унапређење законског оквира, промоције и подршке развоју обрта у оквиру МП-е • Унапређење управљања стратешким развојем МП кроз стратегије и планове имплементације • Развијеност управљања малом привредом у оквиру локалног економског развоја уз локалне стратегије, ресурсе и преданост • Препознавање посебних потреба у развоју предузетништва жена, социјалног и предузетништва младих • Унапређење мјера сарадње с међународним развојним агенцијама које дјелују у БиХ • Повећање квалитета роба и услуга кроз потицај увођењу стандарда и дигитализације МСП • 	<p>за примјену дигитализације у пословним праксама МП</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недовољна расположивост радне снаге уз постојеће плаће и високе порезе на рад • Ниска интегрисаност различитих институција за подршку МП, потреба агенције с фокусом рада на малој привреди • Неразвијеност структуралних статистика потребних за планирање и праћење перформанси МП у ФБиХ • Низак ниво хармонизације закона, стратегија, политика подршке на нивоу ФБиХ, кантона и ЈЛС • Неразвијеност иновативне и дигиталне инфраструктуре, те напора на енергетској транзицији МП • Низак ниво примјене кључне компетенције за предузетништво и прилика за јачање вјештина унутар субјеката МП • Неразвијен систем услуга пословне подршке за субјекте МП • Отежан приступ финансијама субјеката МП • Неразвијеност инфраструктуре и ресурса за стандардизацију • Недовољно развијена и капацитирана предузетничка инфраструктура у Федерацији БиХ • Недовољан број анализа учинака додијељених потицаја на основу којих треба планирати потицајне мјере и израђивати програме рада за побољшање пословног амбијента за МСП
<p>ЕКСТЕРНО ОКРУЖЕЊЕ</p>	<p>ШАНСЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Економски раст на основама трансформације покретане иновацијама, енергетском транзицијом, дигитализацијом и зеленом економијом у ЕУ и БиХ • Подршка међународних развојних агенција развоју МП у Ф БиХ кроз техничку помоћ, трансфер знања и вјештина и финансијску подршку • Прилив директних страних инвестиција (ДСИ) на бази конкурентности Федерације Босне и Херцеговине као инвестицијске дестинације и процеса реалокације 	<p>ПРИЈЕТЊЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Екстремни вањски шокови (рецесија, инфлација, енергетски удари, емиграције, ломови ланаца вриједности) и ниска отпорност економије БиХ и ФБиХ • Заостајање у процесима ЕУ интеграција с рефлексијама на успоравање развоја мале привреде • Недовољан ниво финансијских ресурса за улагања у подршку малој привреди и у изградњу предузетничке инфраструктуре из буџетских средстава • Успоравање економског раста и прилива директних страних инвестиција из земаља ЕУ због веће конкурентности алтернативних инвестицијских дестинација

	<p>ДСИ из Кине и прекоморских дестинација</p> <ul style="list-style-type: none"> • Капацитети дијаспоре БиХ у знању, пословним мрежама и финансијским ресурсима за развој новооснованих и малих и средњих предузећа и ДСИ у БиХ • Активизам градова и општина у локалном економском развоју с подршком МП-и • Законска, институционална и развојна подршка МП-и у стратегијама и плановима развоја Ф БиХ • Конкурентност одређених економских сектора за развој МП и обрта (обновљива енергија, индустрија, ИТ услуге, туризам, храна, дигиталне технологије) • Унапређење комуникацијске и транспортне инфраструктуре за развој МП • Јачање свијести о значају МП у Ф БиХ и приоритетима за подршку и улагање јавних ресурса у њен развој • Лакша и бржа имплементација стандарда • Уређење сајбер и тржишта интернета ствари 	<ul style="list-style-type: none"> • Застој у реформама који успорава процес европских интеграција и приступ европским фондовима за финансирање трансформације МП • Низак капацитет институција за коришћење расположивих фондова ЕУ за подстицање трансформације МП • Изостанак конзистентних секторских политика за приоритетне секторе раста МП-е • Неразвијеност институција за трансформације и структуралне реформе МП (иновације, дигитализација, интернационализирање, енергетска транзиција) • Демографско пражњење ФБиХ, недостатак радника и менаџера и водства • Увођење такси на прљаву енергију за производњу за извоз у ЕУ (механизам за угљично прилагођавање на границама) • Недовољан број анализа ефеката додијељених потицаја на основу којих треба планирати потицајне мјере и израђивати програме рада за побољшање пословног амбијента за МСП
--	--	---

2.7 Стратешко фокусирање и визија развоја

2.7.1 Стратешки правци развоја мале привреде/стратешки фокуси

Стратешки правци развоја мале привреде дани су у наредној табели (Табела 11).

Табела 7. Стратешки правци развоја/стратешки фокуси мале привреде Федерације Босне и Херцеговине

1.	Иновације и дигитална трансформација мале привреде
2.	Зелена транзиција мале привреде
3.	Потицајно пословно окружење
4.	Убрзани развој предузетничке инфраструктуре
5.	Интернационализација и позиционирање у регионалним и глобалним ланцима вриједности
6.	Инклузивност мале привреде

2.7.1.1 Стратешки правац 1 – Иновације и дигитална трансформација мале привреде

Дигитална трансформација заснована је на интеграцији дигиталне технологије у сва подручја пословања, која из темеља мијења начин на који предузећа послују и пружају вриједност клијентима. Свеprisутност великих података (биг дата) и појава нових дигиталних технологија попут умјетне интелигенције, интернета ствари и роботике имају значајне посљедице на пословање. Долазак нових дигиталних технологија јасно указује на потребу да предузећа дигитално трансформирају своје пословање. Пратећи развојне правце на нивоу Европске уније и пратећи трендове глобализације и савременог пословања, пред субјектима мале привреде ФБиХ предстоји изазов провођења дигиталне трансформације, како би остали конкурентни како на домаћем тако и иностраном тржишту. Кроз интензивну примјену дигиталне технологије и ресурса, како би се ти ресурси претворили у нове приходе, пословне моделе и начине пословања, предузећа из темеља мијењају своје пословне процесе, стратегије, активности, организациону структуру, с циљем боље повезаности процеса и стратегије и омогућавање боље конкурентске предности. У овом контексту значајна је и перцепција купца, чије понашање се мијења као одговор на дигиталну револуцију. Уз помоћ нових алата за претраживање и друштвених медија, купци постају више повезани, информисани, оснажени и активнији. Дигиталне технологије омогућавају потрошачима да заједно стварају вриједност дизајнирањем и прилагођавањем производа, обављањем дистрибуцијских активности и помажу другим купцима дијелењем рецензија о производима.

Дигитализација тј. интелигентно повезивање људи, процеса, података и ствари је кључна за одржавање продуктивности и конкурентности, развој иновација, очување постојећих и отварање нових радних мјеста, осигуравајући основу за постизање дугорочног раста. Да би предузећа могла спроводити дигиталну трансформацију, држава мора осигурати дигиталну инфраструктуру, образовање јавности тј. унаприједити дигиталне вјештине становништва, тиме и радне снаге те охрабрити предузећа да користе нове технологије. Управо је дигитализација једна од полуга иновација у предузећима, осигуравајући инфраструктуру и потицајно окружење у којем се иновативне идеје развијају и изводе. С друге стране, иновације су у доба глобализације постале један од кључних фактора опстанка и даљег развоја на тржишту, имплицирајући потребу за усмјерењем развојних мјера и напора ка осигурању услова за подстицање иновативности субјеката мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине. Ово се посебно може учинити кроз јачање организација за подршку иновацијама, успоставу циљаних програма подршке иновацијама, подстицање сарадње на колаборативним пројектима, те подстицање развоја иновационе инфраструктуре у различитим облицима. Од посебног значаја јесте и подршка промоцији, укључујући подршку привредним сајмовима, манифестацијама, изложбама, активностима умрежавања МСП-а и трансфера искустава и знања.

2.7.1.2 Стратешки правац 2 – Зелена транзиција мале привреде

Уважавајући потенцијале и прилике које доноси процес транзиције економије у зелену економију, Европска комисија је 2014. донијела Зелени акциони план за МСП – претварање околичних изазова у пословне прилике. Документ промовише, а уједно и представља смјерницу за субјекте мале привреде у ЕУ, али и Федерацији Босне и Херцеговине за успоставу ресурсно ефикасних рјешења,

која ће спријечити загађење околиша, пружајући бројне пословне прилике за она предузећа која желе ући на тржиште околишних роба и услуга. Поред спремности предузећа за “озелењавањем” производње и претварање околишних изазова у прилике, пословно окружење у којем послују мора бити подржавајуће за развој “зелених” идеја, финансирање процеса анализе њихове изводљивости и развоја идеја, односно њиховог изласка на тржиште. Поред нових пословних прилика, предузећа су суочена и са захтјевима различитих интересних страна за већом одговорности у пословању у контексту заштите околиша. Наиме, потрошачи и интересне стране прате рад предузећа, својим критикама указују на потребу да се активности предузећа у погледу искоришћавања природних богатстава ограниче на рационалну употребу или да се дјеловањем предузећа не штети и не угрожава човјек и његов живот у природи или с њоме. Постављају се нови стандарди за предузећа, гдје њихова улога више није “произвести корисна добра” или “створити вриједност за купца”, него сада постаје важно како предузеће послује, да ли штети околини у којој је лоцирано – производи ли негативне екстерналије. Када предузећа препознају еколошки релевантне пословне прилике, могу развити нове производе и услуге, побољшати постојеће производе и створити одрживије пословне моделе, при чему управо користе одрживост као пословну прилику за стицање профита. Босна и Херцеговина, тиме и Федерација БиХ, обилује природним ресурсима стварајући могућности за коришћење обновљивих извора енергије у пословању, док дигитализација и савремени трендови указују на потребу, али уједно стварају и прилику, за увођење принципа зелене економије. С тим у вези, зелена транзиција добива на значају и представља један од приоритета и стратешких праваца развоја субјеката мале привреде, како би били у складу с трендовима из окружења, осигурали конкурентност, али и одрживије пословне моделе, при чему изградња њихових капацитета уз изградњу капацитета истраживачко-развојних установа, запослених, студената и шире јавности посебно добива на значају. Уз наведено, вјештине везане за зелену економију су данас у средишту интересовања и усмјерене су на јачање капацитета управе да разумије главне изазове за остваривање зелене економије, која мора бити у стању да креира процесе у којима се међу актерима (јавним и приватним) могу успоставити и дугорочно примјењивати инклузивне, иновативне, одрживе и отпорне праксе. Стога, уз изградњу капацитета субјеката мале привреде неопходно је радити и на изградњи капацитета јавне управе, која ће бити усредоточена на зелени опоравак, побољшање предуслова за стратешко планирање с нагласком на подршку развоју зелене економије и боље управљање тимовима у пракси.

2.7.1.3 Стратешки правац 3 – Поттицајно пословно окружење

Конкурентна привреда коју чини конкурентна и капацитирана пословна заједница, уз поттицајно пословно окружење, предуслов су раста БДП-а, запослености, продуктивности и генерално квалитете и стандарда живота. Локација у којој субјекти мале привреде послују одређује и окружење у којем обављају оперативне активности, чији успјех у многоме овиси о поттицајним и/или ограничавајућим факторима. Поттицајно и стабилно конкурентно пословно окружење које ће бити у функцији конкурентних и успјешних субјеката мале привреде Федерације Босне и Херцеговини треба се састојати од институционалног и регулаторног оквира пословања, који уважава специфичности субјеката мале привреде, укључује улагање у модернизацију технологије и дигиталну трансформацију, доприноси стварању друштва знања улагањем у људске ресурсе, интегрише развој предузетничке културе, изградњу интерног тржишта, и др.

Субјекти мале привреде Федерације Босне и Херцеговине се суочавају са све већом конкурентношћу како на домаћем тако и на иностраном тржишту, те је нужно јачати сарадњу јавног и приватног сектора, а посебно сарадњу између приватног сектора и академске заједнице, јачати истраживачко-развојне капацитете, стандардизацију као и заштиту интелектуалног власништва, посебно у контексту иновативних рјешења. Наведено мора бити праћено јачањем људских потенцијала уз подизање предузетничког духа, како би се стварала основа за нове пословне подухвате, али и оснаживала “предузетничка активност запосленика”.

2.7.1.4 Стратешки правац 4 – Унапређење предузетничке инфраструктуре

Подстицање привредног раста могуће је осигурати кроз планирање и правовремену изградњу предузетничке инфраструктуре, која ће бити у функцију равномјерног развоја Федерације Босне и Херцеговине, бржег раста предузетништва, посебно предузетничке активности, повећања броја субјеката, крајњих корисника предузетничке инфраструктуре, повећања инвестиција и запослености на подручју на којем се предузетничка инфраструктура гради, налази и развија. Мала и средња предузећа и други субјекти мале привреде у предузетничкој инфраструктури могу пронаћи ослонац и подршку свом опстанку и даљем расту и развоју, али и међусобној сарадњи, чинећи заједно дио предузетничког екосистема који је у функцији привредног, али и цјелокупног развоја Федерације БиХ.

Стратешки правац развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине јесте даље унапређење предузетничке инфраструктуре односно оснивање, постојање и развој савремених, капацитираних, локацијски атрактивних предузетничких зона с низом повластица и услуга подршке за привредне субјекте, као и одрживих предузетничких потпорних институција, које ће бити дио ефикасног система подршке развоју субјеката мале привреде ФБиХ. Предузетничке потпорне институције морају бити базиране на одрживим моделима пословања, подржавати узајамно корисне односе између субјеката мале привреде и различитих интересних страна, потичући размјену идеја, информација и знања потребних за рад и развој потенцијалних и постојећих пословних субјеката. У условима недовољне информисаности субјеката мале привреде о цјелокупном систему подршке, посебно сегменту рада и пословања субјеката предузетничке инфраструктуре, посебан значај добивају активности на привлачењу потенцијалних корисника предузетничке инфраструктуре – обрта и малих и средњих предузећа, кроз активности промоције, дисеминације активности према субјектима мале привреде. Развијена предузетничка инфраструктура Федерације Босне и Херцеговине може имати кључну улогу у подстицању иновативности, дигиталне трансформације и интернационализације пословања МСП.

2.7.1.5 Стратешки правац 5 – Интернационализација и позиционирање у регионалним и глобалним ланцима вриједности

За осигурање раста и развоја предузећа, локална и домаћа тржишта често буду недовољна, те се прилике за експанзију проналазе у интернационализацији пословања, односно ширењу на инострана тржишта. Процес интернационализације није једноставан и често је обиљежен бројним препрекама које предузећа морају превазићи како би успоставила сарадњу с иностраним купцима. Ове препреке односе се на недостатак инфраструктуре за е-трговину и е-плаћања, недовољно развијене капацитете за стандардизацију и испуњавање услова неопходних за извоз у ЕУ, недостатак јединствене стратегије о инфраструктури за квалитет и др. Међутим, управо је интернационализација

и позиционирање у регионалним и глобалним ланцима вриједности субјеката мале привреде ФБиХ стратешки развојни правац, који се треба темељити на паметној специјализацији, посебно паметној специјализацији регија, заснованој на њиховим компаративним предностима; успостави регионалних ланаца вриједности у зеленој и циркуларној економији; те јачању капацитета субјеката мале привреде за испуњавање тржишних услова, захтјева и преференција потрошача на извозним тржиштима. Нарочито је битна подршка аутомобилској индустрији како би се припремила за нове трендове (електрична и аутономна возила и сл.), док је с друге стране неопходно јачати инфраструктурне везе између ФБиХ, земаља из ЕУ као и других земаља из окружења.

Фокус мора бити на стварању окружења и сарадње између свих релевантних актера од предузећа, преко научних и истраживачких институција, до корисника, уз дефинисање политика и програма који ће подстицати ту сарадњу. Наведени релевантни актери обухватају и велика предузећа, јавне институције, институције знања, друштвене организације и др., који својим активностима могу допринијети наведеним активностима и синергијски потакнути њихове ефекте.

Упркос глобализацији која је, на неки извјестан изједначила потребе и жеље потрошача широм свијета, субјекти мале привреде, који извозе производе на инострана тржишта, морају детаљно анализирати и идентифицирати та тржишта, те припремити и модифицирати оне елементе маркетиншких планова, који директно утичу на профитабилност производа или услуга на иностраним тржиштима, у чему им мора бити доступна подршка струковних и савјетодавних тијела и организација.

2.7.1.6 Стратешки правац 6 – Инклузивност мале привреде

Овај стратешки правац се сажето односи на малу привреду за све и под једнаким условима. Посебно осјетљиве друштвене групе као жене, младе, особе умањених радних способности требало би ојачати и примјењивати позитивну дискриминацију. Засновано на чињеници да постоји јака повезаност између родне разноликости и позитивног понашања, које је директно повезано с бољим организационим могућностима и бољим пословним перформансама, позитивна дискриминација у програмима подршке малој привреди, с фокусом на рањиве групе допринијеће повећању броја субјеката мале привреде, које оснивају и развијају жене, млади или особе умањених радних способности. Наведено ће допринијети и њиховој већој инклузивности у друштву. У условима у којима се равноправност потиче и његује, ствара се и окружење за интелектуалну стимулацију, инспирацију и партиципативно одлучивање, које најефикасније рјешава глобалне изазове будућности. Поред тога, биће важно подржавати постојеће субјекте мале привреде за веће запошљавање и инклузију рањивих група у пословање. Актуелни трендови дигитализације доприносе смањењу удјела мануелног рада, што ће имати највећи утицај на жене и мањине. Препреке у развоју вјештина и приступу технологији морају се превазићи како би жене, млади и особе умањених радних способности добили нове могућности за запошљавање и самозапошљавање.

2.7.2 Визија развоја мале привреде ФБиХ

Визија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине представља слику пожељне будућности којој теже различите категорије кључних интересних група (субјекти мале привреде, привредна друштва, обрти и сродне дјелатности, субјекти предузетничке инфраструктуре, коморе, струковна удружења, удружења послодаваца, надлежна тијела/сектори/службе Федерације Босне и Херцеговине, кантона и јединица локалне самоуправе, инвеститори, образовне и ресорне институције, шира друштвена заједница и др.) Визија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине темељи се на систему вриједности којим се одговара на три кључна питања: (1) На чему се базира развој мале привреде? (2) Који су кључни предуслови развоја мале привреде? те (3) Шта ће одликовати малу привреду Федерације Босне и Херцеговине у будућности?

У складу с горе наведеним одредницама дефинисана је визија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине, која гласи:

брзорастућа, регионално конкурентна мала привреда која осигурава раст запослености и животног стандарда грађана Федерације Босне и Херцеговине.

Развијенији облик визије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине додатно појашњава слику пожељне будућности којој теже заинтересоване стране, и гласи:

брзорастућа, на инвестирању, иновацијама, енергетској транзицији, одговорном коришћењу природних и јавних ресурса утемељена мала привреда, која доприноси расту квалитета живота грађана Федерације Босне и Херцеговине кроз раст и побољшање запослености и плата, унапређење продуктивности, боље предузетничке и инвестицијске прилике и већу социјалну укљученост у друштву.

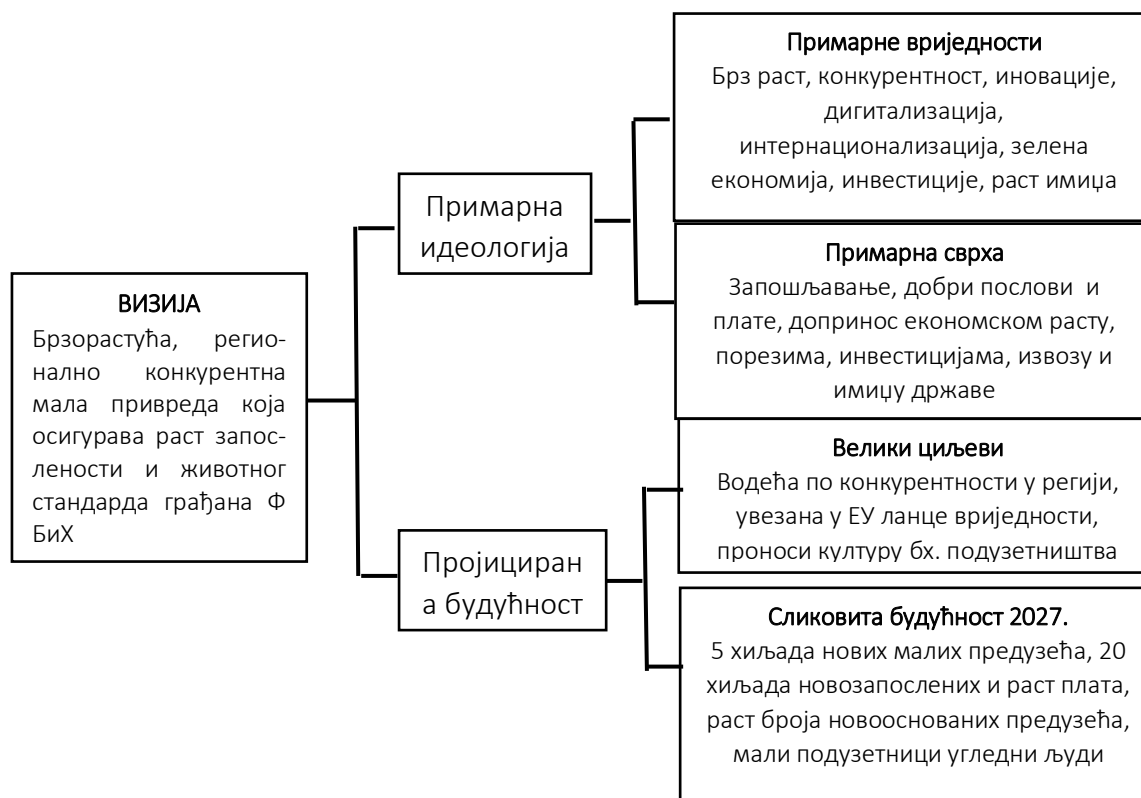
Визија има два стуба са по два елемента.

Први стуб је примарна идеологија. Она се састоји од примарних вриједности и примарне сврхе. Примарне вриједности одражавају бит мале привреде, то је унутрашња рефлексија стратегије мале привреде, шта она жели бити у својој суштини. Примарна сврха је оно што ће мала привреда испоручивати друштву, грађанима и држави. То је њена вањска оријентација, чиме она обогаћује људе и чиме оправдава да се у њен развој улаже јавни новац.

Други ступ је пројцирана будућност. Она се састоји од великих циљева и сликовите будућности. Велики, смјели, амбициозни циљеви, у неку руку су изазов будућности, обећање да ћемо се борити и радити на њиховом остварењу. Сlikовита будућност је нешто што ми зацртавамо као илустрацију нашег развоја, нешто по чему ћемо моћи мјерити наш напредак у развоју мале привреде.

На слици 1. је дана графичка илустрација наведених начела у креирању визије за малу привреду Федерације Босне и Херцеговине до 2027.

Илустрација 1 Графичка илустрација визије развоја мале привреде ФБиХ до 2027.

2.8 Стратешки циљеви развоја мале привреде ФБиХ

Стратегија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за период 2022–2027. година је секторска стратегија која према Закону о развојном планирању и управљању развојем у Федерацији БиХ³² мора бити усклађена са Стратегијом развоја ФБиХ³³ којом је програмиран развој мале привреде првенствено кроз приоритете у оквиру стратешког циља за економски развој СЦ1 “Убрзан економски развој”, Приоритет 1.1. “Повећавати дигитализованост економије”, Приоритет 1.3. “Подржавати развој пословног приватног сектора” и Приоритет 1.4. “Подржавати извоз и стварање производа више додане вриједности”, док се и кроз Приоритет 3.3. “Повећати енергетску ефикасност” третира област подршке малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологазације”. Анализом и увидом у припадајуће мјере у оквиру наведених приоритета дефинисана су три стратешка циља развоја мале привреде ФБиХ презентована у наредној табели.

³² Службене новине Федерације БиХ, број 32/17

³³ Службене новине Федерације БиХ, број 40/22

Табела 8. Стратешки циљеви развоја мале привреде ФБиХ

1.	Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији
2.	Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре
3.	Иновације и интернационализација мале привреде

2.8.1 Стратешки циљ 1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији

Снажна и конкурентна мала привреде Федерације Босне и Херцеговине биће заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији, пратећи савремене трендове из окружења и правце развоја МСП-а на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, БиХ и Европске уније. Мала привреда Федерације Босне и Херцеговине биће она која функционише у окружењу базираном на сарадњи међу свим релевантним учесницима коју прате релевантни програми и стратегије као један од начина стварања додатне вриједности.

С циљем осигурања конкурентности мале привреде Федерације Босне и Херцеговине неопходно је подстицати њихову дигиталну трансформацију кроз програме подршке таквој трансформацији, подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији. Дигитална трансформација субјеката мале привреде ФБиХ преобразиће начине њиховог дјеловања, пословања, производње и пружања услуга, комуникације с клијентима, али и дистрибуције и продаје, чинећи их актуелним учесником савремених тржишних дешавања. Развој креативних индустрија уско је везан уз интензиван развој инфомационо-комуникационих технологија, које имају значајан утицај на производњу, дистрибуцију и потрошњу производа креативне индустрије те тиме и допринос конкурентној малој привреди темељеној на дигитализацији.

Нова софтверска рјешења и технологије које долазе из домаће привреде, допринијеће и увођењу концепата е-пословања и е-трговине, али уједно унаприједити и убрзати цјелокупне процесе унутар предузећа. Зелена транзиција је кроз иновације, развој нових производа, повезивање у привреди, институцијама знања преко “комбинације политика” кључан моменат свим мјерама и активностима које ће Стратегија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине проводити убудуће. Зелена транзиција тражи да се успостави систем препознавања друштвених изазова и успоставе модели који омогућавају да субјекти мале привреде али и сви остали привредни субјекти друштвене изазове уграђују у иновације.

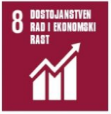

Транзиција МСП-а према зеленој економији захтјева, између осталог, побољшање енергетске ефикасности и побољшање коришћења обновљивих извора енергије, али и увођење принципа циркуларне економије кроз набавку нове савремене и/или ефикасније опреме, увођење система енергетског менаџмента, што уједно представља и могућност за повећање продуктивности, а тиме и унапређење конкурентности. Уједно, зелена транзиција захтјева изградњу капацитета свих релевантних актера, удруживање и сарадњу како би се постигли циљеви.

У коначници, кроз остварење стратешког циља којим ће се осигурати конкурентност субјеката мале привреде допринијеће се цјелокупном привредном развоју Федерације Босне и Херцеговине.

Први стратешки циљ је заснован на сљедећим кључним претпоставкама:

- кроз јачање интерних капацитета, али и програме подршке дигитализацији и набавци савремене опреме, подстицати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа која ће допринијети њиховој продуктивности, већој конкурентности и бољој позицији на тржишту;
- кроз доношење адекватних политика и програма подршке, стимулише се ИТ сектор;
- кроз доношење адекватних политика и програма подржава се развој креативног сектора који ће допринијети креирању нових „креативних“ радних мјеста, диверсификовати пословне моделе у креативној индустрији и осигурати раст и развој овог сектора;
- кроз промоцију принципа и предности зелене економије, програме подршке побољшању енергетској ефикасности и кориштењу ОИЕ-а створити претпоставке за зелену транзицију субјеката мале привреде, с нагласком на „озелењавање“ производње, а посебан нагласак ставља се на промоцију значаја стицања „зелених вјештина“ и отварања нових „зелених радних“ мјеста;
- кроз изградњу капацитета свих релевантних актера и циљних група (владине институције на свим нивоима, агенције, пословни субјекти и истраживачко-развојне институције, грађани и др.), створити дио предуслова за стварање нових управних пракси, које ће омогућити координисано и ангажовано дјеловање и довести до усвајања зеленог опоравка и зелене економије у Федерацији Босне и Херцеговине и Босни и Херцеговини;
- кроз подстицање сарадње свих релевантних актера препознају се друштвени изазови, осмишљавају синергијски одговори на исте и подржава успостава модела како би субјекти мале привреде друштвене изазове уградиле у иновације.

При дефинисању **првог стратешког циља** узет је у обзир и **Оквир за циљеве одрживог развоја у БиХ**³⁴ који утврђује заједничке потциљеве и индикаторе за све нивое власти у БиХ (заједнички минимум), гдје су дефинисани елементи релевантни у односу на сљедеће развојне правце и акцелераторе. На слици 1. приказана је усклађеност стратешког циља 1 с Оквиром за циљеве одрживог развоја у БиХ.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији				
ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА		ПРАВЦИ РАЗВОЈА		
   	Паметни раст		Друштво једнаких могућности	
	Акцелератори	Потциљеви	Акцелератори	Потциљеви
	Повећање инвестиција у инфраструктуру	Јачати инфраструктуру у области дигиталних технологија	Финансијска инклузија	Боља приступачност микрокредитима с повољним каматним стопама
	Зелени раст и чиста енергија	Развој “зелених” вјештина и послова		

³⁴ Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у Босни и Херцеговини, <https://zamisli2030.ba/bs/okvir-ciljeva-odrzivog-razvoja-u-bih/>

	Паметно управљање природним ресурсима и животном средином	Развој система циркуларне економије		
	Повољно окружење за предузетништво и иновације	Повећање инвестиција у инфраструктуру истраживања, развоја и иновација у јавном и приватном сектору		

Слика 1. Усклађеност Стратешког циља 1 с Оквиром за реализацију Циљева одрживог развоја у БиХ

Остварење стратешког циља пратиће се кроз одабране индикаторе утицаја, након којих ће се моћи оцијенити врста и степен промјена у окружењу. Табела 13. сумира индикаторе за које су дефинисане почетне и циљне вриједности остварења стратешких циљева.

Табела 9. Индикатори утицаја Стратешког циља 1

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 1.	Индикатор (утицаја)	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији	Бруто додана вриједност по запосленом у ФБиХ (КМ)	ФЗС	40.443	50.000
	Политика иновација за МСП (Димензија 8б)	ФМРПО*	1,97	3,20
	МСП у зеленој економији (Димензија 9)	ФМРПО*	2,92	3,50
	Просјечан укупан годишњи приход МСП по запосленом у ФБиХ	ФИА	168.000 (2021)	200.000

*Индекс МСП политика

2.8.2 Стратешки циљ 2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре

Подупирући остварење визије развоја мале привреде у којој је наглашено да мала привреда Федерације Босне и Херцеговине свој развој базира на предузетним људима, знању, иновацијама, дигиталној трансформацији, зеленој транзицији и једнаким приликама за све развијајући предузетничку инфраструктуру, реализацијом стратешког циља жели се постићи и стимулативан пословни амбијент за нове предузетнике и инвеститоре, што мора бити попраћено унапређењима у свим сегментима који чине предузетничко окружење. Олакшањем и убрзањем процеса уласка у пословну активност, али и изласка из ње, потиче се динамика предузетничке активности и потичу се улагања, што ће уједно бити и у функцији промоције “друге шансе” и брзог поновног почетка рада. Наставак даље хармонизације закона, стратегија и политика који се односе на развој мале привреде Федерације Босне и Херцеговине дио је активности успоставе подржавајућег регулаторног оквира за пословање субјеката мале привреде. Истрајност, успркос, неуспјеху једна је од кључних карактеристика успјешних предузетника, а ти предузетници кроз дисеминацију својих искустава могу чинити дио система подршке анимирању нових и јачању постојећих предузетника. Наведено ће се

подупријети даљим радом на успостави механизма раног упозорења и “друге шансе” за предузетнике. У овом сегменту, предузетничко образовање и обука имају изузетан значај, те циљ интегрира и подршку развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере.

Осигурање бољег приступа капиталу (формирањем кредитно-гарантних фондова, инвестиционих компанија и сл.), уз подстицање оснивања мреже пословних анђела и других форми финансирања, посебно финансирања власничким или дионичким капиталом, унаприједиће пословни амбијент у Федерацији Босне и Херцеговине. Поред наведеног, у оквиру реализације стратешког циља, план је осигурати предуслове за одрживи развој мале привреде кроз подршку унапређењу услуга подршке, развоју предузетничког учења и предузетничких вјештина, потицању развоја предузетништва младих, жена и друштвеног предузетништва.

Важно је наставити с даљом подршком формирању нових и унапређењу постојећих субјеката предузетничке инфраструктуре (предузетничких зона и предузетничких потпорних институција), који ће пружити подршку субјектима мале привреде у осигурању конкурентности, али и осигурати подлогу и потпору повезивању и сарадњи у процесу развоја производа према тржиштима.

Други стратешки циљ је заснован на сљедећим кључним претпоставкама:

- кроз увођење једношалтерског система регистрације пословних субјеката, али и друге активности олакшати и убрзати процес уласка у пословну активност, те уз кроз промоцију „друге шансе“ за предузетнике и системе раног упозоравања олакшати процес и изласка из ње;
- кроз олакшање приступа капиталу, повећати страну потражњу за капиталом и инвестицијама, а уз нове форме финансирања потакнути инвестиције у пословне активности;
- на системски начин осигурати подршку развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере у Федерацији Босне и Херцеговине;
- осигурати инклузивност мале привреде кроз циљане програме подршке младима, женама и лицама умањених радних способности уз истовремену подршку успостави система за развој друштвеног предузетништва;
- кроз јачање система предузетничке инфраструктуре (предузетничких зона и предузетничких институција подршке) укључујући и унапређење регулаторног оквира, потакнути оснивање нових и развој постојећих субјеката мале привреде.

При дефинисању **другог стратешког циља** узет је у обзир и **Оквир за циљеве одрживог развоја у БиХ** који утврђује заједничке потциљеве и индикаторе за све нивое власти у БиХ (заједнички минимум), гдје су дефинисани елементи релевантни у односу на сљедеће развојне правце и акцелераторе. На слици 2. приказана је усклађеност стратешког циља 2 с Оквиром за циљеве одрживог развоја у БиХ.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре		
ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	ПРАВЦИ РАЗВОЈА	
	Паметни раст	Друштво једнаких могућности

	Акцелератори	Потциљеви	Акцелератори	Потциљеви
	Повећање инвестиција у инфраструктуру	Јачати инфраструктуру у области дигиталних технологија	Активација и запошљавање с фокусом на рањиве категорије	Повећање стопе активности и укључивање рањивих категорија на тржиште рада
	Повољно окружење за предузетништво и иновације	Олакшавање пословања и подршка брзорастућим предузећима	Финансијска инклузија	Унапређење доступности финансијских услуга за најрањивије категорије становништва
				Боља приступачност микрокредитима с повољним каматним стопама

Слика 2. Усклађеност Стратешког циља 2. с Оквиром за реализацију Циљева одрживог развоја у БиХ

Остварење стратешког циља пратиће се кроз одабране индикаторе утицаја након којих ће се моћи оцијенити врста и степен промјена у окружењу. Табела 10. сумира индикаторе за које су дефинисане почетне и циљне вриједности остварења стратешких циљева.

Табела 10. Индикатори утицаја Стратешког циља 2

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 2.	Индикатор (утицаја)	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре	Број малих и средњих предузећа која су предала завршни рачун на 1.000 становника	ФИА	10,90*	11,34
	Број обрта на 1.000 становника	ФЗС	24,62**	27,80
	Предузетничко учење и Предузетништво жена (Димензија 1)	ФМРПО***	3,23	3,50

* (23.539/2.160.000) за 2021. годину

** (53.188/2.160.000) за 2021. годину

*** Индекс МСП политика

2.8.3 Стратешки циљ 3. Иновације и интернационализација мале привреде

У савременим условима пословања улагања у иновације, које ће створити додатну вриједност привредним субјектима и побољшати њихов положај на тржишту, су од великог значаја. Мала и средња предузећа у Федерацији БиХ требају подршку у умрежавању и јачању капацитета, како би користила прилике које им стоје на располагању за унапређење иновативности, укључујући и учешће

у ЕУ програмима иновација. За имплементацију иновацијске политике ЕУ на располагању су бројни програми, који могу бити полуга интернационализације и сарадње субјеката мале привреде ФБиХ с иностраним партнерима кроз колаборативне пројекте и прилике које им се пружају.

Под интернационализацијом подразумијевамо стратешко позиционирање мале привреде у међународне ланце вриједности у њиховим различитим фазама, извоз на инострана тржишта, пренос производње с улагањем и без улагања капитала, којим се унапређује конкурентна способност мале привреде у регионалном (европском) окружењу. Она укључује потребу истраживања могућности да се интернационализира ланац вриједности садашњих домаћих, односно извозних субјеката мале привреде, те се интернационализирањем поједине фазе ланца вриједности алоцирају на различитим географским локацијама.

У сврху подстицања даљег развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине неопходно је мапирати ланце вриједности и пружати им подршку засновану на знању, како би се ти ланци лакше интегрисали у регионалне и глобалне ланце вриједности, односно подржала даља интернационализација МСП-а у ФБиХ. Стратешки циљ заснива се на потицању укључивању МСП-а у регионалне и глобалне ланце вриједности кроз подршку умрежавању, јачању капацитета пружалаца подршке интернационализацији, јачању људског капитала за послове будућности у оквиру ланца вриједности, испуњавању услова за излазак на инострано тржиште укључујући и околишни сегмент, што ће осигурати већи извоз роба и услуга МСП-а те смањити трговински дефицит Федерације Босне и Херцеговине. Како би се потакли субјекти мале привреде за даље унапређење конкурентности неопходно је промовисати добре праксе, али и подстицати међусекторску сарадњу, која би иновације у малој привреди повезала с туризмом, пољопривредом, образовањем и другим секторима. Уз то, јако је важно подржавати интеграцију предузећа “газела” у регионалне и глобалне ланце вриједности, што ће уједно имати индиректни позитиван утицај на постојеће ланце вриједности и субјекте у њему.

Трећи стратешки циљ је заснован на сљедећим кључним претпоставкама:

- кроз увођење ваучер шема за иновације МСП-а као и финансијских и других инструмената подршке потакнути МСП у Федерацији Босне и Херцеговине на унапређење иновативног приступа и развој иновација;
- кроз системски приступ подршке умрежавању и међусекторској сарадњи подржати развој иновација, али и интернационализацију пословања МСП-а у Федерацији Босне и Херцеговине;
- кроз активности подршке подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у програмима иновација ЕУ-а, како би се искористили доступни програми подршке, али и допринијело иновативности цјелокупне привреде Федерације Босне и Херцеговине;
- посебну пажњу посветити успостављању системских рјешења за развој људских ресурса и радне снаге која ће својим капацитетима чинити полугу ефикасних ланца вриједности;
- кроз стратешки и плански приступ пружити подршку мапирању као и даљем развоју ланца вриједности као мотора развоја.

На слици 3. приказана је усклађеност стратешког циља 3 с Оквиром за циљеве одрживог развоја у БиХ.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3. Развој мале привреде у регионалним и глобалним ланцима вриједности	
ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	ПРАВЦИ РАЗВОЈА
	Паметни раст
	Акцелератори
	Потциљеви
	Повећање инвестиција у инфраструктуру истраживања, развоја и иновација у јавном и приватном сектору

Слика 3. Усклађеност Стратешког циља 3 с Оквиром за реализацију Циљева одрживог развоја у БиХ

Остварење стратешког циља пратиће се кроз одабране индикаторе утицаја након којих ће се моћи оцијенити врста и степен промјена у окружењу. Табела 15. сумира индикаторе за које су дефинисане почетне и циљне вриједности остварења стратешких циљева.

Табела 11. Индикатори утицаја Стратешког циља 3

СТРАТЕШКИ ЦИЉ 3.	Индикатор (утицаја)	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
Иновације и интернационализација мале привреде	% иновативно активних предузећа у иновативним предузећима ФБиХ	ФЗС*	60,2 %	65 %
	Број иновативно активних малих и средњих предузећа ФБиХ	ФЗС*	2.346	2.950
	Интернационализација малих и средњих предузећа (Димензија 10)	ФМРПО**	2,79	3,5

*Иновативне активности предузећа у Федерацији БиХ, у периоду 2008–2020.

**Индекс МСП политика

2.9 Европски акт о малом бизнису као референтни оквир за дефинисање политика и мјера за подршку развоју мале привреде

Европски акт о малом бизнису (Small Business Act – СБА) је документ који је 2008. године усвојила Европска комисије, а развила Организација за економску сарадњу и развој (ОЕЦД), Европске комисије, Европске банке за обнову и развој (ЕБРД) и Европске фондације за обуку (ЕТФ). Наведени акт представља свеобухватан оквир за креирање, имплементацију и праћење политика усмјерених ка развоју мале привреде, којег чини 10 принципа и низ активности, које је неопходно предузети како би се принципи спровели у пракси. Концепт Европског акта о малом бизнису заснован је на сталном унапређењу предузетништва и поштовању принципа “прво мисли на мале” приликом доношења закона и политика, посебно оних којима се јача конкурентност мале привреде. Иако се ради о оквирном акту, чија суштина није да правно обавезује, наведени акт служи као најбољи водич за доношење мјера усмјерених ка развоју малих предузећа на подручју ЕУ, уважавајући с једне стране специфичности сваке државе чланице ЕУ-а, а с друге стране постепено усклађивање и политика подршке у цијелој ЕУ. На подручју Босне и Херцеговине, примјена Европског акта о малом бизнису (СБА) прати се путем Индекса политика за МСП (СМЕ Полицу Индекс), који је уједно алат путем којег се омогућава праћење напретка државе у примјени наведених принципа. Уједно, ради се о алату којим се наведени акт операционализује у сврху омогућавања праћења и оцјењивања напретка земаља чије се привреде налазе у фази настајања или трансформације, у погледу приближавања њихове подршке добрим праксама, које се спроводе у државама Европске уније. Босна и Херцеговина је укључена у процјену у склопу процјене земаља Западног Балкана и Турске у којима је спроведено шест кругова процјене: 2006, 2009, 2012, 2015, 2019 и 2021. године. Процјену врше с једне стране владе и владине институције у виду самопроцјене, док с друге стране ОЕЦД и партнерске организације врше неовисну процјену, а на основу интервјуа којег спроводе с приватним сектором и представницима кључних актера у свакој појединачној држави.

Процјена се врши према 10 принципа Европског акта о малом бизнису, а који су трансферисани у 12 димензија Индекса политика за МСП, које се даље рашчлањују на поддимензије оцјењиване с три аспекта – како је одређена политика дизајнирана, како се спроводи и процјењује се њена ефикасност.

Напредак у остварењу стратешких циљева развоја мале привреде ФБиХ мјериће се и кроз индикаторе оцјене напретка у провођењу СБА, кроз дефинисане полазне вриједности из 2022, периодично кроз циљане вриједности у 2024. години и крајњу циљану вриједност у 2027. години, како је приказано у Табели 16.

Табела 12. Праћење остварења доприноса имплементације стратешких циљева остварењу индикатора процјене напретка према СБА димензијама

Стратешки циљеви	Индикатори – оцјена напретка у спровођењу СБА у димензијама	Полазна вриједност (СБА 2022)	Циљана вриједност (СБА 2024)	Циљана вриједност (СБА 2027)
СЦ1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама,	Димензија 3. Институционални и регулаторни оквир за доношење политика везаних за малу привреду	2,72	3,50	4,00

дигитализацији и зеленој економији	Димензија 9. МСП у зеленој економији	2,92	3,20	3,50
СЦ2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре	Димензија 1.1. Предузетничко учење	2,82	3,30	3,33
	Димензија 1.2. Предузетништво жена	3,85	3,90	4,00
	Димензија 2. Стечај и друга шанса за МСП	3,38	3,50	3,90
	Димензија 4. Оперативни амбијент за МСП	2,49	3,00	3,64
	Димензија 5а. Услуге подршке за МСП	3,65	3,80	4,50
	Димензија 5б. Јавне набавке	3,49	3,80	4,00
	Димензија 6. Приступ МСП финансијским услугама и изворима финансирања	3,34	3,80	4,00
	Димензија 8. Предузетничке вјештине	2,72	3,00	3,50
СЦ3. Иновације и интернационализација мале привреде	Димензија 7. Стандарди и техничка регулатива	3,22	3,50	3,90
	Димензија 8б. Политика иновација за МСП	1,97	2,50	3,20
	Димензија 10. Интернационализација МСП	2,79	3,20	3,50

Индикатори оцјене напретка у провођењу СБА се посматрају као додатни индикатори уз индикаторе који су дефинисани за сваки стратешки циљ у оквиру Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за период 2022–2027, уз напомену да оцјена напретка у СБА чини пондерисану вриједност оцјена за Федерацију БиХ, Републику Српску и Брчко дистрикт БиХ.

3. Приоритети и мјере с индикаторима

Како би се остварила визија развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине те осигурао развојни правац дефинисан кроз стратешке фокусе, дефинисана су претходно елаборирана три стратешка циља, уз седам приоритета операционализованих кроз 16 мјера.

Реализација Стратешког циља 1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији, оствариће се кроз два приоритета, једног који се односи на дигитализацију субјеката мале привреде и другог који третира област зелене транзиције мале привреде. Реализација приоритета операционализује се кроз пет мјера, које тематизирају области дигиталне трансформације, развоја иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији, развој предузетништва креативног сектора, унапређење енергетске ефикасности и подршку МСП у прелазу ка зеленој економији. Три приоритета, односно кључна поља и смјерови дјеловања за остварење Стратешког циља 2: “Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре”, односе се на пословно окружење, предузетничко учење и циљане облике предузетништва те предузетничку инфраструктуру, а који се даље операционализују кроз

седам мјера. Укупно четири мјере дефинисане су у оквиру приоритета као кључних смјерова дјеловања за остварење Стратешког циља 3: “Иновације и интернационализација мале привреде”. У оквиру наведеног Стратешког циља дефинисана су два приоритета: Иновације пословања мале привреде – као кључни смјер дјеловања у области иновација, те глобални и регионални ланци вриједности као кључни смјер дјеловања у дијелу интернационализације мале привреде.

Преглед дефинисаних стратешких циљева с кључним пољима дјеловања дефинисаним у оквиру приоритета те преглед припадајућих мјера дан је у наредној табели.

Табела 13. Преглед стратешких циљева, приоритета и мјера Стратегије развоја мале привреде ФБиХ 2022–2027. године

Стратешки циљ	Приоритет	Мјере	
1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији	1.1. Дигитализација субјеката мале привреде	1.1.1. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа	
		1.1.2. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији	
		1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора	
	1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације”	
		1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	
2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре	2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	2.1.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње	
		2.1.2. Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка	
		2.1.3. Осигурати бољи приступ капиталу	
	2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва	2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере	
		2.2.2. Подршка развоју предузетништва младих, предузетништва жена и друштвеног предузетништва	
	2.3. Предузетничка инфраструктура	2.3.1. Подржавати успоставу и развој предузетничких зона	
		2.3.2. Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција	
	3. Иновације и интернационализација мале привреде	3.1. Иновације пословања мале привреде	3.1.1. Подршка умрежавању и сарадњи за унапређење иновација субјеката мале привреде
			3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП у ЕУ програмима иновација
3.2. Глобални и регионални ланци вриједности		3.2.1. Мапирати и подржавати регионалне ланце вриједности	
		3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности	

У наставку је дан преглед приоритета као кључних поља и смјерова дјеловања за остварење визије и стратешких циљева. Дефинисани приоритети су груписани по релевантним стратешким циљевима како је приказано у наставку.

3.1 Приоритети за Стратешки циљ 1.

Стратешки циљ 1: “Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији” операционализује се кроз два приоритета и пет мјера, чије ће се остварење пратити преко 11 индикатора. Преглед приоритета у оквиру Стратешког циља 1 с индикаторима излазних резултата изворима, полазном и циљаном вриједношћу индикатора приказан је у Табели 18.

Табела 14. Преглед приоритета за Стратешки циљ 1.

Приоритет	Индикатори излазних резултата	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)	
Стратешки циљ 1.	1.1. Дигитализација субјеката мале привреде	Износ грант средстава за подршку МСП-има и обртима у процесу дигиталне трансформације	ФМРПО	270.000 КМ	3.000.000 КМ
		Број од ФМРПО подржаних пројеката дигиталне трансформације МСП-а и повећања њихове конкурентности	ФМРПО	15 пројеката	120 пројеката
	1.2. Зелена транзиција мале привреде	Оквир за политике заштите околиша усмјерене на мала и средња предузећа (Поддимензија 9.1)	ФМРПО *	2,82	3,40
		Потицаји и инструменти за озелењавање малих и средњих предузећа (Поддимензија 9.2)	ФМРПО *	2,92	3,60

*Индекс МСП политика

3.1.1 Приоритет 1.1. Дигитализација субјеката мале привреде

Дигитализација мале привреде је један од основних предуслова да привреда Федерације Босне и Херцеговине (п)остане конкурентна на иностраном тржишту, те да као таква буде ступ развоја Федерације Босне и Херцеговине. Дигитализација подразумијева коришћење савремених технологија у пословним процесима у циљу повећања ефикасности и оптимизације трошкова пословања, а потребна је и како би привреда била у стању адекватно одговорити на потребе тржишта. Субјекти мале привреде ће имати вишеструке користи од дигитализације због своје флексибилности и агилности да релативно брзо апсорбују промјене. Како би се дигитализација привреде успјешно имплементирала, потребно је упоредо радити на развоју дигиталних вјештина запослених у малој привреди, као и на развоју мреже консултаната који могу бити значајна подршка процесу дигитализације у наредним годинама. Поред дигитализације пословних процеса у субјектима мале привреде, потребно је подстицати развој коришћења информационо-комуникационих технологија у Федерацији Босне и Херцеговине те промовисати ИТ занимања као занимања будућности. Дигитализација и фокус на развијање ИТ сектора ће омогућити субјектима

мале привреде да буду конкурентнија на тржишту Европске уније. Међутим, за додатно подстицање конкурентности потребно је осигурати довршавање законодавног и стратешког оквира за е-пословање и е-трговину, те јачати како интерне капацитете тако и програме подршке које проводе различити актери и прилагодити их потребама мале привреде. Развој креативног сектора, такођер ће допринијети дигитализацији субјеката мале привреде, јер креативни сектор доноси нове идеје у дигитални свијет, које се огледају у новим креативним производима и услугама.

Циљ приоритета је убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа, подстицати развој иновативних дигиталних рјешења у софтверској индустрији те подстицати развој креативног сектора ФБиХ. **Реализација приоритета** оствариће се кроз довршавање законодавног и стратешког оквира за е-трговину као и подстицајне порезне политике и олакшице за предузећа из ИТ сектора, развој формалних механизма за подстицање малих и средњих предузећа на дигиталну трансформацију, те јачање инфраструктурних и других предуслова за развој креативног сектора у ФБиХ. Наведено би требало **резултирати** етаблирањем ИТ сектора као најперспективнијег и најбрже растућег сектора у ФБиХ, повећаним бројем иновативних дигиталних рјешења те јачању креативног сектора ФБиХ, који ће бити у функцију развоја конкурентности мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине.

Приоритет се операционализује кроз три мјере чије остварење ће се пратити преко седам индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 15. Преглед мјера унутар Приоритета 1.1. Иновације и дигитализација пословања мале привреде

Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)	
Приоритет 1.1.	1.1.1. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа	Е-трговина (мала предузећа 10–49 радника)	ЕУРОСТАТ (БиХ)*	20 (2019) (БиХ)	50
		Е-трговина (средња предузећа 50–249 радника)	ЕУРОСТАТ (БиХ)*	22 (2019) (БиХ)	50
	1.1.2. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији	% годишње промјене броја предузећа у ИТ сектору	ФЗС	10,7 (2019)	20,0
		% годишње промјене броја запослених у предузећима ИТ сектора	ФЗС	18,5 (2019)	30,0
		% учешћа бруто додане вриједности ИТ сектора у БДП-у	ФЗС	1,2 (2019)	4,0
	1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора	Вриједност у креативној и културној индустрији, у 000 КМ	ФЗС	472.190 (2018)	800.000
		Број запослених у креативној и културној индустрији	ФЗС	16.355 (2019)	25.000

* E-commerce sales (isoc_ec_eseln2).

3.1.2 Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде

У складу с важећом Стратегијом развоја Федерације Босне и Херцеговине, једна од окосница развоја мале привреде у наредном периоду биће и пружање подршке на путу ка повећаној енергетској ефикасности малих и средњих предузећа, као и прелаз на зелену економију. Зелена економија, односно стварање еколошко прихватљивих производних процеса уз смањено коришћење природних ресурса те смањену производњу отпада, представља правац развоја привреде, који је већ увелико присутан на подручју Европске уније. Зелена економија као и енергетска ефикасност су принципи који субјектима мале привреде помажу да оптимизују трошкове својих производних процеса. Све наведено на путу је зелене транзиције која кроз иновације, развој нових производа, повезивање и институције знања, а преко политика и програма ствара систем препознавања друштвених изазова и јачања капацитета субјеката мале привреде у креирању иновација, које ће одговорити наведеним друштвеним изазовима. У наредном периоду потребно је, прије свега ширити свијест и едуковати субјекте мале привреде о значају и користима зелене транзиције за њихово пословање. Такођер, неопходно је јачати капацитете свих релевантних актера уз јачање окружења у којем се доносе ефикасне политике подршке зеленој транзицији, а потом успоставити систем пружања подршке који ће укључивати менторско-консултантску подршку, али и подстицати сарадњу за прелаз на зелену економију. Уједно неопходно је олакшати приступ кредитним средствима и субвенцијама које ће омогућити привредницима и обртницима да успоставе такав систем у свом пословању. Неопходно је и активно учешће у међународним програмима и иницијативама, уз промоцију добрих пракси посебно у дијелу развоја “зелених вјештина” и отварања “зелених радних мјеста”.

Циљ приоритета је развијати окружење које олакшава зелену транзицију, јачати капацитете свих релевантних актера и субјеката мале привреде у транзицији према зеленој економији, те подстицати развој и отварање нових “зелених” радних мјеста уз унапређење енергетске ефикасности у малим и средњим предузећима. **Реализација приоритета**, између осталог, оствариће се кроз развијање намјенских програма финансијске и техничке подршке енергетској ефикасности из јавних и приватних средстава, мјере за повећање искористивости енергије као и смањење емитирања штетних материја, промовисање примјера најбољих пракси и научених лекција предузећа – лидера у реализацији принципа зелене економије, увођење еко-ознака ради промовисања израде, производње, маркетинга и употребе производа са смањеним утицајем на околицу те промовисање и даље унапређивање кредитних линија РБ ФБиХ “Кредитна линија за дугорочно кредитирање пројеката обновљивих извора енергије” и “Кредитних линија за дугорочно кредитирање побољшања енергетске ефикасности”. Фокус ће бити и на развоју капацитета за зелену економију, стратешко планирање и управљање тимовима, како би се омогућиле и подржале нове управне праксе које ће омогућити координирано и ангажовано дјеловање. Наведено би требало **резултирати** примјеном нових модела зелене економије у БиХ, унапређењем конкурентности МСП-а уз смањење негативног утицаја пословања на животну средину, односно допринос одрживом развоју мале привреде Федерације Босне и Херцеговине.

Приоритет се операционализује кроз двије мјере чије остварење ће се пратити преко четирију индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 16. Преглед мјера унутар Приоритета 1.2. Зелена транзиција мале привреде

Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)	
Приоритет 1.2.	1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологаације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	Број МСП-а која су имплементирала мјере енергетске ефикасности у односу на укупан број МСП-а	ФМРПО	0	1.200
		Успостављен фонд за подршку пројектима енергетске ефикасност	ФМЕРИ, ФМПУ	Не (2020)	Да
	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	Имплементација мјера за оквир политике заштитеживотне средине усмјерене на мала и средња предузећа (Поддимензија 9.1)	ФМРПО*	2,60	3,25
		Праћење и евалуација имплементације потицаја и инструмента за озелењавање малих и средњих предузећа (Поддимензија 9.2.)	ФМРПО*	1,80	2,60

*Индекс МСП политика

3.2 Приоритети за Стратешки циљ 2.

Стратешки циљ 2: “Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре” операционализује се кроз три приоритета и седам мјера, чије остварење ће се пратити преко 13 индикатора. Преглед приоритета с индикаторима излазних резултата, извором верификације података, те полазном и циљаном вриједношћу дат је у Табели 21.

Табела 17. Преглед приоритета за Стратешки циљ 2.

Приоритет	Индикатори излазних резултата	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)	
Стратешки циљ 2.	2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	Регулациони оквир за стварање МСП политике (Димензија 3)	ФМРПО	2,72	4
		Износ средстава намијењених за покретање – помоћ новооснованим субјектима	ФМРПО	970.000	3.500.000

	Број субјеката мале привреде који су користили услуге КГФ у БиХ на годишњем нивоу	ФМРПО /РБ ФБиХ	400	1.500
2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва	Предузетничке вјештине (Димензија 8а)	ФМРПО *	2,72	3,50
	Број новооснованих друштвених предузећа у Федерацији Босне и Херцеговине	ФМРПО	0	20
2.3. Предузетничка инфраструктура	Број предузетничких инкубатора и технолошких паркова – субјеката предузетничких потпорних институција на подручју Федерације Босне и Херцеговине	ФМРПО	14/5	17/8
	Број предузетничких зона у Федерацији Босне и Херцеговине	ФМРПО	120	150

*Индекс МСП политика

3.2..1 Приоритет 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде

Изазовно пословно окружење у којем послују субјекти мале привреде, додатно угрожено пандемијом ЦОВИД-19 и посљедицама узрокованим ратним дешавањима у Украјини, тражи значајно веће ангажовање и помоћ државе у осигуравању услова за одржавање и развој пословања субјеката мале привреде. Иако је мала привреда носилац развоја, она је истовремено и најзначајније погођена поремећајима у глобалним ланцима снабдијевања, повећању трошкова енергената, трошкова рада, али и повећању цијене задуживања у банкама. Стога, потребно је системски јачати пословно окружење за развој мале привреде кроз поједностављивање административних процедура, сузбијање нелојалне конкуренције, пружање финансијске и менторске подршке развоју предузећа те олакшавање приступа финансијским средствима. Потребно је радити и на умрежавању свих релевантних учесника као што су федерална управна тијела, обртничка и привредна комора, научноистраживачке институције, надлежна министарства, те други субјекти и институције чија је задаћа и интерес јачање предузетничких капацитета ради осигурања размјене знања и добре праксе, доступности информација о могућностима финансирања предузетничких пројеката, те других информација које придонесе успјешнијем пословању. Посебно је потребно подржавати предузетнике који нису успјели одржати пословање у “другој шанси” и промовисати позитивне примјере успјешног поновног почетка пословања.

Циљ приоритета је уклонити препреке уласку у пословну активност и изласку из ње, као и препреке обављању предузетничке активности, како би се потакнуло оснивање нових и очување постојећих субјеката мале привреде, али и потакнула динамика предузетничке активности. Такођер, овај приоритет се фокусира на олакшање приступа капиталу малих и средњих предузећа и обрта те развијању политика “друге шансе” за предузетнике, како би се избјегао “губитак предузетничког потенцијала” и превазишла “стигматизација” предузетника који су банкротирали или затворили своја предузећа услед неуспјеха. **Реализација приоритета** оствариће се кроз хармонизацију закона, стратегија и политика развоја мале привреде; увођење једношалтерског система регистрације пословних субјеката; имплементацију свеобухватних програма подршке оснивању и развоју

предузетничких активности, које укључују финансијску као и стручну подршку кроз менторство; те помоћ при повезивању и умрежавању с другим предузећима, али и другим актерима на тржишту; провођење програма едукације и јачања предузетничких вјештина, како би се потакло брзо реструктурирање и нови почетак након затварања предузећа; подстицање оснивања кредитно-гарантних фондова с осигураним гаранцијама за покретање привредних субјеката, као и за развој пословања; те осигурање предуслова за развој финансирања путем дионичког капитала и других облика алтернативног финансирања у ФБиХ. Наведено би требало као резултат имати унапређење окружења за оснивање и даљи раст и развој субјеката мале привреде, доприносећи новом запошљавању, стварању додатне вриједности, економском расту и развоју ФБиХ.

Приоритет се операционализује кроз три мјере чије остварење ће се пратити преко седам индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 18. Преглед мјера унутар Приоритета 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде

		Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
Приоритет 2.1.	2.1.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње (Мјера 1.3.1. СР ФБиХ)	Покретање пословне активности, ранг	WB	184/190 (2019) (БиХ)	100/190	
		Финансирање малих и средњих предузећа, ранг	WEФ	106/141 (2019) (БиХ)	70/141	
	2.1.2. Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка	Промовисање друге шансе (Поддимензија 2.3)	ФМРПО*	2,20	3,10	
		Број подржаних програма едукације на годишњем нивоу усмјерених на поновно покретање пословања	ФМРПО	0	5	
	2.1.3. Осигурати бољи приступ капиталу	Доношење Закона о гарантном фонду	ФМФ/надлеж на министарства за привреду	Не	Да	
		Приступ финансијама за МСП" (димензија б)	ФМРПО*	3,34	4	
		Екосистем ризичног капитала (Поддимензија 6.4.)	ФМРПО*	1,53	2,90	

*Индекс МСП политика

3.2.2 Приоритет 2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва

Усвајање знања о предузетништву, развијање компетенција за стварање прилика, уношење промјена у условима сложености те подстицање предузетничког понашања су принципи који морају бити интегрисани у системе формалног и неформалног образовања на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, како би се промовисала предузетничка компетенција и потицало предузетничко учење. Подстицањем креативности, иновација и предузетничке компетенције доприносиће се јачању људског капитала, који је у стању рјешавати проблеме околине у којој дјелује; развоју друштва темељеног на знању, стварању компетентних стручњака запошљивих на тржишту рада. Кроз подршку развоја предузетничког духа стварају се нове генерације успјешних проактивних младих људи који, кроз примјену наведене компетенције, стварају нову вриједност на радном мјесту у било којем сектору. Поред подстицања предузетничког учења, кроз формалне и неформалне системе образовања, биће неопходно јачати услове за samozapošljavanje и оснивање пословних подухвата од стране младих, жена и лица умањених радних способности. Управо једна од могућности се осигурава кроз наставак активности на системском приступу стварању услова за развој друштвеног предузетништва у ФБиХ.

Циљ приоритета је пружити подршку развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере, те пружити подршку оснивању и очувању пословних подухвата младих и жена, као и у области друштвеног предузетништва, како би се потакле рањиве категорије становништва на samozapošljavanje и самосталност на тржишту рада.

Реализација приоритета оствариће се кроз програме финансијске подршке предузетничком учењу у институцијама свих нивоа образовања у ФБиХ, промоцију предузетништва као и доступних услуга подршке развоју предузетништва, уз редовно ажурирање информација о програмима подршке и потицајима за наведене намјене. Кроз програме обука, финансијске подршке и менторства, потакнути ће се предузетништво рањивих група становништва, а реализација приоритета обухватиће активности на имплементацији законских и подзаконских аката из области друштвеног предузетништва.

Наведено би као резултати требало имати унапређење примјене предузетничке компетенције те повећан број одрживих пословних подухвата младих, жена и лица умањених радних способности, уз одрживе пословне подухвате у области друштвеног предузетништва.

Приоритет се операционализује кроз двије мјере чије остварење ће се пратити преко четири индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 19. Преглед мјера унутар Приоритета 2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва

Приоритет 2.2.	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
	2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма	Број реализованих едукативних програма	ФМРПО*	0	20

предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере	Успостављен систем акредитације пружалаца услуга пословне подршке	ФМРПО	НЕ	ДА
2.2.2. Развој предузетништва младих, жена и друштвеног предузетништва	Предузетништво жена (Поддимензија 1.2.)	ФМРПО*	3,65	4,0
	Број друштвених предузећа подржаних кроз програме подршке ФМРПО-а	ФМРПО	0	30
	Удио подржаних МСП-а у већинском власништву жена у укупном броју подржаних МСП-а	ФМРПО	35%	45%
	Удио подржаних МСП-а у већинском власништву младих лица (до 35 година) у укупном броју подржаних МСП-а	ФМРПО	35%	45%

*Индекс МСП политика

3.2.3 Приоритет 2.3. Предузетничка инфраструктура

Предузетничка инфраструктура обухваћа предузетничке зоне и предузетничке институције за подршку. Циљ, односно сврха развоја и унапређења предузетничке инфраструктуре, је подстицање привредног раста кроз планирање и изградњу предузетничке инфраструктуре у функцији равномјерног регионалног развоја Федерације Босне и Херцеговине, бржег раста предузетништва и повећања инвестиција и запослености унутар подручја на којем се предузетничка инфраструктура планира, односно гради. Предузетничке зоне су тренутно најзаступљенији и најзначајнији облик предузетничке инфраструктуре у Федерацији БиХ, али је у наредном периоду потребно уложити напор и даље системски развијати инфраструктуру предузетничких зона уз развој мреже и капацитирање предузетничких потпорних институција. Поред оснивања нових предузетничких зона неопходно је јачати инфраструктуру постојећих, али уједно и промовисати постојеће кориснике предузетничких зона, уз истовремено и јачање њихових капацитета. Неопходно је подстицати повезивање и сарадњу субјеката предузетничке инфраструктуре и предузећа у процесу развоја производа према тржиштима. Уз наведено, потребно је подстицати и подржати оснивање и развој предузетничких потпорних институција, како би се пружила свеобухватнија подршка развоју предузетништва, а што је од кључног значаја за свеукупни развој предузетничке инфраструктуре ФБиХ.

Циљ приоритета је подржати и потакнути развој и јачање предузетничке инфраструктуре, како би се пружио свеобухватнија подршка развоју предузетништва. **Реализација приоритета**, између осталог, оствариће се кроз финализацију активности на усвајању Закона о предузетничкој инфраструктури, затим кроз имплементацију програма подршке оснивању нових и развоју постојећих предузетничких зона, промовисање успостављених предузетничких зона и прилика које нуде за инвеститоре, реализацију подршке оснивању нових предузетничких потпорних институција посебно у ЈЛС у којима нема нити један вид ЈПП-а, те реализацију подршке развоју постојећих предузетничких институција подршке. Наведено би требало резултирати повећањем броја субјеката предузетничке инфраструктуре, повећању инвестиција на подручју ФБиХ, развоју пословања и очувању те стварању нових радних мјеста, а тиме и повећању БДП-а и повећаном степену економског раста и развоја.

Приоритет се операционализује кроз двије мјере чије остварење ће се пратити преко четири индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 20. Преглед мјера унутар Приоритета 2.3. Предузетничка инфраструктура

		Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
Приоритет 2.3.	2.3.1. Подржавати успоставу и развој предузетничких зона		Број пословних субјеката у предузетничким зонама	ФМРПО	1200	1500
			Ниво ажурираности портала пословних зона Федерације	ФМРПО	мање од 70%	100%
	2.3.2. Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција		Број подржаних ППИ-а средствима програма финансијске подршке ФМРПО (годишње)	ФМРПО	20	30
			Број ново успостављених предузетничких потпорних институција	ФМРПО	0	5

3.3 Приоритети за Стратешки циљ 3.

Стратешки циљ 3: “Иновације и интернационализација мале привреде” операционализује се кроз два приоритета и четири мјере, чије остварење ће се пратити преко осам индикатора. Преглед приоритета у оквиру Стратешког циља 3 с индикаторима излазних резултата, изворима, полазном и циљаном вриједношћу индикатора приказан је у Табели 25.

Табела 5. Преглед приоритета за Стратешки циљ 3

Стратешки циљ 3.	Приоритет	Индикатори излазних резултата	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
	3.1. Иновације пословања мале привреде	% бруто домаћих издатака за истраживање и развој у пословном сектору у БДП-у	ФЗС	0,05 (2018.)	0,09
		% технолошких иновативних МСП-а у ФБиХ	ФЗС	39,74 (2018.)	50,00
	3.2. Глобални и регионални ланци вриједности	Број обртника извозника	ФМРПО/У ИНО БиХ	0	1.000
		Интеграција МСП-а у глобалне ланце вриједности (Поддимензија 10.2)	ФМРПО*	1,91	2,90

*Индекс МСП политика

3.3.1 Приоритет 3.1. Иновације мале привреде

Осигурање иновативности у условима савременог пословања постаје приоритет за субјекте мале привреде, како би осигурали, али и ојачали своју позицију на домаћем и иностраном тржишту. С тим у вези, неопходно је осигурати финансијску подршку за иновације МСП-а, подршку умрежавању и јавно-приватној сарадњи, посебно у дијелу успоставе секторских мрежа за унапређење иновација те подршку изградњи инфраструктуре, која ће бити у функцији подршке иновацијама. Креирање услова за иновативност мале привреде осигурава и услове за јачање конкурентности и отпорности мале привреде. У том контексту, значајно је кроз активности подршке подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у програмима иновација ЕУ-а, како би се искористили доступни програми подршке. Стога, повећање степена информисаности и капацитета представника МСП-а о приступима наведеним програмима добива посебно на значају. Примијењене оријентисане мреже троструке спирале, односно иновативне мреже са снажним учешћем пословног сектора и снажним напорима на сарадњи у специфичним ланцима вриједности или секторима требале би бити додатна полазна тачка. Фокус приоритета је и на успостави секторских мрежа за иновације, које би требале слиједити претпоставке модела троструке спирале и фокусирати се на одређене секторе попут нпр. дрвопрераде, металопрераде, текстила или других у којима се налазе мотивисана предузећа, оријентисана на иновације, заинтересована да траже синергије и могућности за иновације с образовним институцијама. Те мреже ће допринијети бољем разумијевању прилика и изазова.

Циљ приоритета је потакнути и развити предуслове за повећање иновативности субјеката мале привреде, приближавајући их савременим токовима пословања и примјени иновација у ФБиХ. **Реализација приоритета** оствариће се кроз мапирање и истраживање могућности за координацију и сарадњу, како би се омогућиле иновације у МСП-има, кроз повезивање МСП-а и научноистраживачких институција, а на бази резултата креирали програми подршке и потакнули успоставу секторских мрежа за иновације. Уз успоставу секторских мрежа за иновације, промовисаће се иновационе мреже између производних и услужних ИТ предузећа, те увести тематске мреже (нпр. за развој вјештина; озелењавање МСП-а или енергетску ефикасност као иновативан пословни модел). Поред наведеног, реализација приоритета ће се остварити и кроз подстицање и

капацитирање субјеката мале привреде за учешће у европским и другим програмима сарадње за иновације.

Наведено би требало **резултирати** унапређењем окружења у којем иновације настају и развијају се, тиме и цјелокупној иновативности мале привреде ФБиХ, али и Босне и Херцеговине, стварајући додатну вриједност на тржишту и доприносећи повећању БДП-а и запослености.

Приоритет се операционализује кроз двије мјере чије остварење ће се пратити преко четири индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 26. Преглед мјера унутар Приоритета 3.1. Иновације мале привреде

Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)	
Приоритет 3.1.	3.1.1. Подршка умрежавању и изградњи инфраструктуре за подршку иновацијама у субјектима мале привреде	Институционалне услуге подршке државних институција за иновативна мала и средња предузећа (Поддимензија 8б.2)	ФМРПО*	1,84	3,00
		Износ потицајних средстава ФМРПО за иновације на годишњем нивоу	ФМРПО	0	100.000
	3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у ЕУ програмима иновација	Број реализованих програма едукације за јачање капацитета МСП у области управљања пројектним циклусом на годишњем нивоу	ПК ФБиХ	1	5
		Сарадња малих и средњих предузећа и истраживачких институција и пренос технологије (Поддимензија 8б.4)	ФМРПО*	1,97	3,20

*Индекс МСП политика

3.3.2 Приоритет 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности

Интернационализацијом пословања поједине фазе ланца вриједности пераспоређују се на различитим географским локацијама и тиме превазилазе слабости прерасподјеле свих ресурса у БиХ у којој је теже остваривати иновације, осигуравати финансијске ресурсе, кадрове за софистициране послове и посебно сервисирати захтјевно инострано тржиште. Тако се домаћа база (хеме басе) привредних субјеката шири ван граница државе и субјекта мале привреде, уживају предности регионалног, мултинационалног или транснационалног организирања и коришћења прилика за раст и развој. С тим у вези, овај приоритет се фокусира на јачање капацитета субјекта мале привреде за испуњавање тржишних услова, захтјева и преференција потрошача на извозним тржиштима. Посебно је важно мапирати и подржати ланце вриједности као моторе развоја с посебним фокусом на могућност укључивања субјекта мале привреде ФБиХ у регионалне ланце вриједности у зеленој економији. Подржаваће се и ланци вриједности у виду платформе за укључивање судионика у

процесе развоја производа и услуга, при чему ће се подстицати сарадња представника МСП-а с великим предузећима, институцијама знања, невладиним сектором, јавним институцијама и другим релевантним актерима, али и међусекторска сарадња у циљу стварања додатне вриједности и остварења мултиплицирајућих међусекторских ефеката. Умрежавање је посебно потребно потаћи кроз подршку наступима на сајмовима, како би се добиле актуелне информације о потребама извозних тржишта, али и интегрирало с потенцијалним партнерима у регионалним и глобалним ланцима вриједности. Значајно је јачати капацитете струковних и савјетодавних тијела и организација за пружање подршке субјектима мале привреде у укључивању у регионалне и глобалне ланце вриједности, како би се уз остале услуге подршке, осигурала свеобухватна подршка интернационализацији пословања субјеката мале привреде ФБиХ.

Циљ приоритета је осигурати подршку интернационализацији и позиционирању субјеката мале привреде у глобалним и регионалним ланцима вриједности, темељену на специјализацији и другим компаративним предностима. **Реализација приоритета** оствариће се кроз јачање капацитета субјеката мале привреде за детаљну анализу и идентификацију иностраних тржишта, уз подршку заједничким наступима на иностраним тржиштима, подстицање успоставе пословних модела заснованих на платформама за сарадњу, подстицање пословних сарадњи унутар ланаца вриједности и други низ активности. Наведено би требало да **резултира** у потицању извоза, размјени искустава и успостави сарадње субјеката мале привреде ФБИХ на глобалном и регионалном тржишту, јачим партнерствима унутар ланаца вриједности и тиме већој отпорности пословних субјеката на кризе.

Приоритет се операционализује кроз двије мјере чије остварење ће се пратити преко четири индикатора, како је приказано у наредној табели.

Табела 21. Преглед мјера унутар Приоритета 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности

	Мјера	Индикатори	Извор	Полазна вриједност (2022)	Циљна вриједност (2027)
Приоритет 3.2.	3.2.1. Мапирати и подржати регионалне ланце вриједности	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката развоју пословног модела заснованог на платформама за сарадњу	ФМРПО	0	10
		Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП-а за укључивање у регионалне ланце вриједности	ФМРПО	0	10
	3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП-а за учешће на регионалним и међународним сајмовима у циљу умрежавања	ФМРПО	0	5

глобалне ланце вриједности	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП за укључивање у глобалне ланце вриједности	ФМРПО	0	10
-------------------------------	--	-------	---	----

4 Стратешки пројекти

Успјешној имплементацији Стратегије развоја мале привреде ФБиХ допринијеће и имплементација пет стратешких пројеката као интервенције највећег значаја за остварење стратешких циљева.

У наставку се даје кратак опис, очекивани ефекти и индикативни финансијски оквир за пет стратешких пројеката као интервенције највећег значаја за остварење стратешких циљева.

4.1 Стратешки пројект 1. Федерална агенција за развој мале привреде

Федерална агенција за развој мале привреде треба бити самостална федерална управна организација са својством правног лица, која ће се успоставити на основу Закона о потицању развоја мале привреде. Агенција ће бити најодговорнија федерална институција за операционализацију програма и пројеката подршке развоју мале привреде у Федерацији Босне и Херцеговине. На темељу креираних програма и пројеката од стране федералних министарстава и институција, агенција ће проводити процедуре расписивања јавних позива за утрошак средстава намијењеним подршци развоју субјеката мале привреде, вршити одабир корисника, проводити процедуре везане за жалбе и извјештавати федерална министарства и институције о проведеним процедурама. Федерална агенција за развој мале привреде би, у циљу унапређења развоја мале привреде, вршила хоризонталну координацију програма и пројеката подршке на нивоу федералних министарства и институција, које потичу развој пословања субјеката мале привреде, али и вертикалну координацију према кантонима и институцијама на нивоу Босне и Херцеговине, задуженим за развој субјеката мале привреде и предузетништва. Њена улога ће посебно доћи до изражаја након усвајања Закона о предузетничкој инфраструктури када ће нужност координације активности развоја и финансирања пословних зона од стране општина/градова, кантона и Федерације доћи до пуног изражаја, због рационализације трошкова, подјеле трошкова финансирања развоја у дужем временском периоду и равномјерног развоја предузетничке инфраструктуре на подручју Федерације Босне и Херцеговине. Федерална агенција за развој мале привреде могла би бити важна институција за олакшавање приступа кредитирању за субјекте мале привреде издавањем гаранција у операционализацији средстава Гаранцијског фонда Федерације БиХ. Поред наведених послова Федерална агенција за развој мале привреде могла би обављати послове пружања техничке подршке свих одобрених европских пројеката субјектима мале привреде у Федерацији БиХ, а нарочито инвестиционих и иновационих пројеката. Федерална агенција за развој мале привреде, поред примарног задатка, пружала би стручне услуге подршке субјектима мале привреде у оснивању, иновацијама, дигитализацији, зеленој економији, запошљавања и сл., као и подршку предузетништву младих, жена и друштвеном предузетништву те би вршила промоцију субјеката мале привреде и обављала друге послове из своје надлежности. Приликом утемељења Федералне агенције за развој мале привреде биће корисно позвати се на искуства Хрватске агенције за мало gospodarство, иновације и инвестиције (ХАМАГ).

Очекивани ефекти пројекта: интегрисана, транспарентна, економична, ефикасна, поједностављена и убрзана операционализација програма и пројеката подршке развоју мале привреде; олакшан приступ и процедуре кредитирању и издавању гаранција за кредитирање субјеката мале привреде; транспарентна provedба свих одобрених ЕУ инвестиционих и иновационих пројеката.

Индикативни финансијски оквир: висина потребних средстава зависиће од коначног одређења оснивача у погледу прописаних надлежности, броја потребних запосленика, одређења да ли ће се прераспоређивати или запошљавати нови запосленици и сл.

4.2 Стратешки пројект 2. Дигитализација и зелена економија

Европска унија дефинисала је дигиталну трансформацију као један од главних приоритета, а Европски парламент подржава обликовање политика, којима се јачају европски капацитети у области нових дигиталних технологија; отварају нове могућности за предузећа и потрошаче; подржава зелена транзиција ЕУ и постојање климатске неутралности до 2050. године; подржавају дигиталне вјештине грађана и оспособљавање радника те пружа подршка у дигитализацији јавних услуга, чиме се истовремено доприноси и поштовању темељних права и вриједности. У складу с овим приоритетима ЕУ-а, један од стратешких пројеката јесте и Дигитализација и зелена економија, који додатно наглашава и осликава одређење Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта и Владе Федерације Босне и Херцеговине ка остварењу наведених циљева, а који су препознати и у Стратегији развоја Федерације Босне и Херцеговине за период 2021–2027. године. Европска унија подржава дигитални напредак кроз низ механизма у којима су дигитална и транзиција ка зеленој економији једни од приоритета, а што уједно чини и једну од могућности финансирања и имплементације овог стратешког пројекта.

Кроз дефинисање Оквир политике за иновације и зелену економију у МСП-у дефинисаће се постулати за доношење политика, програма и пројеката усмјерених ка дигитализацији и зеленој економији у субјектима мале привреде Федерације Босне и Херцеговине те створити оквир имплементације активности, њиховог финансирања, праћења и евалуације. Посебан фокус биће на успостављању инфраструктуре подршке за иновације и зелену економију малих и средњих предузећа у Федерацији БиХ, како би се подржале истраживачко-развојне и иновационе активности. Уважавајући чињеницу да МСП-а у Федерацији Босне и Херцеговине генерално заостају у погледу усвајања нових технологија за повећавање продуктивности, као и потребу да се осигура да МСП-а разумију шта захтијева рад у “новој реалности” и да се прихватањем нових технологија повећава њихов потенцијал за раст те њихова конкурентност у фази опоравка реализацијом овог пројекта, између осталог, потицаће се дигитална трансформација МСП-а, те трансформација њихових пословних модела заснованих на предностима дигитализације. Посебно ће бити наглашена подршка коришћењу дигиталних рјешења и пратеће опреме с циљем оптимизације процеса, операција, организације пословања и односа с купцима у смислу дигиталне трансформације. Такођер, нагласак ће бити на усавршавању људских ресурса неопходних за вођење и унапређење процеса дигиталне трансформације МСП-а те савјетодавним услугама за цјелокупни процес дигиталне трансформације, које би биле усмјерене директно на корисника. Изградњом капацитета свих релевантних актера и циљних група, као и подстицањем њихове међусобне сарадње, реализираће се активности на зеленом опоравку те подржавати привредни субјекти у препознавању друштвених изазова чија рјешења воде ка иновацијама.

Очекивани ефекти пројекта огледају се у повећаном степену дигитализације субјеката мале привреде ФБиХ, иновативности и озелењавања, тиме приближавању трендовима и условима Европске уније, али и повећаној вриједности БДП-а Федерације Босне и Херцеговине.

Индикативни финансијски оквир: пројект ће примарно бити финансиран кроз имплементацију мјера 1.1.1., 1.1.2., 1.2.1., 1.2.2., али и кроз друге активности и пројекте усмјерене ка наведеној области. Од укупног износа средстава вриједности пројекта, 80% планирано је из средстава Буџета ФБиХ, а 20% од међународних програма.

4.3 Стратешки пројект 3. Научно-технолошки паркови – инструменти убрзаног развоја мале привреде

Научно технолошки паркови су несумњиво најразвијенија форма предузетничких потпорних институција чијом успоставом и развојем Федерација БиХ жели остварити бржи и равномјернији привредни развој. Научно-технолошки паркови повезују теоретска и приммијењена знања, те дају институционално-правне оквире за раст и развој нових облика предузетништва. Самим тиме имају изузетан утицај на раст и развој општина/градава, кантона и Федерације БиХ. Оснивају се и развијају у сарадњи с високообразовним институцијама, те на тај начин представљају везу између знања, образовања, високе технологије и предузетништва. У њиховом је раду нагласак управо на развоју и научно-истраживачком раду на подручју нових технологија. Дјелујући на тај начин преносе технологију, нова знања и вјештине крајњим корисницима. Изнимно су важни за развој савремених индустрија, као и у коначници њихов опстанак. Станарима нуде подршку у форми заокружене цјелине, од пословног простора, опреме, интелектуалних услуга, а све уз минималну финансијску партиципацију, те у коначници помажу код остваривања пословних контаката. Дакле, научно-технолошки паркови имају висок потенцијал у развоју малих и средњих предузећа оријентираних на високе технологије, обзиром да управо таква предузећа имају најбољу могућност брзог прилагођавања новонасталим условима пословања. Федерално министарство развоја, предузетништва и обрта опредјељењем за снажну подршку успостави научно-технолошких паркова у већем броју кантона прати савремене трендове и праксу земаља Европске уније.

Очекивани ефекти пројекта огледају се у повећаном броју високотехнолошких предузећа, расту запослености, чвршћем повезивању истраживачких и образовних институција с пословним субјектима у привреди, повећаној иновативности и конкурентности субјеката мале привреде, убрзању дигитализације малих и средњих предузећа, подизање научних и културних стандарда, реструктурирања индустрија, убрзавању развоја општина, градова и кантона у Федерацији БиХ.

Индикативни финансијски оквир: примарно ће бити финансиран кроз имплементацију 2.3.2. Поддржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција. Реализација пројекта ће се финансирати средствима из Буџета ФБиХ и средствима ЕУ фондова, УНДП, ГИЗ и осталих међународних извора.

4.4 Стратешки пројект 4. Интернационализација МСП-а

Уважавајући значај интернационализације предузећа и руководећи се налазима Индекса политика за МСП на Западном Балкану, као један од стратешких пројеката у области мале привреде Федерације Босне и Херцеговине дефинисан је и пројект Интернационализација МСП-а као вишесекторске теме и области, којој је потребно дати посебан значај. Субјекти мале привреде се суочавају с бројним препрекама у процесу интернационализације свог пословања, а који могу

укључивати недовољан ниво информисаности, недовољно развијене људске ресурсе за интернационализацију пословања, недостатак капитала, неразвијене канале дистрибуције, логистике и др. Стога, подршка владиних институција у виду промоције извоза, подршка интеграцији у регионалне и глобалне ланце вриједности, подршка увођењу система е-трговине различитим програмима јачања конкурентности МСП-а може значајно допринијети развоју овог аспекта пословања предузећа. С друге стране, рад на унапређењу регулаторног оквира, посебно у дијелу уклањања препрека за пословање и интернационализацију, олакшање процедура, али и подршка унапређењу приступа информацијама; логистичка подршка за успостављање контаката с вањским купцима и продавцима; подршка у стандардизацији и сертификацији; јачање инфраструктуре за развој производа, који задовољавају потражњу на међународном тржишту; само су неке од планираних активности. Јачање ланца вриједности с посебним фокусом на јачање људског капитала у тим ланцима вриједности, при томе добива на посебном значају. Креирање оквира политика интернационализације МСП-а једна је од планираних активности која ће за циљ имати промовисање циљаних програма, који свеобухватно процјењују потребе и потенцијал МСП-а за интернационализацију, базирају активности на процијењеним потребама и потенцијалу и потичу укључивање у регионалне и глобалне ланце вриједности.

Очекивани ефекти пројекта огледају се у повећаном степену интернационализације пословања субјеката мале привреде ФБиХ, повећаном извозу те повећању додатне вриједности производа и услуга МСП-а, али и повећању вриједности БДП-а Федерације Босне и Херцеговине.

Индикативни финансијски оквир: примарно ће бити финансиран кроз имплементацију мјера 3.2.1., 3.2.2., али и кроз друге активности и пројекте усмјерене ка наведеној области. Од укупног износа средстава вриједности пројекта, 80% планирано је из средстава Буџета ФБиХ, а 20% од међународних програма.

4.5 Стратешки пројект 5. Гарантни фонд ФБиХ

Гарантни фонд представља инструмент помоћи Владе Федерације Босне и Херцеговине успостављен 2020. године као одговор на изазове и потешкоће с којима су се суочили привредни субјекти у Федерацији БиХ током пандемије ЦОВИД-19. Иницијални портфолио, односно скуп кредитно-гарантних програма Гаранцијског фонда износио је 100.000.000 КМ те је уведено пет кредитно-гарантних програма и то: кредитно-гарантни фонд за пољопривреду и прехранбену индустрију; кредитно-гарантни програм за микро, мала и средња предузећа; кредитно-гарантни програм за обртнике и остале самосталне привредне дјелатности; кредитно-гарантни програм за извознике те кредитно-гарантни програм за велика предузећа. Развојна банка Федерације БиХ, у име и за рачун Федерације Босне и Херцеговине, издаје гаранције овог Фонда комерцијалним банкама као инструмент обезбјеђења 50% главнице кредита, којег комерцијална банка одобри свом клијенту, уз регресовање камата као додатном виду подршке. Ради се о изузетно значајном инструменту подршке привредницима у Федерацији БиХ за којег је исказан изузетан интерес и препознат је као могућност подршке развојном инвестирању привредних субјеката. Уједно, ради се о стратешком пројекту за Федерацију БиХ и њену малу привреду с обзиром на отежан приступ капиталу обртника и малих и средњих предузећа посебно у почетним фазама пословања. Додатно, ублажавањем ризика потиче се инвестициони потенцијал пословних субјеката те се потичу инвестиције па је у наредном планском периоду неопходно повећавати гарантни портфолио, јачати капацитете његовог управљања, промоције и дисеминације остварених ефеката и резултата, али и диверсификоване

кредитно-гарантне линије на основу евалуација и повратних информације привредника и процјене њихових потреба.

Очекивани ефекти пројекта огледају се у повећаном степену инвестирања од стране привредних субјеката Федерације Босне и Херцеговине тиме и повећању инвестиција, запослености, бољој продуктивности, иновативности и конкурентности привредних субјеката, а у крајњем и повећању БДП-а Федерације Босне и Херцеговине.

Индикативни финансијски оквир: примарно ће бити финансиран кроз имплементацију мјере 2.1.3., али и кроз друге активности у оквиру предметног пројекта. Реализација пројекта у потпуности ће се финансирати средствима из Буџета ФБиХ.

5 Индикативни финансијски оквир

Индикативни финансијски оквир имплементације Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине период 2022–2027. година садржи преглед финансијског оквира према стратешким циљевима, приоритетима, мјерама као и стратешким пројектима у наведеном планском периоду приказани су у Табели 28. Вриједности пројекта су исказани у милионима КМ.

Табела 28. Индикативни финансијски оквир имплементације Стратегије развоја мале привреде ФБиХ за период 2022–2027. година

Ознака стратешког циља, приоритета и мјере		Индикативни финансијски оквир (ИФО) Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине за период 2022–2027. година					
		Удио у укупном износу (%)	Удио у буџету ФМРПО (%)	Укупно у мил. КМ	Буџет ФМРПО у мил. КМ	Остали извори	
						Износ у мил. КМ	Назив потенцијалног извора
СЦ .1.	Већа конкурентност мале привреде заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој циркуларној економији	34,6%	30,3%	110,2	40,9	69,3	
ПР. 1.1.	Дигитализација пословања мале привреде	18,3%	14,0%	58,2	18,9	39,3	
1.1.1.	Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа (Мјера 1.1.2. СР ФБиХ)			2,2	0,2	2,0	ФМТ, ФМПИК, РБ ФБиХ, ФМЕРИ, ПК ФБиХ, УНДП, ГИЗ и остали извори
1.1.2.	Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији (Мјера 1.1.5. СР ФБиХ)			32,0	10,7	21,3	ФМТ, ФМПИК, РБ ФБиХ, ФМЕРИ, ПК ФБиХ, УНДП, ГИЗ и остали извори
1.1.3.	1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора (Мјера 1.3.3. СР ФБиХ)			24,0	8,0	16,0	ФМКС, ФМОИТ, ФМОН, Дизајн центар, ФМФ, ФМЕРИ, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори

ПР. 1.2.	Зелена транзиција мале привреде	16,3%	16,3%	52,0	22,0	30,0	
1.2.1.	Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)			17,0	7,0	10,0	Кантонална министарства, ФМРПО, ЈЛС, ФМЕРИ, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
1.2.2.	Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији			35,0	15,0	20,0	Кантонална министарства надлежна за област мале привреде, ФМПО, ЈЛС, ФМЕРИ, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
СЦ. 2.	Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре	49,8%	48,0%	158,8	64,7	94,1	
ПР. 2.1.	Пословно окружење за развој мале привреде	20,6%	15,0%	65,8	20,2	45,6	
2.1.1.	Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње (Мјера 1.3.1. СР ФБиХ)			31,2	10,4	20,8	ФМЕРИ, ФМФ, ФМПУ, РБ ФБиХ, ФМП, УП ФБиХ, ФЕРК, електропривреде, кантоналне владе, општински судови, ЈЛС
2.1.2.	Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка			14,6	1,8	12,8	ФМПУ, ФМЕРИ, ФЗЗЗ
2.1.3.	Осигурати бољи приступ капиталу			20,0	8,0	12,0	ФМФ, РБ ФБиХ, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ, ЕУ фондови, ВБ, УНДП, ГИЗ и остали извори
ПР.2.2.	Предузетничко учење и циљани облици предузетништва	4,7%	4,8%	15,0	6,5	8,5	
2.2.1.	Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере			5,0	2,5	2,5	ФМОН, кантонална министарства образовања, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ
2.2.2.	Развој предузетништва младих, жена и друштвеног предузетништва			10,0	4,0	6,0	ФМРСП, ФЗЗЗ, ГЦ ФБиХ, ПК ФБиХ, ПК ФБиХ, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
ПР. 2.3.	Предузетничка инфраструктура	24,5%	28,2%	78,0	38,0	40,0	
2.3.1.	Подржавати успоставу и развој пословних зона			62,0	30,0	32,0	Кантонална министарства надлежна за област мале привреде, ЈЛС, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
2.3.2.	Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција			16,0	8,0	8,0	Кантонална министарства надлежна за област мале

							привреде, ЈЛС, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
СЦ. 3.	Иновације и Интернационализација мале привреде	15,6%	21,7%	49,8	29,3	20,5	
ПР. 3.1.	Иновације пословања мале привреде	8,1%	11,1%	25,8	15,0	10,8	
3.1.1.	Подршка умрежавању и изградњи инфраструктуре за подршку иновацијама у субјектима мале привреде			13,0	8,5	4,5	ФМЕРИ; ПК ФБиХ; ЕУ фондови; УНДП, ГИЗ и остали извори.*
3.1.2.	Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у ЕУ програмима иновација			12,8	6,5	6,3	ПК ФБиХ, предузетничке потпорне институције, ЕУ фондови, WB, УНДП, ГИЗ и остали извори
ПР. 3.2.	Глобални и регионални ланци вриједности	7,5%	10,6%	24,0	14,3	9,7	
3.2.1.	Мапирати и подржати регионалне ланце вриједности			12,0	7,8	4,2	ФМЕРИ, кантонална министарства надлежна за област мале привреде, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
3.2.2.	Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности			12,0	6,5	5,5	ПК ФБиХ, ОК ФБиХ, ЕУ фондови, УНДП, ГИЗ и остали извори
	УКУПНО СТРАТЕГИЈА	100,0%	100,0%	318,8	134,9	183,9	
	% учешћа извора средстава			100,0%	42,3%	57,7%	

*За покретање и успоставу ХУБ-ова средства у износу од 450.000 ЕУР-а у 2023. и 300.000 еура у 2024. години ће се финансирати у склопу ЕУ ИПА пројекта “Иновације и дигитализација у малим и средњим предузећима”, кога имплементира ГИЗ.

6 Сажети преглед Стратегије развоја мале привреде ФБиХ

	Индикатор	Полазна вриједност	Циљна вриједност	Укупно (КМ)	Буџет институције (КМ)	Остали извори (КМ)
Стратешки циљ 1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији	Бруто додана вриједност по запосленом у ФБиХ, КМ	40.433	50.000	110.200.000	40.900.000	69.300.000
	МСП у зеленој економији (Димензија 9)	2,92	3,50			
	Просјечан укупан годишњи приход МСП по запосленом у ФБиХ	168.000 (2021)	200.000			
ПРИОРИТЕТ 1.1. Дигитализација субјеката мале привреде	Износ грант средстава за подршку МСП-има и обртима у процесу дигиталне трансформације	270.000	3.000.000	58.200.000	18.900.000	39.300.000

	Број подржаних пројеката дигиталне трансформације МСП-а и повећања њихове конкурентности од ФМРПО-а	15 пројеката	120 пројеката			
Мјера 1.1.1. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа (Мјера 1.1.2. СР ФБиХ)	Е-трговина (мала предузећа 10–49 запослених)	20 (2019, БиХ)	50	2.200.000	200.000	2.000.000
	Е-трговина (средња предузећа 50–249 запослених)	22 (2019, БиХ)	50			
Мјера 1.1.2. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији (Мјера 1.1.5. СР ФБиХ)	% годишње промјене броја предузећа у ИТ сектору	10,7 (2019)	20	32.000.000	10.700.000	21.300.000
	% годишње промјене броја запослених у предузећима ИТ сектора	18,5 (2019)	30			
	% учешћа бруто додане вриједности ИТ сектора у БДП-у	1,2 (2019)	4			
Мјера 1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора (Мјера 1.3.3. СР ФБиХ)	Вриједност у креативној и културној индустрији, у 000 КМ	472.190 (2018)	800.000	24.000.000	8.000.000	16.000.000
	Број запослених у креативној и културној индустрији	16.355 (2019)	25.000			
ПРИОРИТЕТ 1.2. Зелена транзиција мале привреде	Оквир за политике заштите животне средине усмјерене на мала и средња предузећа (Поддимензија 9.1)	2,82	3,40	52.000.000	22.000.000	30.000.000
	Подстицаји и инструменти за озелењавање малих и средњих предузећа (Поддимензија 9.2)	2,92	3,60			
Мјера 1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа "зелене економије" и "екологазације" (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	Број МСП-а који су имплементирали мјере енергетске ефикасности у односу на укупан број МСП-а	0	1.200	17.000.000	7.000.000	10.000.000
	Успостављен фонд за подршку пројектима енергетске ефикасности	Не (2020)	Да			
Мјера 1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	Број подржаних субјеката мале привреде ка зеленој транзицији	0	800	35.000.000	15.000.000	20.000.000
	Износ средстава намијењених за помоћ субјектима мале привреде за пројекте на путу ка зеленој транзицији из буџета ФМРПО-а	0	1.000.000			

Стратешки циљ 2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре	Број малих и средњих предузећа која су предала завршни рачун на 1000 становника	10.90 (2021.)	11.34	158.800.000	64.700.000	94.100.000
	Број обрта на 1000 становника	24.62	27.80			
	Предузетничко учење и предузетништво жена (Димензија 1)	3,23	3,50			
ПРИОРИТЕТ 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	Регулациони оквир за стварање МСП политике (Димензија 3)	2,72	4	65.800.000	20.200.000	45.600.000
	Износ средстава намијењених за покретање – помоћ новооснованим subjektima	970.000	3.500.000			
	Број субјеката мале привреде која су користила услуге КГФ- а у ФБиХ на годишњем нивоу	400	1.500			
Мјера 2.1.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње (Мјера 1.3.1. СР ФБиХ)	Покретање пословне активности, ранг	184/190 (2019) (БиХ)	100/190	31.200.000	10.400.000	20.800.000
	Финансирање малих и средњих предузећа, ранг	106/141 (2019) (БиХ)	70/141			
Мјера 2.1.2. Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка	Промовисање друге шансе (Поддимензија 2.3)	2,20	3,10	14.600.000	1.800.000	12.800.000
	Број подржаних програма едукације на годишњем нивоу усмјерених на поновно покретање пословања	0	5			
Мјера 2.1.3. Осигурати бољи приступ капиталу	Приступ финансијама за МСП (Димензија 6)	3,34	4,0	20.000.000	8.000.000	12.000.000
	Екосистем ризичног капитала (Поддимензија 6.4.)	1,53	2,90			
ПРИОРИТЕТ 2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва	Предузетничке вјештине (Димензија 8а)	2,72	3,50	15.000.000	6.500.000	8.500.000
	Број новооснованих друштвених предузећа у ФБиХ	0	20			
Мјера 2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере	Број реализованих едукативних програма	0	20	5.000.000	2.500.000	2.500.000
	Успостављен систем акредитације пружалаца пословних услуга подршке	Не	Да			
Мјера 2.2.2. Развој предузетништва младих, предузетништва жена	Удио подржаних МСП- а у већинском власништву жена у укупном броју подржаних МСП-а	35%	45%	10.000.000	4.000.000	6.000.000

и друштвеног предузетништва						
	Удио подржаних МСП-а у већинском власништву младих лица (до 35 година) у укупном броју подржаних МСП-а	35%	45%			
	Број друштвених предузећа подржаних кроз програме подршке ФМРПО-а	0	30			
ПРИОРИТЕТ 2.3. Предузетничка инфраструктура	Број предузетничких инкубатора и технолошких паркова – субјеката предузетничких потпорних институција на подручју ФБиХ	14/5	17/8	78.000.000	38.000.000	40.000.000
	Број предузетничких зона у Ф едеријацији Босне и Херцеговине	120	150			
Мјера 2.3.1. Подржавати успоставу и развој предузетничких зона	Број пословних субјеката у предузетничким зонама	120	150	62.000.000	30.000.000	32.000.000
	Ниво ажурираности веб-портала пословних зона Федерације	70%	100%			
Мјера 2.3.2. Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција	Број подржаних ППИ средствима програма финансијске подршке ФМРПО-а	20	30	16.000.000	8.000.000	8.000.000
	Број новоуспостављених предузетничких потпорних институција	0	5			
Стратешки циљ 3. Иновације и Интернационализација мале привреде	% иновативно активних предузећа у иновативним предузећима ФБиХ	60,2 %	65%	49.800.000	29.300.000	20.500.000
	Број иновативно активних малих и средњих предузећа ФБиХ	2.346	2.950			
	Интернационализација малих и средњих предузећа (Димензија 10)	2,79	3,5			
ПРИОРИТЕТ 3.1. Иновације пословања мале привреде	% бруто домаћих издвајања за истраживање и развој у пословном сектору у БДП-у	0,05 (2018.)	0,09	25.800.000	15.000.000	10.800.000
	% технолошких иновативних МСП	39,74 (2018.)	50			
Мјера 3.1.1. Подршка умрежавању и	Институционалне услуге подршке	1,84	3,00	13.000.000	8.500.000	4.500.000

сарадњи за унапређење иновација субјеката мале привреде	државних институција за иновативна мала и средња предузећа (Поддимензија 86.2)					
	Износ потицајних средстава ФМРПО-а за иновације на годишњем нивоу	0	100.000			
Мјера 3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП у ЕУ програмима иновација	Број реализованих програма едукације за јачање капацитета МСП у области ПЦМ-а на годишњем нивоу	1	5	12.800.000	6.500.000	6.300.000
	Сарадња малих и средњих предузећа и истраживачких институција и пренос технологије (Поддимензија 86.4)	1,97	3,20			
ПРИОРИТЕТ 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности	Број обртника извозника	0	1.000	24.000.000	14.300.000	9.700.000
	Интеграција МСП-а у глобалне ланце вриједности (Поддимензија 10.2)	1,91	2,90			
Мјера 3.2.1. Мапирати и подржавати регионалне ланце вриједности	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката развоју пословног модела заснованог на платформама за сарадњу	0	10	12.000.000	7.800.000	4.200.000
	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП за укључивање у регионалне ланце вриједности	0	10			
Мјера 3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП за учешће на регионалним и међународним сајмовима у циљу умрежавања	0	5	12.000.000	6.500.000	5.500.000
	Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП за укључивање у глобалне ланце вриједности	0	10			

7 Оквир за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију Стратегије развоја

Поштујући одредбе регулаторног оквира за планирање и управљање развојем, прије свега Закона о развојном планирању и управљању развојем у ФБиХ³⁵, Влада Федерације Босне и Херцеговине

³⁵ Службене новине Федерације БиХ, број 32/17

успоставила је систем за ефикасно управљање развојем. Формалну функцију тијела за развојно планирање и управљање развојем на нивоу Федерације Босне и Херцеговине има Федерални завод за програмирање развоја, док су успостављена и функционална друга тијела, односно координациони и партиципативни механизми – Вијеће за развојно планирање и управљање развојем Федерације БиХ. У сврху ефикасне имплементације, али и праћења остварења и извјештавања о реализацији Стратегије развоја мале привреде ФБиХ, неопходно је у наредном планском периоду осигурати бољу хоризонталну, али и вертикалну координацију и радити на оснаживању улоге појединачних министарстава и других органа управе на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, али и кантона у процесу развојног планирања у сектору мале привреде. Наведено ће се дијелом обезбиједити и кроз примјену Уредбе о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији Босне и Херцеговине, а која осигурава јединствен приступ у изради трогодишњих и годишњих планова рада, као и годишњих извјештаја о раду свих органа јавне управе уз усаглашавање програма рада с плановима везаним за провођење интегрисаних стратегија развоја, али и секторских стратегија, каква је стратегија развоја мале привреде ФБиХ. Од посебног значаја биће и успостава функционалног система праћења остварења дефинисаних индикатора у министарствима и другим органима управе Федерације Босне и Херцеговине, кантонима и јединицама локалне самоуправе, како би се осигурало ефикасно праћење достигнућа стратешких интервенција, а тиме и подузимање корективних акција и/или коригирање дефинисаних индикатора.

Имплементација секторске стратегије развоја прописана је Законом о развојном планирању и управљању развојем у ФБиХ, као и Уредбом о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији БиХ. У складу са Законом о развојном планирању и управљању развојем у ФБиХ федерални орган управе, у овом случају Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, координира израду Стратегије развоја мале привреде, док Федерални завод за програмирање развоја учествује у њеној изради и осигурава њено усаглашавање са Стратегијом развоја Федерације. Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта ће у складу с одредбама Уредбе о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању координирати израду акционог плана имплементације ове секторске Стратегије сваке планске године по принципу 1+2. Наведени акциони план је основа *планирања* односно израде трогодишњег плана рада Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта, као и основа за преглед и уврштавање у трогодишње планове рада осталих федералних органа управе, дефинисаних носиоцима имплементације мјера из Стратегије развоја мале привреде ФБиХ, које тиме постају програми у трогодишњем односно годишњем плану рада федералног органа управе.

Закон о развојном планирању и управљању развојем у ФБиХ, у организацију послова за развојно планирање и управљање развојем у федералним органима управе, прописује и провођење *мониторинга, евалуације и извјештавања о реализацији секторских стратегија* Федерације према утврђеним и јавно доступним развојним индикаторима. Члан 14. став (1) Уредбе о трогодишњем и годишњем планирању рада, мониторингу и извјештавању у Федерацији БиХ прописује мониторинг као систематично и континуирано прикупљање, анализирање и коришћење података и индикатора ради мјерења напретка реализације стратешких и имплементационих докумената, у сврху подузимања одговарајућих мјера ради евентуалних корекција и извјештавања о оствареним резултатима. С тим у вези, Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта биће задужено за праћење имплементације Стратегије развоја мале привреде ФБиХ.

Извјештај о имплементацији Стратегије развоја мале привреде Федерације Босне и Херцеговине израђује Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, у складу с одредбама члана 7. тачка г) и члана 9. тачка ф) Закона о планирању развоја и управљању развојем ФБиХ до краја јуна сваке године за претходну годину.

Табела 29. Преглед активности и одговорности за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију стратегије развоја мале привреде ФБиХ

Основне активности и одговорности за провођење, праћење, извјештавање и евалуацију Стратегије развоја мале привреде ФБиХ	
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)
Припрема механизма и алата за праћење и извјештавање о остварењу Стратегије развоја мале привреде (укључујући локализоване циљеве одрживог развоја БИХ)	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта у сарадњи с Федералним заводом за програмирање развоја
Израда Акционог плана за имплементацију Стратегије 1+2	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта у сарадњи с Федералним заводом за програмирање развоја
Припрема трогодишњег и годишњег плана рада ФМРПО, укључујући пројекте из Стратегије развоја мале привреде и везане редовне активности	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали службеници Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта
Усклађивање трогодишњег и годишњег плана рада ФМРПО-а с усвојеним ДОБ-ом односно Буџетом	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта
Праћење и привлачење екстерних извора финансирања мјера и активности из Стратегије развоја мале привреде	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта у сарадњи с Федералним заводом за програмирање развоја
Праћење провођења Стратегије развоја мале привреде	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта
Израда годишњег извјештаја о раду ФМРПО-а	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта
Припрема и разматрање Извјештаја о имплементацији Стратегије развоја мале привреде	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта.
Остале важне активности: ▪ успостављање и унапређење међусекторске сарадње	Носилац процеса: Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта – секретар и помоћници министра

▪ покретање процеса евалуације Стратегије	Учесници процеса: остали запосленици Федералног министарства развоја, подузетништва и обрта
---	---

8 Прилози

8.1 Усклађеност Стратегије развоја мале привреде ФБиХ с осталим стратешким документима

Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине за период 2021–2027.		
Приоритет	Мјера	Стратегија развоја Федерације Босне и Херцеговине за период 2021–2027.
Приоритет 1.1. Дигитализација субјеката мале привреде	1.1.1. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа	Приоритет 1.1. Повећати дигитализованост економије (преузета Мјера 1.1.2 СР ФБиХ)
	1.1.2. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији	Приоритет 1.1. Повећати дигитализованост економије (преузета Мјера 1.1.5. СР ФБиХ)
	1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора	Приоритет 1.3. Подржавати развој пословног приватног сектора (преузета Мјера 1.3.3 СР ФБиХ)
Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	Приоритет 3.3. Повећати енергетску ефикасност (преузета Мјера 1.3.3 СР ФБиХ)
	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	
Приоритет 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	2.1.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње	Приоритет 1.3. Подржавати развој пословног приватног сектора (преузета мјера 1.3.1. СР ФБиХ)
	2.1.2. Осигурати бољи приступ финансијама за растуће и нове субјекте мале привреде	Приоритет 1.3. Подржавати развој пословног приватног сектора (Мјера 1.3.6. Диверсификовати и унапређивати финансијски систем)
	2.1.3. Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка	Приоритет 1.3. Подржавати развој пословног приватног сектора
Приоритет 2.2. Подузетничко учење и циљани облици предузетништва	2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере	Приоритет 2.1. Унапређивати образовни систем
	2.2.2. Подршка развоју предузетништва младих, предузетништва жена и друштвеног предузетништва	Приоритет 2.4. Смањивати неактивност и незапосленост нарочито дугорочну Приоритет 2.5. Смањивати сиромаштво и социјалну искљученост

Приоритет 2.3. Подузетничка инфраструктура	2.3.1. Подржавати успоставу и развој пословних зона	Приоритет 1.3. Подржавати развој пословног приватног сектора (1.3.5. Подржавати просторну концентрацију предузетништва)
	2.3.2. Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција	
Приоритет 3.1. Иновације пословања мале привреде	3.1.1. Подршка умрежавању и сарадњи за унапређење иновација субјеката мале привреде	Приоритет 1.2. Подржавати трансфер и развој технологија
	3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП у ЕУ програмима иновација	
Приоритет 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности	3.2.1. Мапирати и подржавати регионалне ланце вриједности	Приоритет 1.4. Подржавати извоз и стварање производа више додане вриједности (1.4.3. Јачати интернационализацију и укључивање у глобалне ланце вриједности)
	3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности	Приоритет 1.4. Подржавати извоз и стварање производа више додане вриједности (1.4.3. Јачати интернационализацију и укључивање у глобалне ланце вриједности)

Стратешке смјернице за хармонизацију подршке развоју малих и средњих предузећа и предузетништва у БиХ за период 2021–2027.

Приоритет	Мјера	Стратешке смјернице за хармонизацију подршке развоју малих и средњих предузећа и предузетништва у БиХ за период 2021–2027.
Приоритет 1.1. Дигитализација субјеката мале привреде	1.1.1. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа (Мјера 1.1.2. СР ФБиХ)	/
	1.1.2. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији (Мјера 1.1.5.)	/
	1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора (Мјера 1.3.3. СР ФБиХ)	/
Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	/
	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	/

Приоритет 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	2.1.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње (Мјера 1.3.1. СР ФБиХ)	ПРИОРИТЕТ 1.2. Унапређење пословног окружења
	2.1.2. Осигурати бољи приступ финансијама за растуће и нове субјекте мале привреде	
	2.1.3. Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка	
Приоритет 2.2. Подузетничко учење и циљани облици подузетништва	2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере	/
	2.2.2. Подршка развоју предузетништва младих, предузетништва жена и друштвеног подузетништва	/
Приоритет 2.3. Подузетничка инфраструктура	2.3.1. Подржавати успоставу и развој пословних зона	/
	2.3.2. Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција	/
Приоритет 3.1. Иновације пословања мале привреде	3.1.1. Подршка умрежавању и сарадњи за унапређење иновација субјеката мале привреде	/
	3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у програмима иновација ЕУ-а	/
Приоритет 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности	3.2.1. Мапирати и подржавати регионалне ланце вриједности	/
	3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности	/

Стратегија развоја туризма ФБиХ за период 2022–2027.		
Приоритет	Мјера	Стратегија развоја туризма ФБиХ за период 2022–2027.
Приоритет 1.1. Дигитализација субјеката мале привреде	1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора	Приоритет 2. Развој дестинацијског туризма
		Приоритет 1. Развој туристичког производа
Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологаације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	Приоритет 4. Унапређење потицајног окружења за развој одрживог туризма
	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	

Приоритет 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	2.1.2. Осигурати бољи приступ финансијама за растуће и нове субјекте мале привреде	Приоритет 4. Унапређење потицајног окружења за развој одрживог туризма
Приоритет 2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва	2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере	Приоритет 3. Развој људских ресурса

Стратегија пољопривреде и руралног развоја ФБиХ 2021–2027. (нацрт)		
Приоритет	Мјера	Стратегија пољопривреде и руралног развоја ФБиХ 2021–2027.
Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	Приоритет 4. Допринос ублажавању и прилагођавању утицаја климатских промјена и веће коришћење одрживе енергије
Приоритет 2.1. Пословно окружење за развој мале привреде	2.1.2. Осигурати бољи приступ финансијама за растуће и нове субјекте мале привреде	Приоритет 1: Подршка одрживог дохотка и отпорности пољопривредних gospodarstava како би се побољшала сигурност снабдјевености храном
Приоритет 2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва	2.2.2. Подршка развоју предузетништва младих, предузетништва жена и друштвеног предузетништва	Приоритет 7. Привлачење младих пољопривредника и стварање пословног амбијента у руралним подручјима
Приоритет 3.1. Иновације пословања мале привреде	3.1.1. Подршка умрежавању и сарадњи за унапређење иновација субјеката мале привреде	Приоритет 2: Јачање тржишне оријентисаности, повећање конкурентности, укључујући стављање већег нагласка на истраживање, технологију и дигитализацију
	3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у програмима иновација ЕУ-а	Приоритет 2: Јачање тржишне оријентисаности, повећање конкурентности, укључујући стављање већег нагласка на истраживање, технологију и дигитализацију
Приоритет 3.2. Глобални и регионални ланци вриједности	3.2.1. Мапирати и подржавати регионалне ланце вриједности	Приоритет 2: Јачање тржишне оријентисаности, повећање конкурентности, укључујући стављање већег нагласка на истраживање, технологију и дигитализацију
	3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности	Приоритет 3: Унапређење положаја пољопривредних произвођача у ланцу вриједности пољопривредних производа;

Транспортна Стратегија Федерације Босне и Херцеговине 2016–2030.		
Приоритет	Мјера	Транспортна Стратегија Федерације Босне и Херцеговине 2016–2030
Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.1. Пужати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	Специфични циљеви Стратегије: Праћење емисије штетних гасова
	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	

Стратегија прилагођавања на климатске промјене и нискоемисионог развоја БиХ за период 2020–2030.		
Приоритет	Мјера	Стратегија прилагођавања на климатске промјене и нискоемисионог развоја БиХ за период 2020–2030.
Приоритет 1.2. Зелена транзиција мале привреде	1.2.1. Пужати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)	Приоритетно подручје дјеловања: 5.2.2. Ефективни приступи прилагођавања на климатске промјене 6.1.3. Ефикасно коришћење енергије 6.1.4. Енергетска транзиција и одговорност према животној средини
	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији	

8.2 Детаљан преглед мјера

Веза са стратешким циљем	1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији
Приоритет	1.1. Дигитализација пословања мале привреде
Назив мјере	1.1.1. Убрзати дигиталну трансформацију малих и средњих предузећа (Мјера 1.1.2. СР ФБиХ)
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Подизати конкурентности МСП-а уз концепт е-пословања и е-трговине. Развијати партнерство с логистичким компанијама, финансијским институцијама и другим потенцијалним партнерима у ланцу стварања вриједности.
	Активности мјере <ul style="list-style-type: none"> ● Реализација програма подршке дигитализацији пословања субјеката мале привреде (ФМРПО); ● Довршавање законодавног и стратешког оквира за е-пословање и е-трговину (ФМПик, ФМТ);

	<ul style="list-style-type: none"> ● Подстицање субјеката мале привреде на прихваћање е-трговине и е-пословања (ФМРПО, ФМТ, ФМЕРИ); ● Реализација програма едукације менаџмента субјеката мале привреде и њихових радника уз задовољавање заједничких ЕУ стандарда о заштити података и кибернетичкој сигурности (ПК); ● Израда и реализација програма субвенционирања и повољног кредитирања Развојне банке за улагања у развој е-трговине и е-пословања (РБ ФБиХ). 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	● Е-трговина (мала предузећа 10–49 запослених)		20 (2019) (БиХ)	50	ЕУРОСТАТ (БиХ)
	● Е-трговина (средња предузећа 50–249 запослених)		22 (2019) (БиХ)	50	ЕУРОСТАТ (БиХ)
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Повећање ефикасности предузећа која пословање обављају на уобичајени, традиционални начин.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	2,2	0,2	/	/	2,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство трговине, Федерално министарство промета и комуникација, Развојна банка ФБиХ, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије, Привредна комора Федерације БиХ				
Циљне групе	МСП				

Веза са стратешким циљем	1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији
Приоритет	1.1. Дигитализација пословања мале привреде

Назив мјере	1.1.2. Подстицати развој иновативних дигиталних рјешења и компанија у софтверској индустрији				
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Промовисати и стимулисати истраживања и иновације у ИКТ индустрији те потакнути развој ИКТ индустрије у ФБиХ				
	Активности мјере				
	<ul style="list-style-type: none"> • Доношење потицајне порезне политике за пословне субјекте из ИТ сектора (ФМФ); • Путем Развојне банке, под повољним условима, кредитирати набавку опреме и инфраструктуре за развој компанија ИТ сектора (РБ ФБиХ); • Мапирање и истраживање могућности за координацију и сарадњу како би се омогућиле иновације у МСП-има кроз повезивање МСП-а и научноистраживачких институција (ФМРПО и ПК ФБиХ); • Подстицати пројекте подршке иновацијама у субјектима мале привреде (ФМРПО, ФМЕРИ, РБ ФБиХ). 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације	
	• % годишње промјене броја предузећа у ИТ сектору	10,7 (2019)	20,0	ФЗС	
	• % годишње промјене броја запослених у предузећима ИТ сектора	18,5 (2019)	30,0	ФЗС	
	• % учешћа бруто додане вриједности ИТ сектора у БДП-у	1,2 (2019)	4,0	ФЗС	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Осигурање раста и развоја ИТ предузетништва и старт-уп предузећа у софтверској индустрији. Позиционирање ИТ сектора као најперспективнијег и најбрже растућег сектора у ФБиХ.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	32,0	10,7	-	-	21,3
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				

Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство промета и комуникација, Федерално министарство финансија, Развојна банка, Привредна комора ФБиХ
Циљне групе	Предузећа у софтверској индустрији

Веза са стратешким циљем	1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији			
Приоритет	1.1. Дигитализација пословања мале привреде			
Назив мјере	1.1.3. Подржавати развој предузетништва креативног сектора (Мјера 1.3.3. СР ФБиХ)			
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере:			
	Кроз пројекте подршке и порезне олакшице подржати развој креативног сектора који ће допринијети креирању нових “креативних” радних мјеста, диверсификовати пословне моделе у креативној индустрији и осигурати раст и развој овог сектора.			
	Активности мјере			
	<ul style="list-style-type: none"> • Осигурати порезне олакшице за сектор креативне индустрије (ФМФ); • Подржати пројекте израде промотивних филмова за индустрије, кластере и компаније, те дистрибуцију и промоцију различитим видовима комуникације (интернет, ТВ итд.) (ФМКиС); • Осигурати инфраструктурне предуслове (простор, опрему и др.) за покретање и развој предузећа у области креативне индустрије (ФМРПО); • Опремити радионице за образовне институције које се баве креативним сектором (ФМОН); • Осигурати и подстицати повезивање образовних институција у области креативне индустрије с пословним сектором (ФМРПО, ФМОН); • Промовисати упис и подстицати повећање броја дипломаната у области креативне индустрије, посебно индустријског дизајна (ФМОН); • Провести едукацију слабије запошљивих категорија за рад у секторима креативне и ИТ индустрије, те у том смислу посебно подстицати рањиве групе као што су: незапослене жене, жене с инвалидитетом, жене жртве насиља, Ромкиње итд. (ФМРПО); • Промовисати вриједности и важност развоја новог дизајна за индустрију и МСП кроз омогућавање предузећима тестирања нових пракси и развоја производа више додане вриједности (ФМРПО); • Мапирати расположиве и потенцијалне ресурсе креативне индустрије ради стицања увида у стање сектора (ФМОН, ФМКиС); 			
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације

	<ul style="list-style-type: none"> Вриједност у креативној и културној индустрији, у 000 КМ 	472.190 (2018)	800.000	ФЗС	
	<ul style="list-style-type: none"> Број запослених у креативној и културној индустрији 	16.355 (2019)	25.000	ФЗС	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Развој креативног сектора допринијеће економском расту.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	24,0	8,0	-	-	16,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство културе и спорта, Федерално министарство околиша и туризма, Федерално министарство образовања и науке, Федерално министарство финансија				
Циљне групе	Привредни сектор, креативна индустрија, образовне институције				

Веза са стратешким циљем	1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији
Приоритет	1.2. Зелена транзиција мале привреде
Назив мјере	1.2.1. Пружати подршку малим и средњим предузећима на побољшању енергетске ефикасности и принципа “зелене економије” и “екологизације” (Мјера 3.3.2. СР ФБиХ)
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Подстицати унапређење конкурентности МСП-а у ФБиХ кроз подршку унапређењу енергетске ефикасности и примјени принципа зелене економије.
	Активности мјере
	<ul style="list-style-type: none"> Путем Развојне банке, под повољним условима, кредитирати МСП за увођење зелене економије и побољшање енергетске ефикасности (РБ ФБиХ, ФМРПО); Путем Развојне банке, финансијских институција, међународних организација у координацији с надлежним министарствима развити

	<p>програме субвенционирања набавке електричних возила и замјене конвенционалних возила за електрична возила, те субвенционирање изградње инфраструктуре пунионица, у циљу унапређења енергетске ефикасности МСП (ФМЕРИ);</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Субвенционирати енергетске аудите ФМЕРИ, ФМОиТ, Фонд за заштиту околиша ФБиХ); ● Активно учествовати у програмима и иницијативама СБ, ЕБРД-а, ОЕЦД-а, УНДП-а, ГИЗ-а (ФМРПО); ● Активно учествовати у програмирању ИПА ИИИ за БиХ и Западни Балкан (истраживање и искоришћавање прилика из Економског и инвестицијског плана и Зелене агенде за Западни Балкан) (ФМРПО); ● Развити намјенске програме финансијске и техничке подршке финансирању енергетске ефикасности из јавних и приватних средстава. (кантонална министарства надлежна за МСП, ЈЛС); ● Подстицати повећање искористивости енергије као и смањити емитирање штетних материја. (ФМПУ, ФМЕРИ, ФМРПО, Фонд за заштиту околиша ФБиХ; кантонална министарства надлежна за МСП). 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификациј е
	● Удио МСП-а који су имплементирали мјере енергетске ефикасности у односу на укупан број МСП-а		0	1.200	ФМРПО
	● Успостављен фонд за подршку пројектима енергетске ефикасност		Не (2020)	Да	ФМЕРИ, ФМПУ
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Побољшање енергетске ефикасности малих и средњих предузећа представља и могућност повећања продуктивности.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	17,0	7,0	-	-	10,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, кантонална министарства надлежна за малу привреду, Федерално министарство просторног				

	уређења, јединице локалне самоуправе, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије, Фонд за заштиту околиша ФБиХ
Циљне групе	МСП

Веза са стратешким циљем	1. Конкурентна мала привреда заснована на иновацијама, дигитализацији и зеленој економији			
Приоритет	1.2. Зелена транзиција мале привреде			
Назив мјере	1.2.2. Подржати и убрзати прелаз субјеката мале привреде ка зеленој економији			
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Развој окружења које олакшава зелену транзицију уз јачање капацитета свих релевантних актера за зелену транзицију, подршка субјектима мале привреде ФБиХ у прелазу ка зеленој економији, унапређењу њихове конкурентности као и усклађивању с прописима за њихов излазак на ЕУ тржиште			
	Активности мјере <ul style="list-style-type: none"> ● Подстицати реализацију пројеката/програма субјеката мале привреде за прелаз ка зеленој економији (ФМРПО, Фонд за заштиту околиша ФБиХ); ● Реализовати програме подизања свијести и јачања капацитета представника МСП-а за анализу могућности и примјену принципа зелене економије уз подстицање колаборативних пројеката свих релевантних актера на путу зелене транзиције (ФМРПО, ФМОиТ); ● Подстицати отварање нових “зелених” радних мјеста (ФЗЗЗ, ФМРПО); ● Промовисати примјере најбољих пракси и научених лекција предузећа – лидера у реализацији принципа зелене економије (ФМОиТ, ПК ФБиХ, ФМРПО); ● Промовисати и даље унапређивати кредитне линије РБ ФБиХ “Кредитна линија за дугорочно кредитирање пројеката обновљивих извора енергије” и “Кредитна линија за дугорочно кредитирање побољшања енергетске ефикасности” (РБ ФБиХ, ФМРПО); ● Подстицати увођење еко-ознака ради промовисања израде, производње, маркетинга и употребе производа са смањеним утицајем на животну средину (ФМОиТ); ● Изградња капацитета за provedбу зелене транзиције (јавне установе и агенције, пословни субјекти и институције за истраживање и развој, грађани) (ФМРПО, ФМОиТ и међународне организације). 			
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације

	<ul style="list-style-type: none"> Удио МСП-а који су имплементирал и мјере енергетске ефикасности у односу на укупан број МСП-а 	0	1.200	ФМРПО	
	<ul style="list-style-type: none"> Успостављен фонд за подршку пројектима енергетске ефикасност 	Не (2020)	Да	ФМЕРИ, ФМПУ	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Подстицање зелене транзиције и приближавање ЕУ токовима уз унапређење конкурентности МСП-а и смањења негативног утицаја пословања на животну средину				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	35,0	15,0	-	-	20,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство околиша и туризма, Федерални завод за запошљавање, Развојна банка ФБиХ, Привредна комора ФБиХ, Фонд за заштиту околиша				
Циљне групе	МСП и обрти				

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре
Приоритет	2.1. Пословно окружење за развој мале привреде
Назив мјере	2.1.1. Олакшати и убрзати процесе уласка у пословну активност и изласка из ње (Мјера 1.3.1. СР ФБиХ)
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере:
	Уклонити препреке уласку у пословну активност и изласку из ње, као и препреке обављању предузетничке активности, како би се потакло оснивање нових и очување постојећих субјеката мале привреде, али и потакла динамика предузетничке активности.
	Активности мјере

	<ul style="list-style-type: none"> • Израда и имплементација закона из надлежности ФМРПО-а (Закон о потицању развоја мале привреде, Закон о предузетничкој инфраструктури, Закон о обрту и сродним дјелатностима, Закон о друштвеном предузетништву); • Израда подзаконских аката за постојеће и нове законе из надлежности ФМРПО-а (Закон о обрту и сродним дјелатностима, Закон о потицању развоја мале привреде, Закона о предузетничкој инфраструктури, Закона о друштвеном предузетништву); • Подстицати измјене и допуне законских и подзаконских аката који утичу на пословање субјеката мале привреде из надлежности ФМРПО-а и других федералних и кантоналних министарстава; • Подстицати успоставу функционалног једношалтерског система регистрације пословних субјеката, добивања потребних дозвола, те омогућити електронску регистрацију пословних субјеката и осигурати јединствен регистар пословних субјеката; • Креирати и имплементирати програме развоја мале привреде; • Подстицање умрежавања свих релевантних учесника као што су федерални управни органи, обртничка и привредна комора, научноистраживачке институције, надлежна министарства, те други субјекти и институције чија је задаћа и интерес јачање предузетничких капацитета ради осигурања размјене знања и добре праксе, доступности информација о могућностима финансирања предузетничких пројеката, те других информација које придонесе успјешнијем пословању 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	<ul style="list-style-type: none"> • Покретање пословне активности, ранг 		184/190 (2019) (БиХ)	100/190	СБ
	<ul style="list-style-type: none"> • Финансирање малих и средњих предузећа, ранг 		106/141 (2019) (БиХ)	70/141	WEФ
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Раст броја привредних субјеката, што доприноси расту запослености и економском расту				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	31,2	10,4	-	-	20,8
Период имплементације мјере	2022–2024.				

Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта за обрте, а Федерално министарство енергије, рударства и индустрије за привредна друштва (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије, Федерално министарство финансија, Федерално министарство просторног уређења, Федерално министарство правде, Федерална информатичка агенција, Развојна банка ФБиХ, привредне и обртничке коморе, Удружење послодаваца, ФЕРК, електропривреде, кантоналне владе, општински судови, ЈЛС
Циљне групе	Привредни сектор

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре			
Приоритет	2.1. Пословно окружење за развој мале привреде			
Назив мјере	2.1.2. Подршка и промоција друге шансе и брзог поновног почетка			
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере:			
	Циљ мјере је развијање политика “друге шансе” за предузетнике, како би се избјегао “губитак предузетничког потенцијала” и превазишла “стигматизација” предузетника који су банкротирали или затворили своја предузећа услјед неуспјеха.			
	Активности мјере			
	<ul style="list-style-type: none"> ● Реализација програма едукације и јачања предузетничких вјештина како би се потакло брзо реструктурирање и нови почетак након затварања субјекта мале привреде (ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Реализација програма подизања свијести о могућностима поновног покретања субјекта мале привреде (ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Промоција добрих пракси брзог поновног почетка након затварања субјекта мале привреде (ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Подстицати реализацију пројеката за предузетнике који поновно покрећу пословање (ФМРПО, ФЗЗЗ); ● Убрзање процеса затварања субјекта мале привреде (ФМЕРИ, ФМП, ФМРПО) 			
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне Вриједности (2022)	Циљне Вриједности (2027)	Извор верификациј е

	<ul style="list-style-type: none"> Промовисање друге шансе (Поддимензија 2.3) 	2,20	3,10	ФМРПО	
	<ul style="list-style-type: none"> Број подржаних програма едукације усмјерених на поновно покретање пословања 	0	5	ФМРПО	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Подстицање динамике предузетничке активности као и оснивање нових предузећа од стране искусних предузетника чиме се остварује допринос економском расту и развоју.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	14,6	1,8	-	-	12,8
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство правде, Федерално министарство енергије, рударства и индустрије, Федерални завод за запошљавање				
Циљне групе	МСП и обрти				

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре
Приоритет	2.1. Пословно окружење за развој мале привреде
Назив мјере	2.1.3. Осигурати бољи приступ капиталу

Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања*	Циљ мјере:
	Циљ мјере је олакшање приступа капиталу, како за покретање тако и за развој пословања како би се потакла динамика предузетничке активности, али и основа за даљи раст и развој субјеката мале привреде ФБиХ.
	Активности мјере
	<ul style="list-style-type: none"> Олакшавање приступа финансијама за субјекте мале привреде (ФМФ, РБ ФБиХ, ФМРПО);

	<ul style="list-style-type: none"> ● Подстицати оснивање кредитно-гарантних фондова с осигураним гаранцијама за развој пословања субјеката мале привреде и оснажити постојећи Кредитно-гарантни фонд Владе ФБиХ (РБ ФБиХ, ФМРПО); ● Реализовати унапређења регулаторног оквира за подстицање успоставе фондова ризичног капитала, пословних анђела (ФМФ, РБ ФБиХ, ФМРПО); ● Промовисати и обезбиједити алтернативне изворе финансирања за субјекте мале привреде (Фондови ризичног капитала и други) (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Промовисати прилике за финансирање субјеката мале привреде из намјенских фондова ЕУ-а, као нпр. Програм за развој предузећа и иновације (Вестерн Балкан Ентерприсе Девелопмент анд Инноватион Фацилити – WB ЕДИФ) (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Реализовати програме обуке за унапређење финансијске писмености и финансијске обуке међу субјектима мале привреде (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ) ● Редовно ажурирање базе доступних подстицаја као и корисника подстицаја за субјекте мале привреде ФБиХ (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ) 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности и (2027)	Извор верификације
	<ul style="list-style-type: none"> ● Доношење Закона о гарантном фонду 		Не	Да	ФМФ/ надлежна министарства
	<ul style="list-style-type: none"> ● Приступ финансијама за МСП (Димензија 6) 		3,34	4,0	ФМРПО
	<ul style="list-style-type: none"> ● Екосистем ризичног капитала (Поддимензија 6.4) 		1,53	2,90	ФМРПО
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Стварање основе за оснивање и даљи раст и развој субјеката мале привреде, доприносећи новом запошљавању, стварању додатне вриједности, економском расту и развоју ФБиХ.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	20,0	8,0	-	-	12,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				

Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство финансија, Развојна банка ФБиХ, Привредна комора ФБиХ, Обртничка комора ФБиХ
Циљне групе	МСП и обрти, банке и друге финансијске институције

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре
Приоритет	2.2. Подузетничко учење и циљани облици предузетништва
Назив мјере	2.2.1. Подршка развоју и интеграцији програма предузетничког учења у формално и неформално образовање и планирање каријере
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Потакнути развој предузетничких компетенција кроз систем образовања у ФБиХ, од основног до високошколског образовања, стварајући основу за осигурање људског капитала неопходног за успјешно покретање пословних подухвата.
	Активности мјере
	<ul style="list-style-type: none"> ● Реализовати програм финансијске подршке предузетничком учењу у институцијама формалног образовања (основним и средњим школама, факултетима) (ФМРПО, ФМОН, надлежна кантонална министарства); ● Реализовати програм финансијске подршке предузетничком учењу у формалном и неформалном образовању (регистровани пружаоци пословних услуга) (ФМРПО, кантонална министарства образовања); ● Реализовати програме финансијске подршке одржавања радионица и других облика едукације о предузетничким вјештинама у основним и средњим школама, а с циљем промоције обртништва, повећање интересовања и компетенција ученика за предузетничку каријеру (ФМРПО, кантонална министарства образовања); ● Реализовати програме финансијске подршке програмима и пројектима јачања предузетничких компетенција наставника у основним и средњим школама и професора на факултетима (ФМРПО, кантонална министарства образовања); ● Реализовати програме промоције успјешних домаћих предузетника у оквиру наставних планова (кантонална министарства образовања, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ, ФМРПО); ● Промовисати доступне услуге подршке за субјекте мале привреде ФБиХ (ПК ФБиХ, ОК ФБиХ, ФМРПО); ● Израдити студију о потребама субјеката мале привреде за обукама о предузетничком учењу и предузетничким компетенцијама (ФМРПО у сарадњи с надлежним кантоналним министарствима, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ);

	<ul style="list-style-type: none"> Редовно ажурирање базе доступних потицаја као и корисника потицаја за субјекте мале привреде ФБиХ (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); Успоставити систем акредитације пружалаца пословних услуга подршке (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ). 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	• Број реализованих едукативних програма		2.72	3,50	ФМРПО
	• Успостављен систем акредитације пружалаца пословних услуга подршке		НЕ	ДА	ФМРПО
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Развојни ефекат мјере огледа се у јачању предузетничких компетенција постојећих и потенцијалних предузетника као и већем коришћењу услуга подршке, што доприноси већем расту и развоју субјеката мале привреде па тиме и цијелокупном привредном развоју ФБиХ.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	5,0	2,5	-	-	2,5
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство, развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство, развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство образовања и науке, надлежна кантонална министарства, Привредна комора ФБиХ, Обртничка комора ФБиХ				
Циљне групе	ученици основних и средњих школа, студенти, субјекти мале привреде, наставници и професори				

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре
Приоритет	2.2. Предузетничко учење и циљани облици предузетништва
Назив мјере	2.2.2. Развој предузетништва младих, жена и друштвеног предузетништва
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	<p>Циљ мјере:</p> <p>Пружити подршку оснивању и очувању пословних подухвата младих и жена, као и подршку у области друштвеног предузетништва, како би се потакле рањиве категорије становништва на самозапошљавање и самосталност на тржишту рада.</p>

	Активности мјере			
	<ul style="list-style-type: none"> ● Реализовати обуке у циљу подизања свијести рањивих категорија друштва о предностима предузетништва и процесу уласка у предузетничку активности (ФМРПО, ФМРСП, ФЗЗЗ, ГЦ ФБиХ, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Реализовати програме подршке развоју предузетништва младих и предузетничкој активности младих (ФМРПО, ФЗЗЗ); ● Реализовати програме подршке развоју предузетништва жена и предузетничкој активности жена (ФМРПО, ГЦ ФБиХ); ● Реализовати програме подршке за субјекте мале привреде који запошљавају особе с посебним потребама (ФМРПО, ФМРСП, ФЗЗЗ); ● Реализовати програме подршке развоју друштвеног предузетништва (ФМРПО, ФМРСП); ● Имплементирати законске и подзаконске акте о развоју друштвеног предузетништва (ФМРПО, ФМРСП); ● Обезбиједити промоцију успјешних субјеката мале привреде које су основали млади и жене (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Израда промотивног материјала/каталога успјешних предузетничких прича (ФМРПО, ПК ФБиХ, ОК ФБиХ); ● Подржати регионалне и међународне програме умрежавања жена у циљу промоције и подстицања жена на предузетништво (ФМРПО, ГЦ ФБиХ). 			
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификац ије
	● Предузетништво жена (Poddimenzija 1.2)	3,65	4,00	ФМРПО
	● Удио подржаних МСП-а у већинском власништву жена у укупном броју подржаних МСП-а.	35%	45%	ФМРПО
	● Удио подржаних МСП-а у већинском власништву младих лица (до 35 година) у укупном броју подржаних МСП-а.	35%	45%	ФМРПО
	● Број друштвених предузећа подржаних кроз програме подршке ФМРПО-а	0	30	ФМРПО

Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Реализацијом мјере потакнуће се млади, жене, особе с инвалидитетом и друге рањиве категорије на покретање пословања и samozапoшљавање те уз стручну и менторску подршку потаћи одрживост таквих пословних субјеката, доприносећи повећању прихода њихових домаћинстава и задржавању наведених лица у БиХ.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	10,0	4,0	--	-	6,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство, развоја, подuzетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подuzетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство, развоја, подuzетништва и обрта, Федерално министарство рада и социјалне политике, Федерални завод за запoшљавање, Гендер центар ФБиХ, Привредна комора ФБиХ, Обртничка комора Федерације				
Циљне групе	Млади, жене, особе с посебним потребама, друштвена предузећа				

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре
Приоритет	2.3. Предузетничка инфраструктура
Назив мјере	2.3.1. Подржавати успоставу и развој предузетничких зона
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Подржати успоставу и развој предузетничких зона у сврху осигурања повољнијих услова за покретање и развој предузетничке активности.
	Активности мјере
	<ul style="list-style-type: none"> ● Имплементација законских и подзаконских аката који се односе на предузетничке зоне (ПЗ) (ФМРПО); ● Реализовати програме финансијске подршке изради планских докумената и студија ПЗ – израда студије оправданости оснивања и успостављања предузетничке зоне; израда идејног, главног и изведбеног пројекта свих садржаја предузетничке зоне; израда инвестицијске студије предузетничке зоне/студије изводљивости и др. (ФМРПО); ● Реализовати програме финансијске подршке за изградњу енергетске, комуналне, транспортне и комуникацијске инфраструктуре у предузетничкој зони (ФМРПО);

	<ul style="list-style-type: none"> ● Реализовати програме финансијске подршке јачања конкурентности ПЗ-а (за излазак на нова, међународна тржишта и циљано привлачење потенцијалних инвеститора /корисника предузетничке зоне (ФМРПО); ● Реализовати програме финансијске подршке јачања предузетничких компетенција менаџмента предузетничких зона и корисника предузетничких зона (ФМРПО); ● Промоција и ажурирање веб-портала пословних зона Федерације (ФМРПО, ЈЛС); ● Промовисати успјешне пословне зоне, прилике и погодности које нуде за инвеститоре односно садашње и будуће кориснике (ФМРПО, ЈЛС). 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификаци је
	● Број пословних субјеката у предузетничким зонама		1200	1500	ФМРПО
	● Ниво ажурности веб-портала пословних зона Федерације		70%	100%	ФМРПО
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Развојни ефекат мјере огледа се у повећању инвестиција на подручју ФБиХ, тиме и повећања БДП-а и повећања степена економског раста и развоја.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	62,0	30,0	-	-	32,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, кантонална министарства надлежна за малу привреду, ЈЛС				
Циљне групе	ЈЛС, субјекти мале привреде, инвеститори				

Веза са стратешким циљем	2. Развој пословног окружења и унапређење предузетничке инфраструктуре			
Приоритет	2.3. Предузетничка инфраструктура			
Назив мјере	2.3.2. Подржати успоставу и развој предузетничких потпорних институција			
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања*	Циљ мјере: Циљ мјере је потакнути и подржати оснивање и развој предузетничких потпорних институција, како би се пружила свеобухватнија подршка развоју предузетништва.			
	Активности мјере <ul style="list-style-type: none"> ● Имплементација законских и подзаконских аката који се односе на подузетничке институције за подршку (ППИ) (ФМРПО, ЈЛС и ППИ); ● Реализовати програме финансијске подршке за израду планских докумената и студија ППИ-а – израда инфраструктурних пројеката укључујући израду идејних, главних и изведбених пројеката, студија изводљивости и користи (ФМРПО); ● Реализовати програме финансијске подршке јачања капацитета ППИ-а – изградња, адаптација, реконструкција и опремање објеката подузетничких потпорних институција (ФМРПО); ● Реализовати програме финансијске подршке подизање квалитете услуга ППИ-а – пружање савјетодавних и менторских услуга, развојно-истраживачких и техничко-технолошких услуга, циљано привлачење инвестиција, пружање стручне помоћи за развој пословања, умрежавање и ширење тржишта (ФМРПО); ● Реализовати програме финансијске подршке јачања подузетничких компетенција – подизање конкурентске способности подузетника едукацијом и унапређењем подузетничких знања и вјештина (ФМРПО и ППИ); ● Реализовати активности промоције новоуспостављених подузетничких потпорних институција (ФМРПО и ППИ). 			
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	<ul style="list-style-type: none"> ● Број подржаних ППИ-а средствима програма финансијске подршке ФМРПО-а 	20	30	ФМРПО
<ul style="list-style-type: none"> ● Број новоуспостављених подузетничких потпорних институција 	0	5	ФМРПО	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Подршком успостави и развоју подузетничких потпорних институција јача се потенцијал за успоставу и очување пословања субјеката мале привреде, тиме и			

	основа за нова запошљавања, стварање додатне вриједности и у коначници доприноси економском развоју.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	16,0	8,0	-	-	8,0
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, кантонална министарства надлежна за малу привреду, ЈЛС				
Циљне групе	ЈЛС, субјекти мале привреде, инвеститори, подузетничке потпорне институције, Привредна комора ФБиХ				

Веза са стратешким циљем	3. Иновације и Интернационализација мале привреде
Приоритет	3.1. Иновације пословања мале привреде
Назив мјере	3.1.1. Подршка умрежавању и изградњи инфраструктуре за подршку иновацијама у субјектима мале привреде
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања*	Циљ мјере: Осигурати финансијску подршку за иновације МСП, подршку умрежавању и јавно-приватној сарадњи, посебно у дијелу успоставе секторских мрежа за унапређење иновација те подршку изградњи инфраструктуре која ће бити у функцији подршке иновацијама.
	Активности мјере
	<ul style="list-style-type: none"> ● Пилотирање ваучер шема за иновације МСП-а; ● Осигурање финансирања за пројекте подршке иновацијама; ● Мапирање и истраживање могућности за координацију и сарадњу, како би се омогућиле иновације у МСП-има кроз њихово повезивање с научноистраживачким институцијама; ● Успостављање секторских мрежа за иновације и јачање постојећих МСП-а (сектор метала, дрвета, ИТ итд.); ● Промовисање иновационих мрежа између производних и ИТ услужних предузећа;

	<ul style="list-style-type: none"> ● Пилотирање и успостава тематских мрежа (нпр. за развој вјештина, озелењавање МСП-а или енергетску ефикасност као иновативан пословни модел); ● Предлагање интервенција и политика за подршку иновацијама; ● Подржавати истраживачко-развојне и иновацијске активности; ● Пилотирање и успостава ХУБ-ова за дигитализацију и развој производа; ● Успостава нових и развој постојећих центара компетенција за иновације високошколским установама. 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	● Институционалне услуге подршке државних институција за иновативна мала и средња предузећа (Поддимензија 8б.2)		1,84	3,00	ФМРПО
	● Износ потицајних средстава ФМРПО-а за иновације на годишњем нивоу		0	100.000	ФМРПО
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Реализација мјере ће допринијети унапређењу окружења у којем иновације настају и развијају се, тиме и цијелокупној иновативности мале привреде ФБиХ, али и Босне и Херцеговине, стварајући додатну вриједност на тржишту и доприносећи повећању БДП-а и запослености.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	13,0	8,5	-	-	4,5
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство енергетике, рударства и индустрије, Привредна комора ФБиХ				
Циљне групе	Научноистраживачке институције, МСП, удружења иноватора, центри компетенција				

Веза са стратешким циљем		3. Иновације и Интернационализација мале привреде		
Приоритет	3.1. Иновације пословања мале привреде			
Назив мјере	3.1.2. Подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у ЕУ програмима иновација			
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Кроз активности подршке подстицати иновативност, умрежавање и учешће МСП-а у програмима иновација ЕУ, како би се искористили доступни програми подршке, али и допринијело иновативности цјелокупне привреде ФБиХ.			
	Активности мјере			
	<ul style="list-style-type: none"> ● Подстицање реализације програма едукације о ПЦМ-у, иновативности, енергетској ефикасности, циркуларној економији и другим тематским областима, како би се јачале компетенције представника МСП-а за коришћење ЕУ програма за иновације; ● Подстицати МСП-а за учешће у ЕУ пројектима иновација; ● Реализација информативних догађаја о могућностима и начинима приступа ЕУ програмима иновација; ● Израда промотивних материјала и промоција добрих пракси приступа ЕУ програмима иновација; ● Даља примјена и развој ЕЕН-а (Европске мреже подузетништва) и јачање особља ЕЕН-а; ● Активно учешће у програмима и иницијативама WB, ЕБРД-а, ОЕЦД-а, УНДП-а, ГИЗ-а и других међународних донатора; ● Подстицати активну улогу у програмирању ИПА ИИИ за БиХ и Западни Балкан (истраживање и искоришћавање прилика из Економског и инвестиционог плана и Зелене агенде за Западни Балкан) ● Обезбиједити фонд подршке за суфинансирање учешћа МСП-а у ЕУ програмима иновација 			
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)	Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	<ul style="list-style-type: none"> ● Број реализованих програма едукације за јачање капацитета МСП-а у области ПЦМ-а на годишњем нивоу 	1	5	ПК ФБиХ

	<ul style="list-style-type: none"> Сарадња малих и средњих предузећа и истраживачких институција и пренос технологије (Поддимензија 8б.) 	1,97	3,20	ФМРПО	
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Реализација мјере допринијеће јачању иновативности и конкурентности МСП-а с подручја ФБиХ, приближавајући их савременим токовима пословања и примјени иновација.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	12,8	6,5	-	-	6,3
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Привредна комора ФБиХ, подузетничке потпорне институције (ППИ – Развојне агенције и друге ППИ)				
Циљне групе	МСП				

Веза са стратешким циљем	3. Иновације и Интернационализација мале привреде			
Приоритет	3.2. Глобални и регионални ланци вриједности			
Назив мјере	3.2.1. Мапирати и подржати регионалне ланце вриједности			
Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања	Циљ мјере: Подршка мапирању као и даљем развоју ланаца вриједности као мотора развоја.			
	Активности мјере			
	<ul style="list-style-type: none"> Реализовати активности јачања стратешког и планског надзора над тржиштем; Подстицање успоставе пословног модела заснованих на платформама за сарадњу; Подстицање пословних сарадњи унутар ланаца вриједности, међу секторима као и с великим предузећима, институцијама знања, невладиним организацијама и др.; Реализација програма умрежавања предузетника у сврху мапирања ланаца вриједности; 			

	<ul style="list-style-type: none"> • Развој системског рјешења за јачање људских ресурса за послове будућности и ефикасно функционисање ланаца вриједности; • Јачати капацитете струковних и савјетодавних тијела и организација за пружање подршке субјектима мале привреде у укључивање у регионалне ланце вриједности. 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	• Број подржаних пројеката развоју пословног модела заснованог на платформама за сарадњу		0	10	ФМРПО
	• Број подржаних пројеката МСП-а за укључивање у регионалне ланце вриједности		0	10	ФМРПО
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Развојни ефекат мјере огледа се и у јачим партнерствима унутар ланаца вриједности те тиме већој отпорности пословних субјеката на кризе.				
Индикативна финансијска конструкција с изворима финансирања	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)
	12,0	7,8	-	-	4,2
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Федерално министарство индустрије, енергетике и рударства, Привредна комора ФБиХ				
Циљне групе	МСП и обрти				

Веза са стратешким циљем	3. Интернационализација мале привреде у регионалним и глобалним ланцима вриједности
Приоритет	3.2. Глобални и регионални ланци вриједности
Назив мјере	3.2.2. Подршка интеграцији малих и средњих предузећа у глобалне ланце вриједности
	Циљ мјере:

Опис мјере с оквирним подручјима дјеловања*	Учешћем у глобалним ланцима вриједности малим и средњим предузећима омогућава да повећају своју ефикасност и основне компетенције специјализирајући се за одређене сегменте производње.				
	Активности мјере				
	<ul style="list-style-type: none"> ● Подстицати заједничке наступе МСП-а на иностраним тржиштима; ● Пружити подршку кластеризацији и умрежавању МСП-а ради остваривања повољније преговарачке позиције; ● Подстицати организирање пословних сусрета (Б2Б); ● Подстицати укључивање домаћих МСП-а у ланце снабдијевања страних инвеститора у БиХ; ● Пружити подршку повезивању МСП-а из ФБиХ с МСП-а из региона у оквиру ЦЕФТА-е, организовање пословних сусрета у сарадњи с удружењима привреда страних земаља у БиХ; ● Подстицати укључивање субјеката мале привреде ФБиХ у глобалне ланце вриједности у зеленој економији; ● Подстицати укључивање субјеката мале привреде на регионалне и међународне сајамске активности у циљу умрежавања и повезивања с глобалним ланцима; ● Јачати капацитете струковних и савјетодавних тијела и организација за пружање подршке субјектима мале привреде у укључивање у глобалне ланце вриједности; ● Подстицати организовање обука у области извозног маркетинга и другим мјерама. 				
Индикатори за праћење резултата мјере	Индикатори (излазног резултата и крајњег резултата)		Полазне вриједности (2022)	Циљне вриједности (2027)	Извор верификације
	● Број од ФМРПО-а подржаних пројеката МСП-а за учешће на регионалним и међународним сајмовима у циљу умрежавања		0	5	ФМРПО
	● Број подржаних пројеката МСП-а за укључивање у глобалне ланце вриједности од стране ФМРПО-а		0	10	ФМРПО
Развојни ефекат и допринос мјере остварењу приоритета	Развојни ефекат мјере огледа се у подстицању извоза, размјени искустава и успостави сарадњи субјеката мале привреде ФБиХ на регионалном тржишту.				
Индикативна финансијска	Укупно (мил. КМ)	Буџетска средства (мил. КМ)	Кредитна средства (мил. КМ)	Средства ЕУ-а (мил. КМ)	Остали извори (мил. КМ)

конструкција с изворима финансирања	12,0	6,5	-	-	5,5
Период имплементације мјере	2022–2027.				
Институција одговорна за координацију имплементације мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта (Сектор развоја, Сектор подузетништва и Сектор обрта)				
Носиоци мјере	Федерално министарство развоја, подузетништва и обрта, Вањскотрговинска комора БиХ, Привредна комора ФБиХ и Обртничка комора ФБиХ				
Циљне групе	МСП и обрти, струковна удружења				